

Ekonomiczno-geopolityczne aspekty bezpieczeństwa w opiniach studentów

**Redakcja naukowa
Krzysztof Surowiec**

**OFICyna
WYDAWNICZA**
POLITECHNIKI RZESZOWSKIEJ

Wydano za zgodą Rektora

R e c e n z e n t

dr hab. inż. Marian WOŹNIAK, prof. PRz

R e d a k t o r n a c z e l n y

Wydawnictw Politechniki Rzeszowskiej

dr hab. inż. Lesław GNIEWEK, prof. PRz

W procesie wydawniczym
pominięto etap opracowania redakcyjnego.
Monografię wydrukowano z matryc dostarczonych
przez Krzysztofa Surowca.

R e d a k c j a n a u k o w a

dr Krzysztof SUROWIEC

Katedra Nauk Humanistycznych i Społecznych

Wydział Zarządzania PRz

P r o j e k t o k ł a d k i

Joanna MIKUŁA

*bezpieczeństwo, bezpieczeństwo finansowe,
ekonomia, analiza danych*

© Copyright by Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej
Rzeszów 2023

Wszelkie prawa autorskie i wydawnicze zastrzeżone. Każda forma powielania oraz przenoszenia na inne nośniki bez pisemnej zgody Wydawcy jest traktowana jako naruszenie praw autorskich, z konsekwencjami przewidzianymi w *Ustawie o prawie autorskim i prawach pokrewnych* (Dz.U. z 2018 r., poz. 1191 t.j.). Autor i Wydawca dołożyli wszelkich starań, aby rzetelnie podać źródło zamieszczonych ilustracji oraz dotrzeć do właścicieli i dysponentów praw autorskich. Osoby, których nie udało się ustalić, są proszone o kontakt z Wydawnictwem.

p-ISBN 978-83-7934-653-0

e-ISBN 978-83-7934-654-7

Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej
al. Powstańców Warszawy 12, 35-959 Rzeszów

Spis treści

Wstęp	5
Adrian JAKUBOWSKI	
OSZUSTWA INTERNETOWE I CYBERPRZESTĘPCZOŚĆ.....	7
Martyna PITERA	
WPŁYW KATASTROF NATURALNYCH NA GOSPODARKĘ USA W XXI WIEKU	21
Krzysztof PUPIEC	
WSPARCIE UKRAINY W WOJNIE Z ROSJĄ PRZEZ WYBRANE PAŃSTWA (STAN NA 18.03.2023).....	31
Krzysztof RAKOCZY	
WPŁYW EMIGRACJI NA RYNEK PRACY W ISLANDII	51
Julia SKALSKA	
ZNIESIENIE GOTÓWKI W SZWECJI: KORZYŚCI I WADY TRANSAKCJI ELEKTRONICZNYCH.....	61
Aleksandra SŁABY	
ZJAWISKO IMIGRACJI W SZWECJI I NORWEGII W KONTEKŚCIE SPOŁECZNO-KULTUROWYM.....	73
Justyna TELEGA	
WPŁYW INFLACJI ORAZ OBECNEJ SYTUACJI EKONOMICZNEJ NA FINANSE STUDENTÓW	89

WSTĘP

W obecnym czasie zainteresowanie bezpieczeństwem pod różnymi postaciami cały czas wzrasta. Jest powodowane ciągle pojawiającymi się starymi, jak i nowymi zagrożeniami, z których wiele ma charakter asymetryczny (hybrydowy). Wpływ bezpieczeństwa widoczny jest w wielu dziedzinach naszego życia.

Niniejsza monografia ma za cel wskazanie różnych problemów w zakresie bezpieczeństwa, ekonomii i geopolityki oraz form ich występowania. Dużym plusem jest także poznanie opinii i zainteresowań studentów w tym zakresie.

Monografia składa się z siedmiu artykułów napisanych przez studentów Politechniki Rzeszowskiej im. Ignacego Łukasiewicza - Wydziału Matematyki i Fizyki Stosowanej takich kierunków jak: Inżynieria i analiza danych oraz Matematyka. Przy pisaniu artykułów młodym badaczom radami służyli i swój wkład wnieśli niejednokrotnie pracownicy naukowci Politechniki Rzeszowskiej.

W napisanych artykułach studenci zaprezentowali swoje zainteresowania w zakresie bezpieczeństwa oraz innych dyscyplin wpływających na życie społeczno-ekonomiczne. Autorzy poszczególnych referatów, jak i redaktor naukowy, mają świadomość, że kompleksowość zagadnienia powoduje wiele ograniczeń dla podejmowanej tematyki, ale mają także nadzieję, że będą one stanowić dla czytelników źródło do poszerzania wiedzy i podejmowania dyskusji nad kluczowymi zagadnieniami związanymi z bezpieczeństwem, geopolityką, ekonomią czy analizą danych.

Studenci i studentki napisali artykuły na następujące tematy: oszustwa internetowe i cyberprzestępczość; wpływ katastrof naturalnych na gospodarkę USA w XXI wieku; wsparcie Ukrainy w wojnie z Rosją przez wybrane państwa (stan na 18.03.2023); wpływ emigracji na rynek pracy w Islandii; zniesienie gotówki w Szwecji: korzyści i wady transakcji elektronicznych; zjawisko imigracji w Szwecji i Norwegii w kontekście

społeczno-kulturowym; a także wpływ inflacji oraz obecnej sytuacji ekonomicznej na finanse studentów.

Warto zauważyć, że w wskazanych artykułach studenci przeprowadzili prawidłowe analizy i wskazali wnioski wynikające z przeprowadzonych badań i przeglądu źródeł.

*Krzysztof Surowiec*¹

¹ Dr Krzysztof Surowiec, adiunkt w Katedrze Nauk Humanistycznych i Społecznych, Wydział Zarządzania Politechniki Rzeszowskiej im. Ignacego Łukasiewicza, ul. Podkarpacka 1, 35-082 Rzeszów; e-mail: ks@prz.edu.pl. ORCID: 0000-0002-6298-2260.

Adrian JAKUBOWSKI¹

OSZUSTWA INTERNETOWE I CYBERPRZESTĘPCZOŚĆ

Artykuł przedstawia problem narastającej liczby oszustw internetowych w Polsce i Europie oraz omawia różne sposoby, którymi przestępcy działają w sieci, takie jak phishing czy malware. Artykuł, opierając się na statystykach, zwraca uwagę na fakt, że oszustwa internetowe zagrażają naszemu bezpieczeństwu oraz finansom, dlatego ważne jest, aby zawsze zachowywać ostrożność i edukować się w zakresie bezpieczeństwa w sieci. W artykule przedstawione są także proste sposoby, które mogą pomóc w ochronie przed oszustwami, takie jak korzystanie z silnych haseł, systemów antywirusowych czy uważność podczas dokonywania transakcji online. Celem artykułu jest zwrócenie uwagi na problem narastającej liczby oszustw internetowych w Polsce i Europie oraz podanie prostych sposobów ochrony przed nimi.

Słowa kluczowe: cyberprzestępczość, oszustwo, pieniądze, bezpieczeństwo, Internet.

1. WPROWADZENIE

Oczywistym faktem jest, że dzisiejszy świat coraz bardziej zdominowany jest przez technologię i Internet. Coraz więcej z nas korzysta z sieci, aby komunikować się, pracować czy robić zakupy. Niestety, wraz z rozwojem technologicznym, zwiększa się również ilość oszustw internetowych.

Cyberprzestępczość to zjawisko, które dotyczy nie tylko jednostek, ale także firm i organizacji. Jest ona coraz bardziej wyspecjalizowana i skuteczna, a jej ofiary często nie zdają sobie sprawy z tego, że padły ofiarą przestępstwa. Przestępcy posługują się różnymi sposobami, od phishingu, czyli podszywania się pod wiarygodne instytucje, po oszustwa związane z social mediami. Warto podkreślić, że oszustwa internetowe to nie tylko zagrożenie dla naszego portfela, ale także dla naszego bezpieczeństwa. Przestępcy mogą wykorzystać nasze dane osobowe, aby popełnić przestępstwa na szerszą skalę.

Celem artykułu jest zwrócenie uwagi na problem narastającej liczby oszustw internetowych w Polsce i Europie oraz podanie prostych sposobów ochrony przed nimi.

2. RODZAJE OSZUSTW INTERNETOWYCH

Phishing to obecnie jeden z najpopularniejszych, jak nie najpopularniejszy typ cyberprzestępczości. Oszuści stosujący phishing najczęściej wysyłają wiadomości e-mail, bądź SMS-y, które wyglądają bardzo wiarygodnie - przypominające te, które wysyłają nam np. banki czy instytucje państwowe. Wiadomości wysyłane przez cyberoszustów zawierają zazwyczaj odnośnik, najczęściej w postaci linku, który na pierwszy rzut oka przypomina oryginalną i znaną wszystkim stronę internetową. Cyberprzestępcy stosują do tego celu

¹ Adrian Jakubowski, Politechnika Rzeszowska, Wydział Matematyki i Fizyki Stosowanej, Inżynieria i Analiza Danych, 169788@stud.prz.edu.pl.

różne triki, takie jak, np. zastąpienie małej litery l (jak lizak), dużą literą I (jak Irena). Logując się na stronę podaną w odnośniku, ofiary cyberprzestępców podają swoje wrażliwe dane, np. ze stron bankowości online. Dzięki takim informacjom, oszuści są w stanie okraść nas ze wszystkich pieniędzy. Czasami, samo kliknięcie w podany link jest równoznaczne z wysłaniem swoich wrażliwych danych. Współcześnie pojęcie phishingu ma jednak znacznie szersze znaczenie, a ograniczane jest ono jedynie przez kreatywność przestępcy².

Malware (a dokładniej – malicious software³) jest to szkodliwy typ oprogramowania, którego celem jest uzyskanie dostępu do danego urządzenia i w związku z tym do wszystkich danych na nim zgromadzonych. Wbrew pozorom, malware nie musi być wdrażany przez cyberoszustów, lecz my sami – użytkownicy swoich sprzętów, możemy nieumyślnie pobrać to szkodliwe oprogramowanie. Jak to się dzieje? Dzieje się to najczęściej na skutek pobierania różnych plików, takich jak np. gry, filmy czy muzyka, z niewiarygodnych źródeł⁴.

Samo malware jest tak obszernym narzędziem, że możemy podzielić je na poszczególne kategorie. Najpopularniejszym typem szkodliwego oprogramowania jest wirus komputerowy, czyli program, który ma możliwość samo powielania się. Atutem wirusów jest ich stosunkowo niewielka waga i trudność wykrycia. Pozwalają na szybkie zainfekowanie komputera poprzez luki systemowe, pojawiające się w oprogramowaniu. Kolejnym rodzajem malware jest tzw. robak komputerowy, który rozprzestrzenia się samodzielnie oraz jest całkowicie nieszkodliwy dla innych plików zawartych na komputerze. Rozsyłany jest w formie załączników lub może być pobrany wraz z innymi plikami z sieci. Popularny „trojan”, fachowo nazwany jako koń trojański to kolejne z szkodliwych oprogramowań. Podszywa się ono zazwyczaj pod znane i przydatne dla użytkownika narzędzia czy aplikacje, implementując przy tym niepożądane funkcje. Najczęściej zawierają programy szpiegujące oraz bomby logiczne, które aktywują się w pewnym momencie. Zainfekowany program często umożliwia całkowite przejęcie kontroli nad urządzeniem ofiary⁵. Wśród cyberprzestępstw bardzo często przewija się słowo botnet, lecz czym to tak naprawdę jest? Okazuje się, że botnety to grupy komputerów zainfekowanych szkodliwym oprogramowaniem. Ich cechą charakterystyczną jest to, że kontrolowane są przez cyberprzestępców w sposób zdalny, a wykorzystywane one są m.in. do ataków typu DoS⁶. Wspomniany właśnie rodzaj incydentów, a mianowicie ataki DoS (Denial of Service) są bardzo niebezpiecznym narzędziem, gdyż ich celem jest uniemożliwienie działania sieci komputerowej i jej usług, poprzez zmasowane ataki, które przeciążają aplikację i uniemożliwiają dostęp do niej⁷.

² D. Szafranek, *Wpływ rozwoju cyberprzestępczości na funkcjonowanie współczesnych organizacji*, Warszawa 2021, s. 45.

³ *malicious software* – złośliwe oprogramowanie.

⁴ *Rodzaje cyberprzestępstw – jakie przekrety zdarzają się najczęściej?* - <https://media.upc.pl/113571-rodzaje-cyberprzestepstw-jakie-przekrety-zdarzaja-sie-najczesciej> (dostęp 24.03.2023 r.).

⁵ B. Hołyst, J. Pomykała, *Cyberprzestępczość, ochrona informacji i kryptologia*, „Prokuratura i Prawo”, 2011, s. 9.

⁶ P. Słowiński, *Internet rzeczy jako nowy aspekt cyberprzestępczości – przegląd definicji i systematyki*, Warszawa 2019, s. 35.

⁷ A. Supel, *Cyberprzestępczość jako zagrożenie bezpieczeństwa z wykorzystaniem nowoczesnych technologii. Wybrane aspekty*, Włocławek 2019, s. 78.

Oszustwa związane z kradzieżą tożsamości danej osoby to temat bardzo obszerny. Złodzieje mają niesamowicie szeroki zakres oszustw, dzięki którym później mogą skorzystać z naszych danych w celu np. wyczyszczenia istniejącego rachunku bankowego czy otwarcia nowego. Oszuści mogą podszywać się, np. pod przedstawiciela bankowego, który oferuje nową, korzystną ofertę. Gdy ofiara zgodzi się, cyberoszust prosi o podanie swoich danych, które później wykorzysta do swoich celów. Jedną z najbardziej popularnych metod, w których oszuści podszywają się pod inną osobę, jest metoda „na wnuczka”. Ta dla wszystkich popularna forma oszustwa jest znana głównie z rozmów telefonicznych, jednak z biegiem czasu przechodzi ona transformację do świata Internetu, za sprawą różnych komunikatorów. Polega ona na skontaktowaniu się z ofiarą oraz podaniu się za kogoś bliskiego, który jest w tarapatkach i potrzebuje nagłej pomocy finansowej. Może to być sytuacja związana z trudną sytuacją zdrowotną, rachunkami czy długami. Najczęściej ofiarami tej formy oszustwa padają osoby starsze, stąd powszechnie przyjęło się, że osobą komunikującą się jest wnuk – stąd też nazwa⁸.

Idąc z biegiem czasu, wiele ludzi uważa metodę „na wnuczka” za przeżytek. Cyberoszuści starają się szukać coraz sprytniejszych sposobów na kradzież tożsamości. Eksperci bezpieczeństwa IDENTT⁹ napotkali bardzo ciekawy incydent, w którym do prawdziwych danych osobowych osoby atakowanej, przestępcy podstawiają własne zdjęcie twarzy. Na fotografiach użytych w celu podrobienia dokumentów cyberoszuści stosują zmienione fryzury lub inne rysy twarzy. Niejednokrotnie zdarzało się, że atakujący używali tego samego zdjęcia do podrobienia wielu różnych dowodów osobistych, co świadczy o ich wielkiej zuchwałości. Metoda omówiona przez ekspertów została ochrzczone mianem metody „na fryzurę”¹⁰.

Podobnie działają oszuści, którzy uwodzą swoich randkowych partnerów. Randki online to dobry i coraz popularniejszy sposób na nawiązanie kontaktu z potencjalnym partnerem, jednak niosą za sobą ryzyko bycia oszukanym. Cyberprzestępcy używają ich, aby zdobyć zaufanie ofiary i w ten sposób wyłudzić pieniądze lub dane osobowe. Jak to wygląda w praktyce? Oszust tworzy atrakcyjny profil na portalu i nawiązuje rozmowę, a następnie relację online. Zawsze jednak wymyśla powody, dla których nie może się spotkać osobiście. Gdy fałszywy randkowiec zdobędzie zaufanie ofiary, prosi o pieniądze (np. na pokrycie leczenia niespodziewanej choroby lub zapłatę za bilet podczas podróży, w trakcie której oszust rzekomo został okradziony) lub wypytuje o szczegóły dotyczące życia finansowego ofiary¹¹.

Okazuje się, że w dzisiejszych czasach social media mogą być rajem dla internetowych oszustów. Dzieje się tak, gdyż z portali społecznościowych w dużej części korzystają dzieci oraz młodzież. Ponadto social media to świetne źródło informacji o potencjalnych ofiarach, ponieważ oszuści dzięki paru kliknięciom potrafią poznać wiele

⁸ *Rodzaje oszustw* - <https://www.westernunion.com/pl/pl/fraudawareness/fraud-types.html> (dostęp 24.03.2023 r.).

⁹ *IDENTT* - firma udostępniająca system wyposażony w algorytmy wspierające proces weryfikacji tożsamości.

¹⁰ K. Dobroszek, *Metoda „na wnuczka” to przeszłość. Przestępcy w Internecie próbują wyłudzać... „na fryzurę”* - <https://mycompanypolska.pl/artykul/metoda-„na-wnuczka”-to-przeslosc-przestepcy-w-internecie-probuja-wyludzac...-„na-fryzure”/10878> (dostęp 24.03.2023 r.).

¹¹ *Najpopularniejsze oszustwa internetowe – na co uważać i jak ich uniknąć?* - <https://www.omegasoft.pl/blog/najpopularniejsze-oszustwa-internetowe-na-co-uwazac-i-jak-ich-uniknac/> (dostęp 24.03.2023 r.).

wiadomości dotyczących np. miejsca zamieszkania, profilu psychologicznego czy zestawu znanych danej ofiary¹².

W ciągu ostatnich kilku lat w Internecie panował trend na reklamowanie tzw. scamu przez influencerów¹³, czyli rzeczy fałszywych lub niespełniających swojej zakładanej roli. Do takich przedmiotów można zaliczyć np. popularne nakładki wybielające na zęby czy również podróbki znanych marek ubrań. Niestety, dzieci i młodzież pochłonięci social mediami oraz zapatrzeni w swoich internetowych idoli, często kupują to, co reklamują influencerzy. Bardzo często wspomniane wcześniej gwiazdy Internetu są nieświadome, tego co sprzedają. Zainteresowani wysoką stawką pieniężną za reklamę, zgadzają się na zaproponowaną ofertę, stając się jednocześnie ofiarami oszustwa, a także pośrednio oszustami – reklamując scam. Niejednokrotnie młodzi ludzie byli świadkami oszustw w social mediach za sprawą fałszywych konkursów propagowanych lub organizowanych przez influencerów. Oszuści reklamują konkurs z nagrodami, do którego udziału należy wykupić los. Ostatecznie, bardzo często losowanie zwycięzców takiego konkursu albo się nie odbywa albo zwycięzcami zostają osoby mniej lub bardziej znane osobie, która ten konkurs organizowała. Zdarzało się również, że szczęśliwym wygranym zostawało fałszywe konto. Jako główne pole do manewru oszuści upodobali sobie m.in. marketplace na Facebooku czy popularne stories na Instagramie¹⁴.

Jako scam określa się nie tylko konkursy w social mediach czy reklamy fałszywych produktów. Scam może przybierać różne formy począwszy już od maili czy tradycyjnych listów. Oszustwami, z którymi z pewnością spotkała się większość z nas są oszustwa związane z loteriami, nagrodami czy promocjami. Ofiara otrzymuje informację o wygranej na loterii (najczęściej za pośrednictwem maila czy popularnego komunikatora), w której nigdy nie brała udziału. W celu odebrania wygranej, potencjalny zwycięzca musi podać swoje dane lub uiścić drobną opłatę, np. koszt rzekomej przesyłki¹⁵.

Powszechnie uważa się, że poza wszystkimi omawianymi wcześniej incydentami do cyberprzestępczości zalicza się również wszystkie pozostałe przestępstwa, które są dokonywane w przestrzeni wirtualnej. Do takich możemy zaliczyć m.in. sprzedaż środków psychotropowych, rozpowszechnianie dziecięcej pornografii, malvertising¹⁶ czy jawne zachęcanie do terroryzmu¹⁷.

3. SKALA PROBLEMU

Objęcie wszystkich oszustw w całość i następnie ich analiza oraz ostateczne zliczenie jest niezwykle trudne. Takich elementów jak wspomniane wyżej scamy lub konkursy

¹² *Social media rajem dla internetowych oszustów?* - <https://mobiletrends.pl/oszustwa-w-social-media/> (dostęp 24.03.2023 r.).

¹³ *Influencer* (ang. *influence* „wpływ”; łac. *influentia* „wpływ”) – w świecie mediów społecznościowych osoba wpływowa, która dzięki swojemu zasięgowi jest w stanie oddziaływać na ludzi, z którymi nawiązuje trwałe relacje. Często tym terminem określa się twórców internetowych o znacznym rozgłosie, którzy posiadają znaczne grono odbiorców.

¹⁴ *Scam w mediach społecznościowych to poważne zagrożenie dla naszych portfeli* - <https://geekweek.interia.pl/bezpieczenstwo/news-scam-w-mediach-spolesznosciowych-to-powazne-zagrozenie-dla-n,Id,5798161> (dostęp 13.04.2023 r.).

¹⁵ M. Rynkowska, *Bezpieczeństwo danych osobowych w cyberprzestrzeni*, 2017, s. 192.

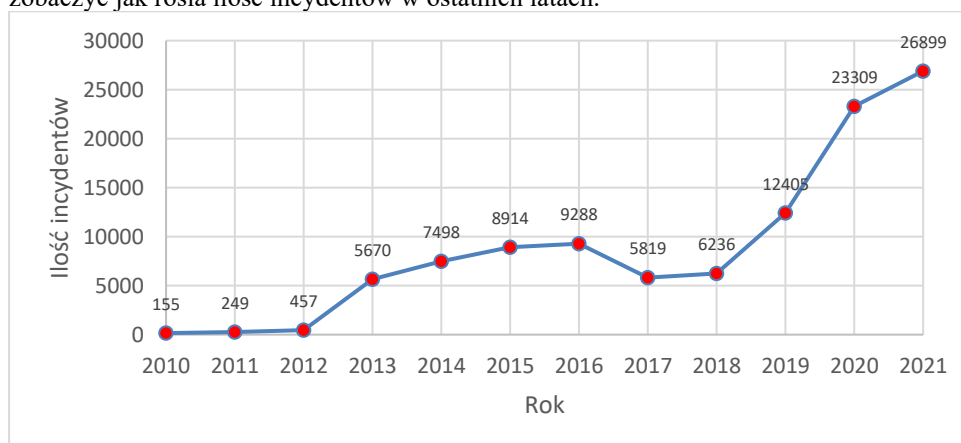
¹⁶ *Malvertising* – wykorzystywanie szkodliwych reklam.

¹⁷ T. Safjański, *Taktyczno-kryminalistyczne aspekty działania Europejskiego Centrum ds. Walki z Cyberprzestępczością*, 2016, s. 115.

w social mediach jest tysiące, jeśli nie setki tysięcy. Większość z nich ostatecznie nie jest wykrywana, a oszuści uchodzą na sucho. Istnieją jednak dane statystyczne na temat cyberprzestępczości, które pokazują ogromną skalę tego problemu.

Jak podaje prezentacja Cyberprzestępczość w Polsce¹⁸ opracowana przez członków zespołu CERT Polska¹⁹, istnieją pewne nieścisłości między statystykami dotyczącymi oszustw internetowych z różnych źródeł. Autorzy twierdzą, iż zauważalny jest brak powiązań między statystykami. Dla przykładu, statystyki Policji skupiają się głównie na przestępstwach związanych z pedofilią czy pornografią, a działacze ABW²⁰ zwalczają głównie przestępstwa związane z włamywaniem się i atakami DoS.

W naszym kraju dostępne i obszerne statystyki na temat cyberprzestępczości są prowadzone przez Rządowy Zespół Reagowania na Incydenty Komputerowe CERT.GOV.PL²¹, który odpowiedzialny jest m.in. monitorowanie zagrożeń bezpieczeństwa i incydentów, reagowanie na zgłoszone incydenty czy rozwijanie narzędzi i metod do wykrywania i zwalczania zagrożeń cyberbezpieczeństwa. Zespół ten prowadzi również raporty²² dotyczące krajobrazu bezpieczeństwa polskiego Internetu, które udostępniane są serwisy Rzeczypospolitej Polskiej. Dzięki temu, na wykresie 1. możemy zobaczyć jak rosła ilość incydentów w ostatnich latach.

Wykres 1. Liczba zatwierdzonych cyberprzestępstw przez zespół CERT.GOV.PL w latach 2010-2021

Źródło: CSIRT GOV, *Raport o stanie bezpieczeństwa cyberprzestrzeni RP, Warszawa 2010-2021*.

¹⁸ P. Kijewski, P. Jaroszewski, (CERT Polska / NASK) – *Cyberprzestępczość w Polsce, Warszawa 2015*.

¹⁹ CERT Polska – zespół powołany do reagowania na zdarzenia naruszające bezpieczeństwo w sieci Internet.

²⁰ Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego - służba specjalna powołana do ochrony porządku konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej.

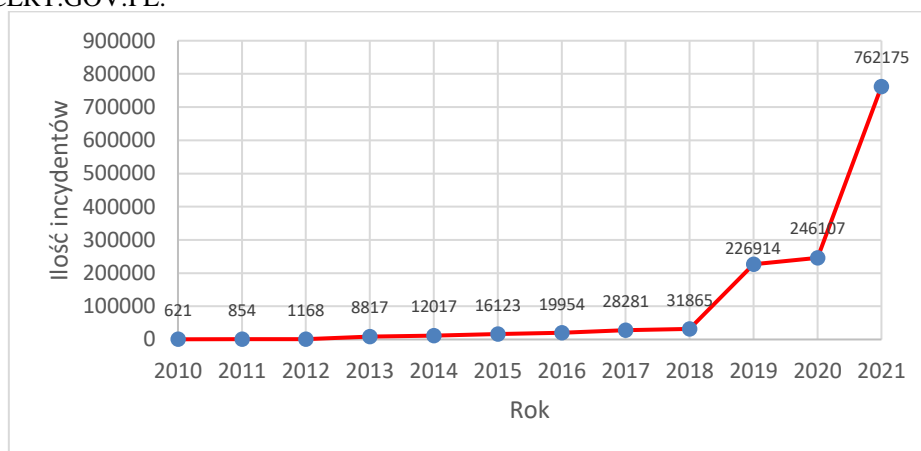
²¹ Zespół Reagowania na Incydenty Bezpieczeństwa Komputerowego CSIRT GOV - prowadzony przez Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, pełni rolę Zespołu CSIRT poziomu krajowego odpowiadającego za koordynację procesu reagowania na incydenty komputerowe występujące w obszarze wskazanym w art. 26 ust 7 ustawy z dnia 5 lipca 2018 roku o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa (Dz.U. 2018, poz. 1560).

²² CSIRT GOV, *Raport o stanie bezpieczeństwa cyberprzestrzeni RP, Warszawa 2010-2021*.

Wykres ten zawiera jedynie incydenty zatwierdzone przez zespół CERT.GOV.PL, więc trzeba wziąć pod uwagę, że jest to jedynie pewien procent wszystkich cyberprzestępstw, z którymi się spotykamy. Można dostrzec, że pierwszy skok liczby cyberprzestępstw przypadł na rok 2013 i spowodowany był przede wszystkim wykorzystaniem nowych źródeł danych dostarczających istotnych informacji o wykrytych zdarzeniach związanych z bezpieczeństwem teleinformatycznym w sektorze administracji rządowej. W istocie, nie oznaczało to realnego wzrostu występujących zagrożeń, ale świadczyło o istotnym postępie w procesie ich identyfikowania.

Pierwszy spadek zespół CERT.GOV.PL zanotował w roku 2017, jednak od tego czasu liczba zatwierdzonych incydentów zaczęła rosnąć w zatrważającym tempie. Już w roku 2019 przypadków było dwa razy więcej niż w 2017 roku, a kolejne dwa lata później liczba cyberprzestępstw ponownie zwiększyła się ponad dwukrotnie. Wzrost, który zaczął się od roku 2019 wynika m.in. z aktywności kampanii phishingowych, które rozsyłane były na szeroką skalę w sieci Internet. Było to związane także ze złośliwą aktywnością sieciową w kierunku centralnych organów administracji publicznej oraz administracji rządowej.

Korzystając z innego źródła, strona statystyka.policja.pl²³ podaje, iż w roku 2017 Biuro do Walki z Cyberprzestępczością²⁴ koordynowało 1,6 tys. spraw, zaś w następnym roku były to już 2183 zdarzenia. W tych samych latach CERT Polska obsłużył odpowiednio 3182 i 3739 incydentów, a CERT.GOV.PL 5819 i 6236. Ukazuje to, że istnieje wiele różnych zespołów koordynujących oszustwa internetowe, przez co łączne zliczenie ich jest bardzo trudne. Powyższe zestawienie ukazuje jedynie zatwierdzone incydenty. Dzięki wykresowi 2. rozpatrzmy ilość wszystkich zgłoszeń jakie napłynęły do zespołu CERT.GOV.PL.

Wykres 2. Liczba zgłoszeń otrzymanych przez zespół CERT.GOV.PL dotyczących cyberprzestępstw w latach 2010-2021

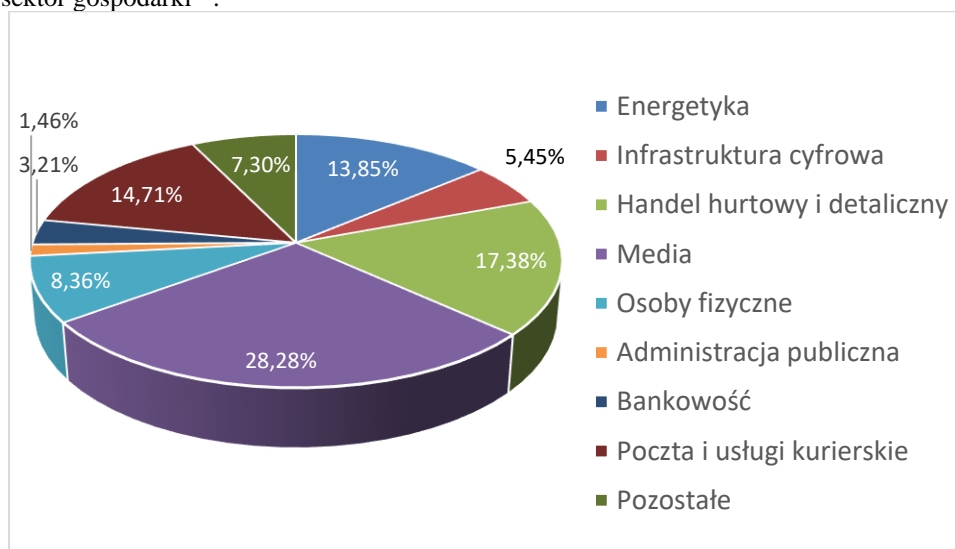
Źródło: CSIRT GOV, *Raport o stanie bezpieczeństwa cyberprzestrzeni RP*, Warszawa 2010-2021.

²³ *Mniej przestępstw kryminalnych, większa skuteczność i wykrywalność. Policja podsumowuje 2018 rok* - <https://statystyka.policja.pl/st/raporty/roczne-raporty-statyst/190047,Mniej-przestepstw-kryminalnych-wieksza-skuteczosc-i-wykrywalnosc-Policja-podsum.html> (dostęp 24.03.2023 r.).

²⁴ *Centralne Biuro Zwalczania Cyberprzestępczości (CBZC)* - jednostka organizacyjna Policji służby zwalczania cyberprzestępczości.

W latach 2010-2018 liczba zgłoszeń incydentów wynosiła jedynie kilku krotność liczby zgłoszeń zatwierdzonych. Niebywały wzrost w tej kwestii nastąpił w roku 2019, gdzie liczba zgłoszeń wynosiła niemalże 227 tys., co stanowiło wynik blisko 20 razy większy niż liczba zatwierdzonych zgłoszeń. Tendencja zwykła utrzymywała się także w kolejnych latach, z następnym ogromnym wzrostem w roku 2021, gdzie liczba zgłoszeń wyniosła aż ponad 762 tys., przy około 27 tys. incydentach zatwierdzonych. Choć liczba cyberprzestępstw rosła, co z pewnością świadczy także o wzroście zagrożenia oszustw internetowych, tak liczba zgłoszeń pokazuje, że ludzie są coraz bardziej świadomi tego niebezpieczeństwa.

Zespół tworzący powyższe zestawienia nie jest jedynym, który zajmuje się raportowaniem cyberprzestępczości. Istnieje także zespół CERT Polska, który prowadzi działalność analogiczną do CERT.GOV.PL. Ciekawą kwestią, ukazaną na wykresie 3. jest zestawienie utworzone przez CERT Polska ukazujące procent incydentów w podziale na sektor gospodarki²⁵.

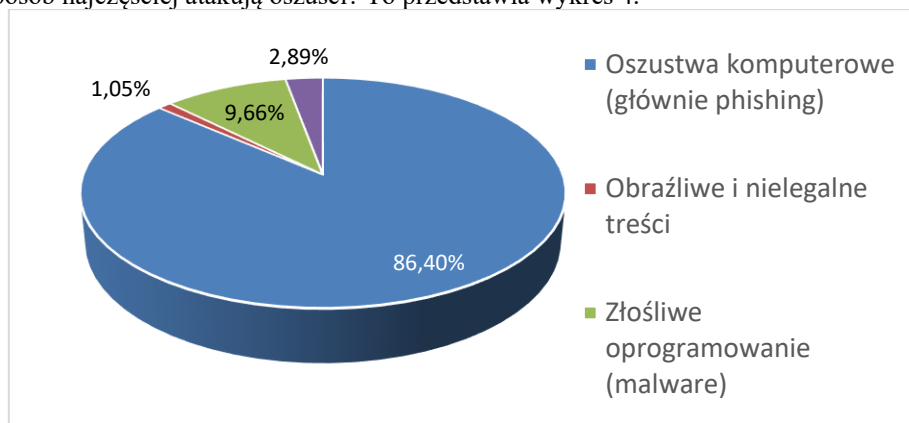
Wykres 3. Cyberprzestępstwa skoordynowane przez zespół CERT Polska w podziale na sektor gospodarki w roku 2021

Źródło: CERT Polska, *Krajobraz bezpieczeństwa polskiego Internetu*, Warszawa 2010-2021.

Okazuje się, że w 2021 r. sektorem, w którym doszło do największej ilości cyberprzestępstw były media - 28,28%. Zaskoczeniem nie są także wysokie wyniki sekcji handlu hurtowego i detalicznego - 17,38% oraz poczty i usług kurierskich - 14,71%. Z wysokich wyników wyróżnia się także energetyka - 13,85% czy infrastruktura cyfrowa - 5,45%. W zestawieniu jest również zamieszczona sekcja dotycząca osób fizycznych z procentem przestępstw równym 8,36%, jednak należy zaznaczyć, że wiele oszustw dokonywanych na osobach fizycznych z pewnością nie wyszło na jaw lub nie były o tym powiadamiane takie organizacje jak CERT Polska. Skala problemu i wynikające z niego

²⁵ CERT Polska, *Krajobraz bezpieczeństwa polskiego Internetu*, Warszawa 2010-2021.

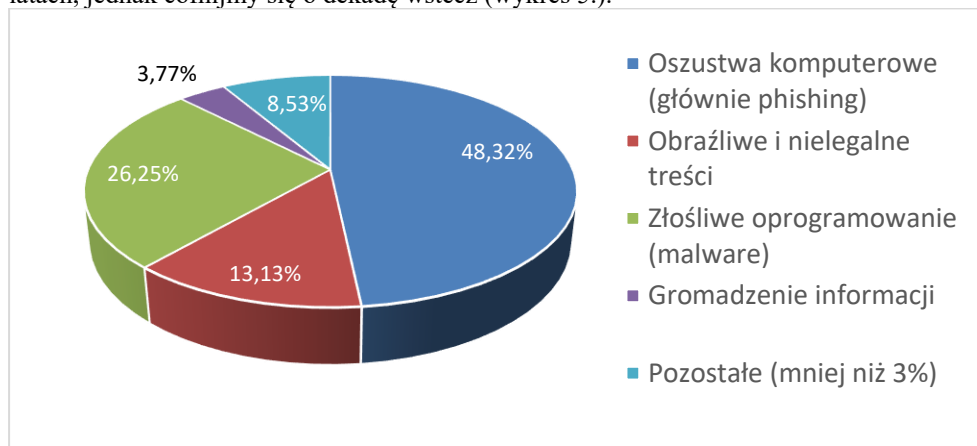
cyberprzestępstwa stanowią coraz większe zagrożenie dla naszych portfeli, jednak w jaki sposób najczęściej atakują oszuści? To przedstawia wykres 4.

Wykres 4. Cyberprzestępstwa skoordynowane przez zespół CERT Polska w podziale na typ incydentu w roku 2021

Źródło: CERT Polska, *Krajobraz bezpieczeństwa polskiego Internetu*, Warszawa 2021.

Okazuje się, że w 2021r. zdecydowanie największe znaczenie miały oszustwa komputerowe, w tym głównie wspomniany wcześniej phishing. Ten typ incydentów stanowił aż 86,40% wszystkich cyberprzestępstw odnotowanych przez CERT Polska. Złośliwe oprogramowanie (malware) to drugi co do liczności typ incydentów. W roku 2021 było ich aż 2847, co równie jest 9,66%. Inne odnotowane typy incydentów to te dotyczące obraźliwych i nielegalnych treści, np. spam²⁶, dyskredytacja czy obrażanie – 1,05% czy włamania np. do aplikacji czy na konta – 0,84%. Wiemy już jak to wygląda w ostatnich latach, jednak cofnijmy się o dekadę wstecz (wykres 5.).

Wykres 5. Cyberprzestępstwa skoordynowane przez zespół CERT Polska w podziale na typ incydentu w roku 2013

Źródło: CERT Polska, *Krajobraz bezpieczeństwa polskiego Internetu*, Warszawa 2013.

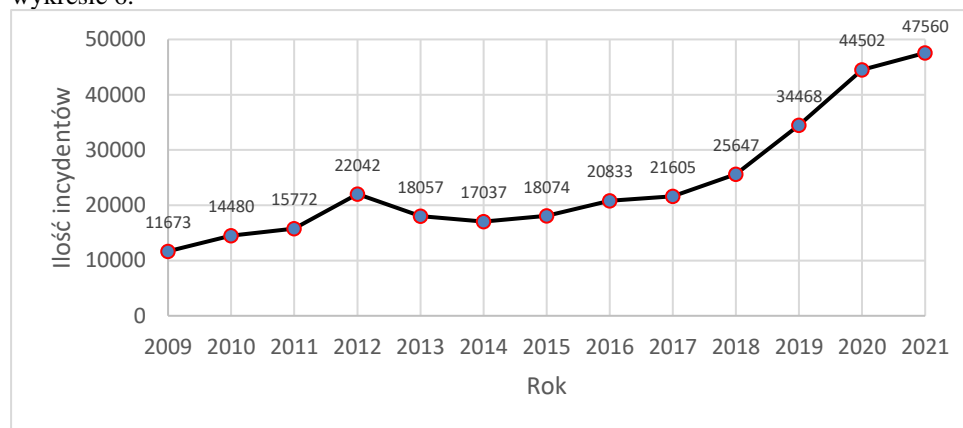
²⁶ Spam (ang. spam „mielonka”) – niechciane lub niepotrzebne wiadomości elektroniczne.

Dla porównania, w rocznym raporcie z roku 2013, możemy dostrzec, iż już wtedy najpopularniejszym typem incydentu były oszustwa internetowe, jednak ich procent wynosił nieco poniżej połowy – 48,32%, zaś większe znaczenie miało malware – 26,25% oraz obraźliwe treści, głównie w postaci spamu - 13,13%. W większym stopniu odznaczały się także przestępstwa związane z gromadzeniem informacji, takie jak np. skanowanie czy podsłuch.

4. JAK TO WYGLĄDA W EUROPIE?

Zestawienie publikowane przez portal Statista²⁷ ukazuje liczbę cyberprzestępstw w Belgii na przestrzeni lat 2008-2021. Dane te są dostarczone przez belgijską Policję. Praca przedstawia globalizację dostępu do sieci i oprogramowania jako główne czynniki rozwoju cyberprzestępczości. Choć w porównaniu do ogólnej liczby przestępstw w Belgii, cyberprzestępstwa nie były dominujące, tak nie można stwierdzić, że nie stanowiły dużego zagrożenia dla bezpieczeństwa obywateli. Autorzy zestawienia wskazują, że cyberprzestępczość, w wąskim znaczeniu, obejmuje komputerowe fałszerstwa i oszustwa, hakerstwo i sabotaż. Jednak w szerszym ujęciu, inne przestępstwa również mogą być cyberprzestępstwami, jeśli są popełniane wirtualnie. Przykładami takich przestępstw może być pornografia dziecięca czy podżeganie do terroryzmu.

Statystyka sporządzona na portalu Statista, ukazuje, że w porównaniu do Polski, biorąc pod uwagę również liczbę ludności obu państw (Polska około 38 mln, Belgia około 11,5 mln), to Belgia jest krajem znacznie bardziej narażonym na cyberprzestępstwa. Szczególnie widać to w początkowych latach zawartych w tym zestawieniu, gdzie w 2010 belgijska Policja zanotowała aż około 15 tys. incydentów. Dla porównania polski zespół CERT.GOV.PL w tym samym roku skoordynował można wręcz rzec „zaledwie” 621. Z biegiem lat dysproporcja między liczbą przestępstw w danych państwach znacznie zmalała, jednak w ostatnich latach Belgia wciąż notuje blisko dwukrotnie większą ilość cyberprzestępstw. Skala problemu cyberprzestępczości w Belgii została zaprezentowana na wykresie 6.

Wykres 6. Liczba cyberprzestępstw w Belgii na podstawie portalu Statista

Źródło: <https://www.statista.com/statistics/534977/cybercrime-in-belgium/>.

²⁷ Cybercrime in Belgium - <https://www.statista.com/statistics/534977/cybercrime-in-belgium/> (dostęp 24.03.2023 r.).

Z dużymi problemami z cyberprzestępczością boryka się także Wielka Brytania. Artykuł umieszczony na brytyjskim portalu credit-connect.uk ukazuje nowe badanie przeprowadzone przez uSwitch.com²⁸ ukazujące, w których państwach utracono największą ilość pieniędzy ze względu na oszustwa internetowe. Pierwsze miejsce w tym zestawieniu zajmuje niekwestionowanie Wielka Brytania. Największy wpływ finansowy na oszustwa w Wielkiej Brytanii miały przestępstwa polegające na podszywanie się pod inne osoby (phishing). 96,6 mln funtów zostało utraconych w 2020 roku w wyniku podszywania się pod pracowników policji lub banków, zaś około 53,7 mln funtów utracono w wyniku oszustw polegających na podszywaniu się pod inne osoby. Analizując oszustwa w całej Europie, wyniki badań pokazują, że Wielka Brytania jest krajem, który najbardziej ucierpiał finansowo z powodu oszustw, przy czym więcej niż jeden na dziewięciu (12%) Brytyjczyków został nimi dotknięty, a wartość strat wyniosła niecałe 9 tys. funtów (10 414 euro) na 1000 mieszkańców. Poza Wielką Brytanią na nieszczęsnym podium tego zestawienia znalazły się także Irlandia i Dania. Przewaga Zjednoczonego Królestwa jest jednak znacząca, gdyż wartość, którą stracili mieszkańcy Wielkiej Brytanii w przeliczeniu na 1000 mieszkańców przekracza ponad 2000 wartość straconą przez Irlandczyków i Duńczyków. Reszta zestawienia została zilustrowana w tabeli 1.

Tabela 1. Dziesięć najbardziej stratnych państw Europy na skutek cyberprzestępstw

	Państwo	Stracona wartość na 1000 mieszkańców (£/€)	Ilość ludzi dotkniętych cyberprzestępstwami na 1000 mieszkańców
1	Wielka Brytania	£8,908 (€10,414)	123
2	Irlandia	£6,800 (€7,949)	88
3	Dania	£6,223 (€7,274)	51
4	Francja	£5,746 (€6,716)	101
5	Luksemburg	£5,064 (€5,919)	40
6	Malta	£3,549 (€4,148)	34
7	Szwecja	£3,093 (€3,615)	30
8	Finlandia	£2,036 (€2,380)	21
9	Belgia	£1,974 (€2,307)	21
10	Holandia	£1,799 (€2,103)	15

Zródło: <https://www.credit-connect.co.uk/news/consumer-collections/uk-hardest-hit-european-country-for-online-fraud/>.

W Wielkiej Brytanii oszustwa stanowią poważne zagrożenie, ponieważ przestępcy stają się coraz bardziej pomysłowi w swoich próbach kradzieży. Z badań wynika, że straty z tytułu oszustw internetowych w Wielkiej Brytanii znacznie wzrosły na przestrzeni lat,

²⁸ *uSwitch* - brytyjska usługa porównywania cen i strona internetowa, założona w 2000 roku. Strona umożliwia konsumentom porównywanie cen różnych usług energetycznych, finansowych, ubezpieczeniowych i komunikacyjnych.

osiągając w 2018 r. szczyt na poziomie 394,2 mln funtów, co jest równe około 2 mld złotych. Cyberprzestępczość jest obecnie jednym z najbardziej rozpowszechnionych przestępstw w Wielkiej Brytanii. Ludzie częściej padają ofiarą oszustw internetowych lub cyberprzestępstw niż wielu innych przestępstw. Dane z badania pokazują, że ponad połowa (51%) Brytyjczyków twierdzi, że poniosła straty finansowe w wyniku oszustwa. Ponadto, 45% osób skradziono w sieci ich dane osobowe, a 40% stwierdziło, że ucierpiało ich zdrowie psychiczne. Mimo to jedna piąta (21%) stwierdziła, że nie uważa się za osobę podatną na oszustwa internetowe. Jeden z ekspertów uSwitch.com – Nick Baker podkreślił wagę cyberprzestępczości. Twierdzi, że oszuści stają się coraz bardziej wyrafinowani w swoich metodach. Co więcej, niestety, ofiarami oszustwa mogą paść osoby w każdym wieku. Oszustwa internetowe są wymierzone nie tylko w osoby fizyczne podatne na zagrożenia, ale także w duże korporacje, mniejsze firmy i sektor publiczny²⁹.

Badania te ukazują, że oprócz ogólnego rozwoju technologicznego, państwa Europy Zachodniej wyprzedzają nas również, jeśli chodzi o liczbę cyberprzestępstw. Unia Europejska uznała cyberprzestępczość jako jedno z priorytetów w walce z poważną i zorganizowaną przestępczością w ramach programu EMPACT 2022-2025, który wprowadza zintegrowane podejście do bezpieczeństwa wewnętrznego obejmującego środki takie jak m.in. kontrola granic, współpracę policyjną, celną i sądową, zarządzanie informacjami czy innowacje³⁰.

5. ZAPOBIEGANIE CYBERPRZESTĘPCZOŚCI

Wiemy już, jak ogromna jest skala problemu związana z oszustwami internetowymi. Nie bez powodu istnieje wiele zespołów przeciwdziałających tego typu przestępstwom. Nie dziwi także coraz większa popularność kierunku studiów jakim jest cyberbezpieczeństwo.

Działania w zakresie ochrony cyberprzestrzeni są prowadzone zarówno na szczeblu krajowym, u nas w Polsce, jak i na poziomie międzynarodowym. Za przykład mogą posłużyć inicjatywy podejmowane w ramach Unii Europejskiej. Stara się ona za wszelką cenę zwalczać cyberataki, przy jednoczesnym utrzymywaniu ochrony m.in. infrastruktury krytycznej czy bezpieczeństwa w sieci. Osoby z kręgu cyberbezpieczeństwa starają się przez to ukazać, że ważne jest nie tylko przeciwdziałanie istniejącym już atakom, ale także strategie oraz programy, których celem jest zapobieganie pojawianiu się nowych zagrożeń³¹.

Choć z biegiem lat świadomość ludzi dotycząca zagrożenia wynikającego z cyberprzestępstw rośnie, tendencję zwykłą zachowuje również rozwój technologii. Wprowadzanie nowych innowacji, takich jak wirtualne pieniądze, nowe sposoby dokonywania płatności online czy podpis elektroniczny stwarza nowe możliwości dla przestępców. Jako smutną prawdę można uznać fakt, że im bardziej rośnie liczba osób korzystających z Internetu, tym częściej dochodzi do ataków. Z tego względu tak ważna

²⁹UK hardest hit European country for online fraud - <https://www.credit-connect.co.uk/news/consumer-collections/uk-hardest-hit-european-country-for-online-fraud/> (dostęp 24.03.2023 r.).

³⁰EU Policy Cycle – EMPACT, <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-statistics/empact> (dostęp 13.04.2023 r.).

³¹ K.A. Bakalarczyk-Burakowska, *Cyberprzestępczość jako współczesne zagrożenie*, Białą Podlaska 2019. s. 163.

jest znajomość podstawowych zasad bezpieczeństwa podczas poruszania się w sieci oraz adaptacji nowych innowacyjnych technologii³².

Istnieje wiele różnych artykułów nawiązujących do tego w jaki sposób możemy uchronić się od cyberataków. Jednym z nich jest poradnik udostępniony przez portal gov.pl, w którym omówione są niektóre typy cyberataków, a także podane są wskazówki co robić w przypadku ataku na naszą osobę. Po pierwsze, autorzy pracy sugerują, aby obowiązkowo zainstalować oprogramowanie antywirusowe. Współczesne oprogramowanie antywirusowe może zapewnić nawet do 95% ochrony przed oprogramowaniem malware. Ważnym aspektem jest także aktualizacja oprogramowania, gdyż w świecie technologii trwa nieustanny wyścig między producentami, a cyberprzestępcami. Gdy ci drudzy znajdują luki w oprogramowaniu, które mogliby wykorzystać do swoich celów, pierwsi starają się jak najszybciej zaktualizować swoje produkty, aby zapewnić dodatkowe zabezpieczenia. Regularna aktualizacja powinna dotyczyć nie tylko oprogramowania antywirusowego czy systemu operacyjnego, ale także aplikacji takich jak komunikatorów czy przeglądarek. Wiele ludzi pochopnie dzieli się w Internecie informacjami na swój temat, co ułatwia przestępcom zbieranie danych. Należy pamiętać, aby w świecie wirtualnym należy zachować zdrowy rozsądek i nie udostępniać informacji na swój temat w miejscach, w których nie jest to potrzebne. Jeżeli mowa o zdrowym rozsądku, autorzy poradnika nawołują także, aby nie klikać w nieznane linki, a także stosować mocne hasła³³.

6. PODSUMOWANIE

W dzisiejszych czasach, gdy coraz więcej aspektów naszego życia przenosi się do świata wirtualnego, zagrożenia związane z oszustwami internetowymi stają się coraz bardziej realne. Dlatego tak ważne jest, aby pamiętać o zachowaniu ostrożności i zabezpieczeniu swoich danych w sieci. Można wymienić wiele różnych rodzajów cyberprzestępstw, takich jak phishing, charakteryzujący się przede wszystkim podszywaniem się pod znane strony bądź aplikacje oraz udostępnianie szkodliwych załączników. Często phishing zaciera się z różnymi rodzajami innej kategorii oszustw, a mianowicie malware, wśród których możemy wymienić m.in. wirusy, robaki komputerowe czy botnety. Należy pamiętać, że cyberprzestępcy są aktywni w całej przestrzeni Internetu i możemy się ich spodziewać też m.in. na portalach randkowych oraz w social mediach.

Oszustwa internetowe to problem globalny, a liczby pokazują, że jest to zagrożenie, które z biegiem lat narasta. W Polsce, według statystyk opublikowanych przez CERT.GOV.PL możemy dostrzec, iż liczba incydentów cyberprzestępczych w ostatnich latach przekroczyła próg 25 tys., gdzie na początku drugiej dekady XXI wieku wynosiła niewiele ponad 100. Istotną kwestią jest fakt, że liczba zatwierdzonych przestępstw to jedynie kropla w morzu wszystkich zgłoszeń zanotowanych przez zespół CERT.GOV.PL. Tych w latach 2010-2011 było poniżej tysiąca, jednak po gwałtownym wzroście, który rozpoczął się w roku 2018 (niespełna 32 tys. zgłoszeń w tym roku) w roku 2021 tych zgłoszeń było już ponad 750 tys. i wielce prawdopodobne jest to, że w najbliższych latach bariera ta przekroczy pierwszy milion. Warto pamiętać, iż może wynikać to nie tylko ze

³² P. Domżał, A. Supel, P. Przybylski - *Nowoczesna technologia a wzrost cyberbezpieczeństwa – analiza zależności*, Łódź 2023.

³³ GOV.PL, *Jak chronić się przed cyberatakami? Praktyczne wskazówki dla parlamentarzystów i nie tylko*.

wzmózonej przestępczości w sieci, ale także z większej świadomości osób, które mogą być atakowane. Istnieje wiele zespołów, które prowadzą statystyki dotyczące cyberprzestępczości w Polsce. Zespół CERT Polska przedstawił zestawienie dotyczące najbardziej narażonych sektorów gospodarki. Według tych statystyk, poczta i usługi kurierskie to sektor, w których dochodzi do największej ilości incydentów cyberprzestępczych. Wyróżniono także najczęściej dokonywane rodzaje cyberprzestępstw, gdzie zarówno w ostatnich latach, jak i dekadę temu dominuje phishing.

Jeszcze gorzej prezentuje się sytuacja w zachodniej Europie, gdzie w Belgii w ostatnich latach liczba zatwierdzonych przestępstw wynosiła niespełna 50 tys.. Wedle statystyk, europejskim państwem, którego obywatele utracili najwięcej pieniędzy z powodu cyberprzestępstw jest jednak Wielka Brytania.

Skala problemu jest ogromna, jednakże, poprzez edukację i proste kroki w kierunku zabezpieczenia swoich urządzeń i danych, każdy może pomóc w walce z tym problemem. Pamiętajmy zawsze o tym, że w Internecie czeka na nas wiele pułapek, ale z odpowiednią wiedzą i umiejętnościami, możemy się przed nimi obronić.

LITERATURA

- [1] Bakalarczyk-Burakowska K.A. – *Cyberprzestępczość jako współczesne zagrożenie*, Białą Podlaska 2019.
- [2] CERT Polska, *Krajobraz bezpieczeństwa polskiego Internetu, Warszawa 2010-2021*.
- [3] CSIRT GOV, *Raport o stanie bezpieczeństwa cyberprzestrzeni RP, Warszawa 2010-2021*.
- [4] Cybercrime in Belgium - <https://www.statista.com/statistics/534977/cybercrime-in-belgium/>.
- [5] Dobroszek K., *Metoda „na wnuczka” to przeszłość. Przestępcy w Internecie próbują wyludzać... „na fryzurę”* - <https://mycompanypolska.pl/artukul/metoda-„na-wnuczka”-to-przeszlosc-przestepcy-w-internecie-probuja-wyludzac...-„na-fryzure”/10878>.
- [6] Domżał P., Supel A., Przybylski P., *Nowoczesna technologia a wzrost cyberbezpieczeństwa – analiza zależności*, Łódź 2023.
- [7] *EU Policy Cycle – EMPACT*, <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-statistics/empact>.
- [8] GOV.PL, *Jak chronić się przed cyberatakami? Praktyczne wskazówki dla parlamentarzystów i nie tylko*.
- [9] Hołyst B., Pomykała J., *Cyberprzestępczość, ochrona informacji i kryptologia*, „Prokuratura i Prawo”, 2011.
- [10] Kijewski P., Jaroszewski P., (CERT Polska / NASK) – *Cyberprzestępczość w Polsce, Warszawa 2015*.
- [11] *Mniej przestępstw kryminalnych, większa skuteczność i wykrywalność. Policja podsumowuje 2018 rok* - <https://statystyka.policja.pl/st/raporty/roczne-raporty-statyst/190047,Mniej-przestepstw-kryminalnych-wieksza-skutecnosc-i-wykrywalnosc-Policja-podsum.html>.
- [12] *Najpopularniejsze oszustwa internetowe – na co uważać i jak ich uniknąć?* - <https://www.omegasoft.pl/blog/najpopularniejsze-oszustwa-internetowe-na-co-uwazac-i-jak-ich-uniknac/>.

- [13] *Rodzaje cyberprzestępstw – jakie przekrety zdarzają się najczęściej?* - <https://media.upc.pl/113571-rodzaje-cyberprzestepstw-jakie-przekrety-zdarzaja-sie-najczesciej>.
- [14] *Rodzaje oszustw* - <https://www.westernunion.com/pl/pl/fraudawareness/fraud-types.html>.
- [15] Rynkowska M., *Bezpieczeństwo danych osobowych w cyberprzestrzeni*, 2017.
- [16] Safjański T., *Taktyczno-kryminalistyczne aspekty działania Europejskiego Centrum ds. Walki z Cyberprzestępczością*, 2016.
- [17] *Scam w mediach społecznościowych to poważne zagrożenie dla naszych portfeli* - <https://geekweek.interia.pl/bezpieczenstwo/news-scam-w-mediach-spolesnosciowych-to-powazne-zagrozenie-dla-n,nId,5798161>.
- [18] *Social media rajem dla internetowych oszustów?* - <https://mobiletrends.pl/oszustwa-w-social-media/>.
- [19] Supel A., *Cyberprzestępczość jako zagrożenie bezpieczeństwa z wykorzystaniem nowoczesnych technologii. Wybrane aspekty*, Włocławek 2019.
- [20] Szafranek D., *Wpływ rozwoju cyberprzestępczości na funkcjonowanie współczesnych organizacji*, Warszawa 2021.
- [21] *UK hardest hit European country for online fraud* - <https://www.credit-connect.co.uk/news/consumer-collections/uk-hardest-hit-european-country-for-online-fraud/>.

INTERNET FRAUDS AND CYBERCRIME

The article presents the problem of the increasing number of internet frauds in Poland and Europe, and discusses various ways in which criminals operate online, such as phishing and malware. Based on statistics, the paper draws attention to the fact that internet frauds threaten our security and finances, so it is important to always be cautious and educate ourselves on online safety. The article also presents simple ways that can help protect against scams, such as using strong passwords, antivirus systems, and being careful when making online transactions. The aim of the article is to highlight the growing problem of online scams in Poland and Europe, and to provide insights into the various methods used by cybercriminals, as well as practical tips to help readers stay safe online.

Keywords: cybercrime, fraud, money, security, Internet.

Martyna PITERA¹

WPLYW KATASTROF NATURALNYCH NA GOSPODARKE USA W XXI WIEKU

W artykule przedstawiono skutki klęsk żywiołowych występujących na terenie Stanów Zjednoczonych i ich wpływ na gospodarkę tego kraju. USA, ze względu na swoje położenie geograficzne, często zмага się z różnego rodzaju kataklizmami, a jak do tej pory szczególnie dotkliwe w skutkach okazały się huragany Harvey i Katrina. Katastrofy naturalne pociągają za sobą bezpośrednie skutki, do których należy śmierć wielu mieszkańców oraz ogromne straty materialne wynikające z niszczycielskiej siły żywiołu, ale oprócz tego obserwowane są też skutki długofalowe, takie jak migracja, wzrost cen czy spadek liczby miejsc pracy. Celem artykułu jest analiza gospodarczych skutków katastrof naturalnych na terenie Stanów Zjednoczonych. Powołując się na różne źródła, przedstawiono także m.in. szacowane koszty zniszczeń dla huraganów takich jak np. Katrina, czy Ian oraz inne skutki, które są powiązane z wystąpieniem konkretnego kataklizmu.

Słowa kluczowe: katastrofy naturalne, klęski żywiołowe, gospodarka, USA, Stany Zjednoczone, bezpieczeństwo wewnętrzne.

1. WPROWADZENIE

Kataklizm to klęska żywiołowa wywołująca ogromne zniszczenia na powierzchni Ziemi, lub inaczej, gwałtowne wydarzenia o niszczycielskim oddziaływaniu².

W niniejszym artykule skupiono się na analizie wpływu klęsk żywiołowych na gospodarkę Stanów Zjednoczonych. Przedstawiono szacunkowe koszty zniszczeń, jakie poniósł ten kraj wskutek katastrof naturalnych w XXI wieku oraz omówiono długofalowe skutki, jakie te zjawiska wywołały na przemysł, rynek pracy oraz społeczeństwo.

Kataklizmy występują na całym świecie i narażone jest na nie każde istnienie występujące na Ziemi. Zależnie od skali wystąpienia i typu żywiołu, przez który została wywołana katastrofa naturalna, może ona nieść ze sobą różne skutki i oddziaływać na ludzi nawet na obszarach znacznie oddalonych od jej wystąpienia, co nie oznacza, że każdy zostanie nią dotknięty w takim samym stopniu. Klęski żywiołowe wpływają bowiem na człowieka zarówno bezpośrednio, stwarzając zagrożenie dla jego zdrowia i życia, oraz niszcząc jego dobytek, jak i pośrednio - poprzez zmniejszenie produkcji, ograniczenie inwestycji, wywołanie masowej migracji, a co za tym idzie, osłabienie gospodarki regionu. W ostatnich dziesięcioleciach obserwuje się wzrost strat gospodarczych spowodowanych klęskami żywiołowymi. Wiąże się to zarówno ze wzrostem liczby ludności, jak i rozwojem gospodarczym na terenach zagrożonych ekstremalnym oddziaływaniem żywiołów³.

¹ Martyna Pitera, Politechnika Rzeszowska, Wydział Matematyki i Fizyki Stosowanej, Inżynieria i Analiza Danych, 169832@stud.prz.edu.pl.

² PWN <https://sjp.pwn.pl/szukaj/kataklizm.html> (dostęp 11.03.2023).

³ [obserwatorfinansowy.pl https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/rynki-finansowe/bankowosc/katastrofy-naturalne-powoduja-coraz-wyzsze-straty/](https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/rynki-finansowe/bankowosc/katastrofy-naturalne-powoduja-coraz-wyzsze-straty/) (dostęp 11.03.2023).

Jednym z państw, które znacząco odczuły skutki kataklizmów są Stany Zjednoczone. Są one czwartym pod względem wielkości krajem na świecie; ich całkowita powierzchnia zajmuje 9 milionów 373 tysiące 969 kilometrów kwadratowych⁴, a liczba ludności tego kraju na dzień 20.03.2023 to 336 milionów 253 tysiące 263 mieszkańców⁵. Z tego powodu oraz ze względu na położenie geograficzne, USA są stale narażone na występowanie kataklizmów. Na podstawie danych ze strony Our World in Data, tylko w 2020 roku śmierć z powodu klęsk żywiołowych poniosło tam aż 253 osoby⁶, podczas gdy wartość pieniężna całkowicie lub częściowo zniszczonych dóbr fizycznych istniejących na obszarze dotkniętym klęską w owym roku wyniosła ponad 114 miliardów dolarów⁷.

Jednak oprócz skutków widocznych natychmiastowo po wystąpieniu kataklizmu, kraj nim dotknięty boryka się z długofalowymi konsekwencjami, które zostaną rozważone w dalszej części artykułu.

2. KLĘSKI ŻYWIOŁOWE WYSTĘPUJĄCE NA TERENIE USA

Państwo, jakim są Stany Zjednoczone, zajmuje dużą powierzchnię i jest bardzo zróżnicowane geograficznie i klimatycznie. Obejmuje ono takie regiony geograficzne, jak np. Płaskowyż Zachodni, rozciągający się od Gór Skalistych na wschodzie, aż po Wybrzeże Pacyfiku na zachodzie; Góry Skaliste, obejmujące większą część stanów zachodnich USA, czy Alaskę, leżącą na północy kontynentu, znaną z dzikich krajobrazów, lodowców i parków narodowych⁸.

Ze względu na zróżnicowanie geograficzne, Stany Zjednoczone są narażone na częste występowanie klęsk żywiołowych. Ich częstotliwość oraz typ są uzależnione od danego regionu.

Najczęściej występującymi katastrofami naturalnymi w USA są⁹:

- huragany, tajfuny i inne katastrofy związane z silnym wiatrem i burzami - występują głównie na południowym wschodzie USA, zwłaszcza na Florydzie i wybrzeżach Zatoki Meksykańskiej,
- cyklony tropikalne – mają miejsce najczęściej na Florydzie i w sąsiadujących z nią stanach,
- pożary lasów - są częstsze na zachodnim wybrzeżu USA, zwłaszcza w Kalifornii,
- powodzie - występują w większości stanów, najczęściej w położonych na południu stanach Missouri, Arkansas, Luizjana, Texas.

⁴ Wikipedia, https://pl.wikipedia.org/wiki/Stany_Zjednoczone#cite_note-2 (dostęp 20.03.2023).

⁵ Worldometer, <https://www.worldometers.info/world-population/us-population/#:~:text=The%20current%20population%20of%20the,the%20latest%20United%20Nations%20data.> (dostęp 20.03.2023).

⁶ Our World in Data <https://ourworldindata.org/natural-disasters> (dostęp 12.02.2023).

⁷ National Centers for Environmental Information, <https://www.ncei.noaa.gov/access/billions/summary-stats/US/2020> (dostęp 12.03.2023).

⁸ Wikipedia https://pl.wikipedia.org/wiki/Geografia_Stan%C3%B3w_Zjednoczonych (dostęp 12.03.2023).

⁹ National Centers for Environmental Information <https://www.ncei.noaa.gov/access/billions/mapping> (dostęp 14.02.2023).

Oprócz tego, szczególnym typem katastrofy naturalnej związanej z silnym wiatrem są tornada - występują najczęściej w *tornado alley*, czyli w centralnej części USA, obejmującej stany Kansas, Oklahoma, Teksas, Iowa, Nebraska i Kolorado¹⁰.

Jedną z agencji rządowych, która zajmuje się zbieraniem i udostępnianiem danych meteorologicznych i klimatologicznych jest National Centers for Environmental Information (NCEI)¹¹. Z przygotowanych przez nią statystyk wynika, że w latach 2000-2022 najczęściej występującymi kataklizmami naturalnymi były te związane z wystąpieniem takich zjawisk atmosferycznych, jak huragany, tajfuny, trąby powietrzne i inne, określone ogólnym terminem *severe storm*¹². W tych latach doszło w sumie do 140 takich wydarzeń, lecz co ciekawe, to nie one wiązały się z najkosztowniejszymi zniszczeniami. Najdroższe w skutkach okazały się być cyklony tropikalne, które, choć wystąpiły w liczbie 41, co stanowi mniej niż 1/3 liczby huraganów, spowodowały one straty o łącznej wartości 1 biliona 171 miliardów dolarów. Biorąc pod uwagę, że suma strat wynikających z wystąpienia wszystkich kataklizmów naturalnych od roku 2000 do 2022 wyniosła 1 bilion 957 miliardów 700 milionów, oznacza to, że aż 59,8% tej kwoty to właśnie koszty będące efektem cyklonów tropikalnych. Z kolei klęski żywiołowe, które występowały najrzadziej, to te wywołane przez ekstremalnie niskie temperatury – w danym okresie czasu miało miejsce bowiem tylko 3 katastrofy z nimi związane, a koszty, jakie poniosły z tego tytułu Stany Zjednoczone wyniosły ponad 6 miliardów dolarów¹³.

Odnosząc się do stwierdzenia zawartego we wprowadzeniu, dotyczącego wzrostu strat gospodarczych spowodowanych klęskami żywiołowymi, trzeba zauważyć, że jest to doskonale widoczne właśnie na przykładzie USA, gdzie koszty wynikające z wystąpienia klęsk żywiołowych w latach 2000-2009 oszacowano na 586 miliardów 800 milionów dolarów, podczas gdy takie oszacowania na lata 2010-2019 wyniosły 936 miliardów 300 milionów dolarów, zatem w tym wypadku koszty wzrosły aż o 59,5%.

Mimo, iż na terenie USA w ostatnich latach miało miejsce wiele klęsk żywiołowych, zaistniały jednak takie, którym przypisano miano tych najgroźniejszych i najdotkliwszych w skutkach. Według NCEI, największe straty materialne spowodowały huragany, a w szczególności: Katrina (2005), Harvey (2017), Ian (2022) i Maria (2017). Straty nimi wywołane szacuje się odpowiednio na 190, 151.3, 112.9 i 108.9 miliardów dolarów. Dodatkowo, huragan Katrina spowodował spadek PKB na osobę o 0,002%¹⁴. Maria i Katrina przodują również jeśli chodzi o liczbę ludzi, którzy ponieśli śmierć w wyniku katastrof naturalnych. Huragan Maria odebrał życie aż 2975. osobom¹⁵, huragan Katrina

¹⁰ Wikipedia, Tornado Alley https://en.wikipedia.org/wiki/Tornado_Alley (dostęp 14.02.2023).

¹¹ National Centers for Environmental Information, <https://www.ncei.noaa.gov/about> (dostęp 20.03.2023).

¹² National Centers for Environmental Information, <https://www.noaa.gov/explainers/severe-storms#:~:text=When%20they%20contain%20strong%20winds,NOAA> (dostęp 20.03.2023).

¹³ National Centers for Environmental Information <https://www.ncei.noaa.gov/access/billions/summary-stats> (dostęp 15.02.2023).

¹⁴ G. Felbermayr, J. Gröschl, *Naturally negative: The growth effects of natural disasters*, "Journal of Development Economics", 2014, 92-106, ISSN 0304-3878.

¹⁵ Fox Weather, <https://www.foxweather.com/extreme-weather/hurricane-katrina-maria-death-toll-adjustment> (dostęp 12.03.2023).

pozbawił życia 1833 mieszkańców dotkniętych nim terenów¹⁶. Co więcej w wyniku huraganów Ian i Harvey życie straciło odpowiednio 148¹⁷ i 88 osób¹⁸.

3. SKUTKI WYSTĄPIENIA KLĘSK ŻYWIOŁOWYCH

Każdego roku Stany Zjednoczone doświadczają klęsk żywiołowych, które powodują poważne skutki odczuwalne zarówno natychmiast po wystąpieniu katastrofy, jak i długofalowo; przez długi czas po tym zdarzeniu. Różnią się one w zależności od regionu, typu klęski i jej skali, lecz zazwyczaj w większości bywają dość powtarzalne. Bezpośrednie skutki kataklizmów najczęściej obejmują ofiary śmiertelne, zniszczenia mienia i infrastruktury, czy przerwy w dostawach energii. Po pewnym czasie można jednak zaobserwować długofalowe skutki wystąpienia katastrofy naturalnej.

3.1. Migracja i zmiany na rynku nieruchomości

Po wystąpieniu klęski żywiołowej może dojść do masowych migracji oraz ewakuacji na ogromną skalę. Tylko w 2020 roku na terenie Stanów Zjednoczonych 1.71 mln osób zostało przesiedlonych w obrębie kraju z powodu katastrof naturalnych¹⁹. Jest wiele przyczyn, które powodują, że mieszkańcy regionów dotkniętych katastrofami postanawiają z własnej woli opuścić swoje miejsce zamieszkania. Skala zniszczeń wyraźnie wpływa na decyzje mieszkaniowe podejmowane przez takie społeczności; te dotknięte mniej poważniejszymi kataklizmami nie są tak skłonne do emigracji, w porównaniu do grup, które doświadczyły ogromnych tragedii na skutek niszczycielskiego żywiołu²⁰. Najbardziej oczywistym powodem relokacji jest fakt, że kwatery mieszkalne mogły ulec zniszczeniu. Straciwszy cały dobytek, mieszkańcy stają przed wyborem, czy chcą pozostać w miejscu, w którym musieliby odbudować wszystko na nowo, czy też chcą zacząć wszystko od zera, ale już w nowej lokalizacji. Kolejnym powodem takiego stanu rzeczy są trudności w codziennym funkcjonowaniu; zniszczenia powodują, że utrudniony jest dostęp do usług publicznych i towarów. Gdy kataklizm wpływa na spadek produktywności firm, przekłada się to również na obniżenie płac i redukcję miejsc pracy, co także nie jest korzystne dla mieszkańców.

W momencie, gdy spora część z nich postanawia wyemigrować z obszaru objętego skutkami klęski żywiołowej, dochodzi do drastycznych zmian w odniesieniu do rynku nieruchomości na tym terenie. Emigracja w połączeniu z dotkliwymi zniszczeniami zasobów mieszkaniowych może powodować spadek cen. Spadające ceny nieruchomości stają się czynnikiem, który może zachęcić pewną grupę społeczną, przeważnie uboższych mieszkańców, do pozostania w swoim dotychczasowym miejscu zamieszkania.

¹⁶ History, <https://www.history.com/news/hurricane-katrina-facts-legacy#:~:text=With%20maximum%20sustained%20winds%20of,of%20Louisiana%2C%20Mississippi%20and%20Alabama>. (dostęp 12.03.2023).

¹⁷ NBC News, <https://www.nbcnews.com/news/us-news/hurricane-ian-florida-death-toll-rcna54069> (dostęp 12.03.2023).

¹⁸ The Texas Tribune, <https://www.texastribune.org/2017/10/13/harveys-death-toll-reaches-93-people/> (dostęp 12.03.2023).

¹⁹ Our World in Data, <https://ourworldindata.org/grapher/internally-displaced-persons-from-disasters> (dostęp 14.02.2023).

²⁰ T.L. Sheldon, C. Zhan, *The impact of hurricanes and floods on domestic migration*, „Journal of Environmental Economics and Management”, 2022, 102726, ISSN 0095-0696.

Aczkolwiek, teoretycznie, jeśli w wyniku katastrofy nie będzie obserwowalna znacząca emigracja, a jedynym skutkiem pozostanie zmniejszenie liczby mieszkań, to ich ceny nie spadną, a wręcz wzrosną²¹.

Wskutek jednego z największych huraganów, jakie dotknęły USA, Katriny, i wynikających z jego wystąpienia masowych ewakuacji, z Nowego Orleanu w sumie zostało ewakuowanych około 1.5 miliona ludzi z obszaru metropolitalnego, co stanowiło w przybliżeniu aż 96% mieszkańców samego miasta²². W 2015 roku populacja Nowego Orleanu wynosiła 384 000 mieszkańców, co stanowiło 79% populacji przed huraganem²³.

3.2. Zmniejszenie produkcji i wzrost cen

Wystąpienie klęski żywiołowej niesie ze sobą wiele czynników, które mają wpływ na rynek pracy. Jak już wcześniej wspomniano, niesie ona za sobą nieuniknione zniszczenia infrastruktury, magazynów, często także urządzeń i maszyn. Kosztowne szkody i utrata źródła dochodów mogą doprowadzić wiele firm do upadłości, czy ograniczenia działalności, a może nawet całkowitego wycofania się z danego terenu.

Zmniejszenie produkcji prowadzi do zmniejszenia podaży danego produktu lub usługi na rynku; jeśli popyt na produkt lub usługę pozostaje taki sam, a podaż spada, to zazwyczaj prowadzi to do wzrostu cen.

W 2022 roku przez Florydę przeszedł huragan Ian, który zdziesiątkował znajdujące się tam plantacje pomarańczy. Region, w którym to właśnie przemysł cytrusowy był tym wiodącym, boleśnie odczuł skutki tej katastrofy, częściowo również przez wzgląd na wcześniejsze problemy z chorobami roznoszonymi przez azjatyckiego psyllida cytrusowego²⁴, a także niszczycielski huragan Irma z 2017 roku. W ciągu ostatnich lat produkcja pomarańczy na Florydzie spadła o ponad 90% w stosunku do szczytowanego poziomu, jaki osiągnęła końcem lat 90. XX wieku²⁵. W konsekwencji, zaobserwowano spory wzrost cen; podczas gdy w lutym 2022 roku średnia cena soku pomarańczowego w USA, gdzie konsumowane jest około 90% tego napoju wytwarzanego z owoców uprawianych na Florydzie, wynosiła około 321 dolarów za kilogram, tak już w roku następnym, także w lutym, osiągnęła ona około 509 dolarów za kilogram, co oznacza wzrost o blisko 58%²⁶.

3.3. Utrata miejsc pracy

Zmniejszenie produkcji i wycofywanie się firm niekorzystnie wpływa na rynek pracy.

²¹ L.P. Boustan, M.E. Kahn, P.W. Rhode, M.L. Yanguas, *The effect of natural disasters on economic activity in US counties: A century of data*, „Journal of Urban Economics”, 2020, 103257, ISSN 0094-1190.

²² J. Eyer, R. Dinterman, N. Miller, A. Rose, *The Effect of Disasters on Migration Destinations: Evidence from Hurricane Katrina*, „EconDisCliCha 2”, 2018, s. 91-106.

²³ The Guardian, <https://www.theguardian.com/us-news/2015/aug/25/new-orleans-west-houston-hurricane-katrina> (dostęp 17.02.2023).

²⁴ The Guardian, <https://www.theguardian.com/science/2023/feb/13/florida-orange-juice-record-prices-weather-disease> (dostęp 18.02.2023).

²⁵ Business Insider, <https://markets.businessinsider.com/news/commodities/orange-juice-prices-fojc-record-high-hurricanes-crush-florida-harvest-2023-2> (dostęp 18.02.2023).

²⁶ Trading Economics, <https://tradingeconomics.com/commodity/orange-juice> (dostęp 18.02.2023).

Ograniczenie ich działalności skutkuje spadkiem zapotrzebowania na pracowników. Utrata miejsc pracy dla wielu ludzi, którzy stracili swe majątki w wyniku klęski żywiołowej, jest dodatkowym obciążeniem; gdy wiele osób znajduje się w trudnej sytuacji finansowej, może dojść do spadku popytu na towary i usługi, co z kolei wpływa na wiele przedsiębiorstw i prowadzi do jeszcze znacniejszego obniżenia liczby miejsc pracy.

Oprócz tego, inne sektory również są narażone na negatywne zmiany na rynku pracy. Jednym z nich jest rolnictwo; w wyniku na przykład powodzi czy suszy, gdy dochodzi do zniszczenia upraw lub źródeł żywienia dla zwierząt, pracę tracą nie tylko rolnicy, ale i firmy przetwarzające żywność, czy te zajmujące się jej transportem i dystrybucją.

W dużym stopniu ucierpieć może turystyka. Wskutek zniszczenia hoteli i atrakcji turystycznych, wiele firm z tego sektora może być zmuszonych do ograniczenia działalności lub zamknięcia. Kolejnym sektorem, który może w znacznym stopniu odczuć skutki klęski żywiołowej jest przemysł wydobywczy i energetyczny; dzieje się to wówczas, gdy dochodzi do zniszczenia linii energetycznych czy wieży wiertniczych i rafinerii.

Na wcześniej przytoczonym przykładzie Nowego Orleanu dobitnie widać, jak ogromny wpływ na jego gospodarkę i ogólne funkcjonowanie miało wystąpienie huraganu Katrina. Ucierpiała na nim większość sektorów gospodarki; w wielu z nich w 2005 roku zaobserwowano drastyczny spadek miejsc pracy. Jednym z przykładów jest sektor turystyczny, w którym w latach przed huraganem obserwowano nieustający wzrost ich liczby. Katrina najmocniej w niego uderzyła, powodując, że w ciągu dziesięciu miesięcy po jej wystąpieniu (wrzesień 2005 – czerwiec 2006), pracę utraciło 22,9 tys. ludzi. Ogólnie zaś, liczba, o jaką pomniejszyła się liczba miejsc pracy w Nowym Orleansie w ciągu tych dziesięciu miesięcy wyniosła 95 tys.

3.4. Wzrost kosztów ubezpieczeń

Klęski żywiołowe bezapelacyjnie wiążą się ze stratami materialnymi, a zwiększenie liczby szkód zwiększa koszty wypłat odszkodowań dla ubezpieczycieli. Huragan Ian, który uderzył we Florydę w 2022 roku, spowodował zniszczenia dobytku objętego ubezpieczeniem, szacowane na 60 miliardów dolarów²⁷. Firmy ubezpieczeniowe, wyceniając swoje usługi, biorą pod uwagę właśnie takie czynniki jak m.in. występowanie klęsk żywiołowych na danym terenie – gdy ryzyko zajścia takiego zdarzenia jest duże, ceny ubezpieczeń rosną. I tak właśnie wcześniej wspomniana Floryda jest jednym ze stanów, w którym polisa ubezpieczeniowa na dom kosztuje najwięcej, bowiem średnia cena takiej polisy na Florydzie wynosiła w 2022 roku około 4321 dolarów rocznie, będąc aż trzy razy wyższą od tej na poziomie krajowym²⁸. Może to wynikać z faktu, iż to właśnie Floryda była stanem, w którym w owym roku nastąpiło najwięcej katastrof naturalnych. Jej położenie w pobliżu równika²⁹ i spowodowany nim ciepły klimat³⁰ sprawiają, że jest wysoce narażona

²⁷ Reuters, <https://www.reuters.com/business/environment/hurricanes-floods-bring-120-billion-insurance-losses-2022-2023-01-09/> (dostęp 18.02.2023).

²⁸ Climate Home News, <https://www.climatechangenews.com/2022/10/21/hurricane-ian-could-push-insurers-out-of-florida/> (dostęp 26.02.2023).

²⁹ National Geographic, <https://education.nationalgeographic.org/resource/equator/> (dostęp 20.03.2023).

³⁰ WorldData, <https://www.worlddata.info/america/usa/climate-florida.php#:~:text=Florida%20is%20one%20of%20the,truly%20tropical%20and%20muggy%20months> (dostęp 20.03.2023).

na wystąpienie huraganów i burz tropikalnych. Co więcej, wielu ubezpieczycieli z Florydy w dużej mierze polega na reasekuratorach, czyli firmach ubezpieczających ich od roszczeń przekraczających ich rezerwy gotówkowe. To powoduje, że właśnie reasekuratorzy mogą w efekcie ponieść największe straty wskutek wystąpienia klęski żywiołowej³¹.

Rynek ubezpieczeniowy bez wątpienia boleśnie odczuł skutki huraganu Ian. Trzeba jednak zaznaczyć, że już na długo przed tym zdarzeniem, był niestabilny i borykał się z problemami finansowymi. Powodem takiego stanu rzeczy był Huragan Katrina, który w uderzył w Stany Zjednoczone 17 lat wcześniej i doprowadził do zniszczeń ubezpieczonych dóbr szacowanych na 100 miliardów dolarów. Wobec tak ogromnych kosztów, firmy ubezpieczeniowe znacząco podniosły wysokość składek; w ciągu pięciu lat od tej katastrofy, stawki za ubezpieczenie domu w niektórych rejonach przybrzeżnych wzrosły o 30% lub więcej³².

Istnieje wiele czynników, które mogą prowadzić do wzrostu kosztów ubezpieczeń. Na przytoczonych przykładach widać, że właśnie ryzyko wystąpienia klęski żywiołowej jest jednym z nich.

4. PODSUMOWANIE

Artykuł omawia wpływ katastrof naturalnych na gospodarkę USA. Z uwagi na swój duży obszar i różnorodność klimatyczną, Stany Zjednoczone często są narażone na różnego rodzaju klęski żywiołowe.

Wśród najpoważniejszych klęsk żywiołowych, które nawiedziły USA, wymienione są huragany Katrina, Harvey, Ian i Maria. W ich skutek zginęło w sumie 5044 osoby, a straty przez nie wywołane szacuje się na ponad 563 miliardy dolarów. Szczególnie dotkliwe były huragany Katrina i Harvey - jedne z największych katastrof naturalnych, jakie kiedykolwiek dotknęły Stany Zjednoczone.

Katastrofy naturalne mają bezpośrednie i długofalowe skutki. Wśród bezpośrednich skutków należy wymienić śmierć wielu ludzi; w XXI wieku liczba ofiar śmiertelnych wyniosła 15 tysięcy 821 osób. Klęski żywiołowe powodują również ogromne straty materialne wynikające z niszczycielskiej siły żywiołu, szacowane w latach 2000-2022 na 2 biliony 476 miliardów 200 milionów dolarów. Jednak, jak zauważono, katastrofy te mają również skutki długofalowe, takie jak m.in. migracja ludności, wzrost cen nieruchomości, zmniejszenie produkcji, utrata miejsc pracy i wzrost kosztów ubezpieczeń. Migracja jest szczególnie powszechna po katastrofach, gdyż wielu ludzi traci swoje domy i miejsca pracy, będąc tym samym zmuszonym do szukania nowych miejsc do życia. Z kolei na rynku nieruchomości zwykle dochodzi do wzrostu cen po klęskach żywiołowych, co jest wynikiem spadku podaży i zwiększonego zapotrzebowania. Podobnie, zmniejszenie produkcji i utrata miejsc pracy związana z katastrofami mają wpływ na całą gospodarkę kraju, ponieważ mogą prowadzić do spadku PKB.

Wzrost kosztów ubezpieczeń jest kolejnym skutkiem katastrof naturalnych, który ma wpływ na gospodarkę kraju. Po dużych katastrofach firmy ubezpieczeniowe ponoszą ogromne koszty związane z wypłatą odszkodowań, co prowadzi do wzrostu cen ubezpieczeń dla mieszkańców kraju.

³¹ Orchard, <https://orchard.com/blog/posts/states-with-the-least-and-most-natural-disasters> (dostęp 26.02.2023).

³² United Policy Holders, <https://uphelp.org/5-years-after-katrina-homeowners-insurance-costs-more/?print=print> (dostęp 27.02.2023).

Wnioski płynące z artykułu są jasne - katastrofy naturalne mają poważny wpływ na gospodarkę kraju. Z uwagi na duże koszty związane z takimi katastrofami, ważne jest, aby rządy podejmowały odpowiednie działania, które pozwolą minimalizować ryzyko wystąpienia klęsk żywiołowych i ich skutków.

LITERATURA

- [1] Boustan L.P., Kahn M.E., Rhode P.W., Yanguas M.L., *The effect of natural disasters on economic activity in US counties: A century of data*, „Journal of Urban Economics”, 2020.
- [2] Business Insider, <https://markets.businessinsider.com/news/commodities/orange-juice-prices-fojc-record-high-hurricanes-crush-florida-harvest-2023-2> (dostęp 18.02.2023).
- [3] Climate Home News, <https://www.climatechangenews.com/2022/10/21/hurricane-ian-could-push-insurers-out-of-florida/> (dostęp 26.02.2023).
- [4] Eyer J., Dinterman R., Miller N., Rose A., *The Effect of Disasters on Migration Destinations: Evidence from Hurricane Katrina*, „EconDisCliCha 2”, 2018.
- [5] Felbermayr G., Gröschl J., *Naturally negative: The growth effects of natural disasters*, „Journal of Development Economics”, 2014.
- [6] FoxWeather, <https://www.foxweather.com/extreme-weather/hurricane-katrina-maria-death-toll-adjustment> (dostęp 12.03.2023).
- [7] History, <https://www.history.com/news/hurricane-katrina-facts-legacy#:~:text=With%20maximum%20sustained%20winds%20of,of%20Louisiana%2C%20Mississippi%20and%20Alabama.> (dostęp 12.03.2023).
- [8] National Centers for Environmental Information <https://www.ncei.noaa.gov/access/billions/mapping> (dostęp 14.02.2023).
- [9] National Centers for Environmental Information <https://www.ncei.noaa.gov/access/billions/summary-stats> (dostęp 15.02.2023).
- [10] National Centers for Environmental Information, <https://www.ncei.noaa.gov/access/billions/summary-stats/US/2020> (dostęp 12.03.2023).
- [11] National Centers for Environmental Information, <https://www.ncei.noaa.gov/about> (dostęp 20.03.2023).
- [12] National Centers for Environmental Information, <https://www.noaa.gov/explainers/severe-storms#:~:text=When%20they%20contain%20strong%20winds,NOAA> (dostęp 20.03.2023).
- [13] National Geographic, <https://education.nationalgeographic.org/resource/equator/> (dostęp 20.03.2023).
- [14] NBC News, <https://www.nbcnews.com/news/us-news/hurricane-ian-florida-death-toll-rcna54069> (dostęp 12.03.2023).
- [15] obserwatorfinansowy.pl <https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/rynki-finansowe/bankowosc/katastrofy-naturalne-powoduja-coraz-wyzsze-straty/> (dostęp 11.03.2023).
- [16] Orchard, <https://orchard.com/blog/posts/states-with-the-least-and-most-natural-disasters> (dostęp 26.02.2023).

- [17] Our World in Data <https://ourworldindata.org/natural-disasters> (dostęp 12.02.2023)
- [18] Our World in Data, <https://ourworldindata.org/grapher/internally-displaced-persons-from-disasters> (dostęp 14.02.23).
- [19] PWN <https://sjp.pwn.pl/szukaj/kataklyzm.html> (dostęp 11.03.2023).
- [20] Reuters, <https://www.reuters.com/business/environment/hurricanes-floods-bring-120-billion-insurance-losses-2022-2023-01-09/> (dostęp 18.02.2023).
- [21] Sheldon T.L., Zhan C., *The impact of hurricanes and floods on domestic migration*, „Journal of Environmental Economics and Management”, 2022.
- [22] The Texas Tribune, <https://www.texastribune.org/2017/10/13/harveys-death-toll-reaches-93-people/> (dostęp 12.03.2023).
- [23] TheGuardian, <https://www.theguardian.com/science/2023/feb/13/florida-orange-juice-record-prices-weather-disease> (dostęp 18.02.2023).
- [24] TheGuardian, <https://www.theguardian.com/us-news/2015/aug/25/new-orleans-west-houston-hurricane-katrina> (dostęp 17.02.2023).
- [25] Trading Economics, <https://tradingeconomics.com/commodity/orange-juice> (dostęp 18.02.2023).
- [26] United Policy Holders, <https://uphelp.org/5-years-after-katrina-homeowners-insurance-costs-more/?print=print> (dostęp 27.02.2023).
- [27] Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/Tornado_Alley (dostęp 14.02.2023).
- [28] Wikipedia, https://pl.wikipedia.org/wiki/Geografia_Stan%C3%B3w_Zjednoczonych (dostęp 12.03.2023).
- [29] Wikipedia, https://pl.wikipedia.org/wiki/Stany_Zjednoczone#cite_note-2 (dostęp 20.03.2023).
- [30] WorldData, <https://www.worlddata.info/america/usa/climate-florida.php#:~:text=Florida%20is%20one%20of%20the,truly%20tropical%20and%20mu> ggy%20months (dostęp 20.03.2023).
- [31] Worldometer, <https://www.worldometers.info/world-population/us-population/#:~:text=The%20current%20population%20of%20the,the%20latest%20United%20Nations%20data.> (dostęp 20.03.2023).

IMPACT OF NATURAL DISASTERS ON THE US ECONOMY IN THE 21ST CENTURY

The article presents the effects of natural disasters occurring in the United States and their impact on the country's economy. Due to its geographic parameters, the US often struggles with various types of catastrophes, with hurricanes Ian and Katrina being particularly devastating. Natural disasters have direct consequences, including the deaths of many citizens and massive material losses resulting from the destructive force of the elements. In addition to these immediate effects, long-term consequences such as migration, rising prices, and declining job opportunities are also observed. The aim of the article is to analyze the economic consequences of natural disasters in the United States. Referring to various sources, estimated costs of damages caused by hurricanes such as Katrina or Ian are presented, as well as other effects that are associated with the occurrence of a particular catastrophe.

Keywords: natural disasters, economy, US, United States, internal security.

Krystian PUPIEC¹

WSPARCIE UKRAINY W WOJNIE Z ROSJĄ PRZEZ WYBRANE PAŃSTWA (STAN NA 18.03.2023)

W artykule przedstawiono różne formy pomocy Ukrainie, które zostały podjęte przez państwa z całego świata. Było to między innymi wsparcie humanitarne, dyplomatyczne, militarne i finansowe. W oparciu o artykuły naukowe, oficjalne strony rządowe oraz strony internetowe, została podsumowana łączna suma pomocy Ukrainie udzielonej przez poszczególne państwa, w czasie od rozpoczęcia inwazji Rosji na Ukrainę – 24 lutego 2022 roku do czasu wskazanego w konkretnym źródle. Podczas opisywania państw, które najbardziej zaangażowały się w pomoc, oprócz ogólnego podsumowania jej wartości, zostały szczegółowo opisane jej rodzaje, które dotyczyły np. przyjmowania uchodźców czy wykazu przekazanego sprzętu wojskowego. Dało to poglądowy obraz uszeregowania najbliższych sojuszników broniącej się Ukrainy.

Słowa kluczowe: Ukraina, Rosja, wojna, pomoc, statystyki, bezpieczeństwo.

1. WPROWADZENIE

Ukraina od 2014 roku zмага się z agresywnymi działaniami ze strony Rosji, jednak wzmocniło się to w ciągu ostatnich kilku lat. Rosja dokonała aneksji² Krymu i wsparła separatystyczne grupy w Donbasie³.

Na początku 2022 roku, Rosja zgromadziła przy granicy z Ukrainą liczne wojska – według informacji Stanów Zjednoczonych było to nawet około 190 tysięcy żołnierzy⁴. Władimir Putin – prezydent Rosji, zaprzeczał jednak, że planem jest atak. Mimo to 24 lutego 2022 roku w godzinach porannych doszło do eskalacji konfliktu gdy Rosja rozpoczęła pełnowymiarową inwazję na Ukrainę. Moskwa nazwała te działania „specjalną

¹ Krystian Pupiec, Politechnika Rzeszowska im. Ignacego Łukasiewicza, Wydział Matematyki i Fizyki Stosowanej, Kierunek Inżynieria i Analiza Danych, 169833@stud.prz.edu.pl.

² Aneksja – przyłączenie przez państwo całości lub części terytorium innego państwa przy użyciu siły; z definicji z encyklopedii PWN dostępnej pod linkiem: *Aneksja*, <https://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/aneksja> (dostęp: 14.02.2023).

³ S. Yekelchik, *The conflict in Ukraine: what everyone needs to know* ® / Serhy Yekelchik, Wyd. Oxford University Press, New York, 2015; s. 1-10.

⁴ USA: *nawet 190 tys. rosyjskich żołnierzy wokół Ukrainy*, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1083705%2Cusa-nawet-190-tys-rosyjskich-zolnierzy-wokol-ukrainy.html> (dostęp: 14.02.2023).

operacją wojskową” i tłumaczyła je jako konieczność demilitaryzacji⁵ i denazyfikacji⁶ Ukrainy. W obliczu tego, wiele państw na całym świecie i organizacji międzynarodowych stanęło po stronie Ukrainy, o czym świadczą liczne, surowe sankcje nałożone na Rosję oraz zjednoczenie się w przyjmowaniu do siebie ludzi uciekających przed wojną. Przez cały czas trwania konfliktu, prezydent Ukrainy – Wołodymyr Zełenski, może również liczyć na wsparcie finansowe oraz militarne ze strony sojuszników⁷.

Celem artykułu jest przedstawienie różnych form pomocy Ukrainie, udzielanej przez państwa na świecie w czasie inwazji rosyjskich wojsk na jej teren. Jego założeniem jest ukazanie międzynarodowego wsparcia w sytuacji kryzysowej.

Przedmiotem badań jest wartość pomocy dla Ukrainy w wojnie z Rosją przez wybrane państwa. W analizie uwzględnione są sposoby udzielania pomocy, w tym między innymi wsparcie humanitarne, dyplomatyczne, militarne i finansowe.

2. UDZIAŁ WYBRANYCH PAŃSTW W POMOCY UKRAINIE

2.1. POLSKA

Od pierwszego dnia eskalacji konfliktu, jedną z największych ról w pomocy Ukrainie odgrywa Polska, która przyjęła największą ilość osób uciekających przed wojną⁸. Uchodźcy przekraczający granicę państwa mogli liczyć na wolontariuszy środowisk społecznych, organizacji pozarządowych i organizacji charytatywnych, którzy organizowali punkty pomocy w celu zapewnienia im środków pierwszej potrzeby. Oferowały one dostęp do żywności, gorących posiłków, lekarstw, ciepłej odzieży, schronienia i porad prawnych. Ponadto wolontariusze organizowali uchodźcom transport do miejsc docelowych, pomagali w załatwianiu formalności związanych z ubieganiem się o status uchodźcy oraz udzielali innych potrzebnych informacji. Z oficjalnych danych podanych przez Straż Graniczną wynika, że od czasu wybuchu wojny do 17 marca 2023 roku, funkcjonariusze odprawili w przejściach granicznych na kierunku z Ukrainy do Polski 10,4 mln osób, a z Polski do Ukrainy ponad 8,5 mln osób⁹.

Polska znajduje się również w czołówce państw oferujących pomoc finansową i militarną. Od czasu wybuchu wojny wartość wsparcia wojskowego przekazanego przez Polskę Ukrainie w 2022 roku to co najmniej 1,8 miliarda euro. Polski rząd dość powściągliwie przedstawia informacje na temat pomocy wojskowej, jednak

⁵ Demilitaryzacja – ograniczenie potencjału wojskowego na określonym terytorium na podstawie umowy międzynarodowej; definicja z encyklopedii PWN dostępnej pod linkiem: *Demilitaryzacja*, <https://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/demilitaryzacja> (dostęp: 14.02.2023).

⁶ Denazyfikacja – usuwanie lub usunięcie z państwa, społeczeństwa, gospodarki itp. Wpływów ideologii nazistowskiej i wszystkiego tego, co jest z nazizmem związane; na podstawie definicji z encyklopedii PWN dostępnej pod linkiem: *Denazyfikacja*, <https://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/denazyfikacja.html> (dostęp: 14.02.2023).

⁷ *Reakcje świata na wojnę Rosji z Ukrainą*, <https://www.cire.pl/artykuly/serwis-informacyjny-cire-24/reakcje-swiata-na-wojne-rosji-z-ukraina-> (dostęp: 14.02.2023); G. Grossi, V. Vakulenko, *New development: Accounting for human-made disasters-comparative analysis of the support to Ukraine in times of war*, 2022, s. 469.

⁸ O. Zavadska, *The Borders of the “Near Abroad”: the Russian War in Ukraine and its Consequences for the Geopolitical System of Central and Eastern Europe*, *Studia Historica Gedanensia*, Tom 13 (2022), s. 286.

⁹ *Ile uchodźców z Ukrainy jest w Polsce [aktualne dane]*, <https://300gospodarka.pl/news/uchodzczy-z-ukrainy-w-polsce-liczba> (dostęp: 18.03.2023).

z fragmentarycznych, oficjalnych informacji oraz materiałów udostępnianych przez walczących Ukraińców można stworzyć pewną listę przekazanego sprzętu. Było to między innymi¹⁰:

- 40 bojowych wozów piechoty BMP-1, które charakteryzują się tym, że są bronią przestarzałą o niewystarczającej ochronie pancernej, jednak Ukraina opracowała prosty i efektywny sposób modernizacji dzięki którym broń zyskała nowe możliwości,
- partia około 200 sztuk fabrycznie nowych granatników RGP-40, które były opracowane w Tarnowskich Zakładach Mechanicznych i przez kilka lat były przechowywane w magazynach,
- przeciwlotnicze pociski Piorun, które mogą być obsługiwane przez jednego żołnierza, uniemożliwiały one Rosyjskim żołnierzom działanie na małych wysokościach;
- drony FlyEye, które są przeznaczone do bliskiego rozpoznania,
- 18 samobieżnych armatohaubic AHS Krab kalibru 155mm na gąsienicowym podwoziu. Są one produkowane w Hucie Stalowa Wola i docelowo mają stanowić filar artylerii lufowej polskiego wojska,
- amunicja krążąca Warmate, dzięki której możliwe jest wyrzucenie w powietrze wielu pocisków, które bezkolizyjnie mogą zaatakować jednocześnie wiele celów,
- 100 sztuk moździerzy LMP 2017 wraz z 1500 sztuk amunicji kalibru 60 mm,
- 240 czołgów T-72, co stanowiło większość pojazdów tego typu, które nadawały się do użytku. Przekazane zostały bazowe modele T-72M, jak i również zmodernizowane T-72M1 oraz T-72M1R,
- Polska kupiła dla Ukrainy 11,7 tys. terminali Starlink, które pozwalają łączyć się z Internetem za pośrednictwem satelitów krążących wokół Ziemi oraz pomagają żołnierzom obsługiwać drony, komunikować się ze sobą oraz otrzymywać informacje wywiadowcze,
- broń przeciwpancerna,
- 30 tys. sztuk amunicji do armaty ZU-23-2 o kalibrze 5,56 mm i 23 mm,
- ponad 1,1 tys. sztuk amunicji artyleryjskiej o kalibrze 152 mm, 125 mm i 122 mm,
- przeciwpancerne pociski raketowe Javelin,
- 42 tys. hełmów,
- czołgi PT-91 Twardy, czyli polskie czołgi, które są dalekim rozwinięciem radzieckiego T-72, były przez długi czas najważniejszym polskim czołgiem podstawowym;
- 14 czołgów Leopard 2¹¹,

Dodając wszystkie inne formy pomocy, łącznie od 24 lutego 2022 roku do 15 stycznia 2023 roku było to nawet około 11,9 miliarda euro¹².

¹⁰ *Data Set Ukraine Support Tracker Data*, <https://www.ifw-kiel.de/publications/data-sets/ukraine-support-tracker-data-17410/> (dostęp: 11.02.2023), *Polska broń dla Ukrainy. Lista sprzętu jest imponująca*, <https://tech.wp.pl/polska-bron-dla-ukrainy-lista-sprzetu-jest-imponujaca,6791314005494528a> (dostęp: 11.02.2023).

¹¹ *Kolejne leopardy z Polski dotrą na Ukrainę. Szef MON podał termin*, <https://polskieradio24.pl/5/1222/Artykul/3130707,kolejne-leopardy-z-polski-dotra-na-ukraine-szef-mon-podal-termin> (dostęp: 17.03.2023); *Leopardy z Polski już na Ukrainie. Mamy WIDEO*, <https://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/wideo/8687462,leopard-czolg-ukraina.html> (dostęp: 25.03.2023).

¹² Ch. Trebesch, A. Antezza, K. Bushnell, A. Frank, P. Frank, L. Franz, I. Kharitonov, B. Kumar, E. Rebinskaya, S. Schramm, *The Ukraine Support Tracker: Which countries help Ukraine and how?*,

Polska również objęła surowymi sankcjami wielu rosyjskich oligarchów oraz firm rosyjskich lub też związanych z Rosją takich jak, np. PAO Gazprom, Novatek Green Energy czy KAMAZ¹³.

2.2. STANY ZJEDNOCZONE

Stany Zjednoczone są kolejnym krajem, który jest silnie związany ze wspieraniem Ukrainy. Kilka dni przed wybuchem wojny, uważnie śledziły sytuację w kraju i na wschodzie Europy i dążyły do unikania eskalacji konfliktu poprzez wsparcie dla pokojowych rozwiązań i zachowania stabilności oraz bezpieczeństwa w regionie¹⁴. Wielokrotnie publicznie wyrażały swoje poparcie dla Ukrainy i wzywały do przestrzegania prawa międzynarodowego i poszanowania suwerenności i integralności terytorialnej Ukrainy. Po wybuchu wojny odgrywają kluczową rolę przede wszystkim poprzez wsparcie militarne, finansowe i polityczne – wspierają Ukrainę poprzez dostarczanie wojskowego wyposażenia i szkoleń, a także poprzez naciskanie na kraje i organizacje międzynarodowe, aby zachowywały jedność w kwestii rozwiązania konfliktu. Stany Zjednoczone oferują również wsparcie dyplomatyczne, angażując się w negocjacje i rozmowy na szczeblu międzynarodowym.

Podsumowując wszystkie formy pomocy Ukrainie, zajmują pod tym względem pierwsze miejsce na świecie¹⁵.

Z oficjalnej strony internetowej rządu Stanów Zjednoczonych można wylistować pomoc w zakresie bezpieczeństwa, która obejmuje¹⁶:

- ponad 1,6 tys. systemów przeciwlotniczych Stinger. Jest to przenośny, naprowadzany na podczerwień zestaw pocisków używany w sposób ziemia-powietrze. Jest produkowany w Stanach Zjednoczonych oraz na licencji w Niemczech¹⁷,
- ponad 8,5 tys. systemów przeciwpancernych Javelin. Jest to jeden z najnowocześniejszych systemów przeciwpancernych. Aby go użyć, żołnierz musi jedynie wskazać cel i wystrzelić pocisk, który samodzielnie nawiguje do celu¹⁸,
- ponad 54 tys. innych systemów przeciwpancernych i amunicji,

No. 2218, February 2023, s. 29; *Polska pomoc dla Ukrainy przebiła wszystkich. Oto ile poszło z zasobów armii*, <https://businessinsider.com.pl/gospodarka/polska-pomoc-dla-ukrainy-przebila-wszystkich-oto-ile-poszlo-z-zasobow-armii/b8296z9> (dostęp: 17.03.2023).

¹³ *Pelna lista polskich sankcji na Rosję. Zobacz, kto się na niej znalazł*, <https://businessinsider.com.pl/gospodarka/pelna-lista-polskich-sankcji-na-rosje-zobacz-kto-sie-na-niej-znalazl/j3969yc> (dostęp: 19.02.2023).

¹⁴ *Rozmowa Putin-Biden bez przełomu. USA grożą Rosji konsekwencjami napaści na Ukrainę*, <https://www.euractiv.pl/section/polityka-zagraniczna-ue/news/rozmowa-putin-biden-usa-rosja-ukraina-macron-zelenski/> (dostęp: 20.02.2023).

¹⁵ Ch. Trebesch, A. Antezza, K. Bushnell, A. Frank, P. Frank, L. Franz, I. Kharitonov, B. Kumar, E. Rebinskaya, S. Schramm, *The Ukraine...*, *op. cit.*, s. 29.

¹⁶ *U.S. Security Cooperation with Ukraine*, <https://www.state.gov/u-s-security-cooperation-with-ukraine/> (dostęp: 17.03.2023).

¹⁷ *Stingery i polskie Pioruny. To ta broń niszczy rosyjskie samoloty*, <https://tech.wp.pl/stingery-i-polskie-pioruny-to-ta-bron-niszczy-rosyjskie-samoloty,6744677327690304a> (dostęp: 14.02.2023).

¹⁸ *Amerykańska produkcja systemów Javelin i Stinger przyspieszy. Ukraina dostanie więcej broni?*, <https://www.tokfm.pl/Tokfm/7,103086,28276938,amerykanska-produkcja-systemow-javelin-i-stinger-przyspieszy.html> (dostęp: 14.02.2023).

- bezzałogowe systemy latające Switchblade (UAS). To niewielka amunicja krążąca, mająca zasięg do 10 km, mieści się w plecaku, można ją szybko rozłożyć¹⁹,
- 160 haubic 155 mm i ponad 1 mln pocisków artyleryjskich 155 mm. Haubica to rodzaj artylerii polowej, czyli działa strzelającego z naziemnej platformy, której lufa jest umieszczona na stałym podwoziu lub wózku²⁰,
- ponad 6 tys. sztuk precyzyjnie kierowanych pocisków artyleryjskich kalibru 155 mm,
- ponad 10 tys. pocisków 155 mm zdalnych systemów min przeciwpancernych (RAAM). Pociski minowe wykorzystujące ten mechanizm wyrzutni, wyrzucają miny z tylnej części pocisku nad obszar, który ma zostać zaminowany. Po upadku i przetoczeniu się po ziemi, mina zostaje uzbrojona i gotowa do detonacji w momencie wykrycia odpowiedniej sygnatury pojazdu opancerzonego²¹,
- 100 tys. sztuk amunicji czołgowej kalibru 125 mm,
- 45 tys. pocisków artyleryjskich kalibru 152 mm,
- 20 tys. pocisków artyleryjskich kalibru 122 mm,
- 50 tys. rakiet GRAD kalibru 122 mm. Jest to wyrzutnia raketowa przeznaczona dla artylerii dywizyjnej. Głównym celem jest atakowanie celów powierzchniowych²²,
- 72 haubice 105 mm i ponad 400 tys. pocisków artyleryjskich 105 mm,
- 298 pojazdów taktycznych do holowania broni,
- 36 pojazdów taktycznych do odzyskiwania sprzętu,
- 30 pojazdów wsparcia amunicji,
- Mosty uruchamiane przez pojazdy opancerzone,
- 38 artyleryjskich systemów raketowych o dużej mobilności i amunicja,
- 30 systemów moździerz 120 mm i ponad 175 tys. pocisków moździerzowych 120 mm. Moździerz jest to działo zaprojektowane do strzelania stromymi torami, które jest stosunkowo proste w budowie i ma niewielką masę w porównaniu do armaty lub haubicy o podobnym kalibrze²³,
- 10 systemów moździerz 82 mm,
- 10 systemów moździerz 60 mm,
- ponad 2,5 tys. wyrzeliwanych z tuby, śledzonych optycznie pocisków kierowanych przewodowo (TOW). Jest to produkowany w Stanach Zjednoczonych przeciwpancerny pocisk kierowany²⁴,

¹⁹ *Switchblade 300 Miniature loitering munition or suicide drone – United States*, https://www.armyrecognition.com/us_american_unmanned_aerial_ground_vehicle_uk/switchblade_300_miniature_loitering_munition_suicide_drone_data_fact_sheet.html?utm_content=cmp-true (dostęp: 05.03.2023).

²⁰ *Haubica*, <https://pl.wikipedia.org/wiki/Haubica> (dostęp: 14.02.2023).

²¹ *M70 / M73 Remote Anti-Armor Munition (RAAM)*, <https://man.fas.org/dod-101/sys/land/raam.htm> (dostęp: 14.02.2023).

²² *Rakiety Grad: Co to jest? Jaki mają zasięg i jak działają?*, <https://wiadomosci.radiozet.pl/Swiat/Rakiety-Grad-Co-to-jest-Zasieg-dzialanie-i-zniszczenia> (dostęp: 14.02.2023).

²³ *Moździerz*, <https://encyklopedia.pwn.pl/encyklopedia/mo%C5%BAdzierz.html> (dostęp: 14.02.2023).

²⁴ *BGM-71 TOW Set Legend-LF3D008*, <https://www.mojehobby.pl/products/BGM-71-TOW-Set.html> (dostęp: 05.03.2023).

- ponad 1 mln sztuk amunicji 25 mm,
- amunicja 120 mm;
- precyzyjnie kierowane rakiety,
- 10 pojazdów dowództwa,
- jedna bateria obrony powietrznej Patriot i amunicja. Jest to jedna z najbardziej zaawansowanych broni otrzymanych przez Ukrainę. Jej celem jest niszczenie celów poruszających się z prędkościami ponaddźwiękowymi. System umożliwia jednoczesne śledzenie 125 celów i naprowadzanie rakiet na sześć z nich²⁵,
 - 8 krajowych zaawansowanych systemów pocisków ziemia-powietrze (NASAMS) i amunicja. Jest to skalowalny zestaw obrony powietrznej krótkiego zasięgu²⁶,
 - 2 jednostki strzeleckie obrony powietrznej HAWK. HAWK to system raketowy ziemia-powietrze, który stanowi amerykańską broń przeciwlotniczą średniego zasięgu²⁷,
 - pociski RIM-7 do obrony powietrznej. Są to pociski raketowe klasy woda-powietrze, które są przeznaczone do zwalczania zarówno wrogich rakiet jak i samolotów²⁸,
 - broń przeciwlotniczą i amunicję,
 - sprzęt do integracji zachodnich wyrzutni przeciwlotniczych, rakiet i radarów z systemami obrony powietrznej Ukrainy,
 - sprzęt do utrzymania istniejących zdolności obrony powietrznej Ukrainy,
 - 12 systemów obrony powietrznej Avenger. Zapewnia on ochronę przed pociskami manewrującymi, bezałogowymi pojazdami latającymi, nisko lecącymi samolotami oraz śmigłowcami²⁹,
 - szybkie pociski przeciwradiolokacyjne (HARM). To amerykański pocisk raketowy klasy powietrze-ziemia, który należy do broni precyzyjnego rażenia. Jego głównym zadaniem jest niszczenie urządzeń radarowych przeciwnika, w szczególności systemów obrony przeciwlotniczej, poprzez naprowadzanie się na źródło emitowanych przez nie sygnałów³⁰,
- precyzyjna amunicja powietrzna,
- 4 tys. rakiet lotniczych Zuni. Jest to rakietka naddźwiękowa, której zadaniem jest atakowanie celów znajdujących się przed jej nosicielem³¹,
- 20 śmigłowców Mi-17,
- 31 czołgów Abramsa,
- amunicję 120mm,

²⁵ *Bateria systemu Patriot, którą otrzyma Ukraina to broń defensywna najnowszej generacji*, <https://www.wnp.pl/przemysl-obronny/bateria-systemu-patriot-ktora-otrzyma-ukraina-to-bron-defensywna-najnowszej-generacji,658419.html> (dostęp: 14.02.2023).

²⁶ *NASAMS – system, który chroni Waszyngton*, <https://defence24.pl/sily-zbrojne/nasams-system-ktory-chroni-waszyngton> (dostęp: 14.02.2023).

²⁷ *HAWK*, <https://history.redstone.army.mil/miss-hawk.html> (dostęp: 05.03.2023).

²⁸ *RIM-7 Sea Sparrow*, https://www.wikiwand.com/pl/RIM-7_Sea_Sparrow (dostęp: 05.03.2023).

²⁹ *Avenger Weapon System*, <https://www.military.com/equipment/avenger-weapon-system> (dostęp: 05.03.2023).

³⁰ *AGM-88 HARM*, <https://www.af.mil/About-Us/Fact-Sheets/Display/Article/104574/agm-88-harm/> (dostęp: 05.03.2023).

³¹ *ZUNI – naddźwiękowa rakietka kierowana laserem*, <https://www.infolotnicze.pl/2012/02/23/zuni-naddzwiekowa-rakietka-kierowana-laserem/> (dostęp: 14.02.2023).

- 45 czołgów T-72B,
- 109 bojowych wozów piechoty Bradley,
- ponad 2 tys. wielozadaniowych pojazdów kołowych o wysokiej mobilności (HMMWV),
 - ponad 100 lekkich pojazdów taktycznych,
 - 44 ciężarówki i 88 przyczep do transportu ciężkiego sprzętu,
 - 90 transporterów opancerzonych Stryker. Są to kołowe wozy opancerzone,
 - 300 transporterów opancerzonych M113,
 - 250 opancerzonych pojazdów bezpieczeństwa M1117,
 - ponad 500 pojazdów opancerzonych o zwiększonej odporności na miny i ataki z zasadzki (MRAP),
 - 6 opancerzonych ciężarówek użytkowych,
 - sprzęt i systemy do usuwania min,
 - ponad 13 tys. granatników i broni strzeleckiej,
 - ponad 100 mln sztuk amunicji do broni strzeleckiej,
 - ponad 75 tys. zestawów kamizelek kuloodpornych i hełmów,
 - bezzałogowe systemy powietrzne UAS Phoenix Ghost. Drony te, to rodzaj amunicji krążącej, który jest podobny do innych rodzajów tego typu amunicji, takich jak polskie Warmate lub małe Switchblade³²,
 - systemy bezzałogowe: CyberLux K8, Altius-600, Jump-20,
 - systemy raketowe i amunicja naprowadzane laserowo,
 - bezzałogowe systemy latające Puma, które są przeznaczone do zwiadu i bliskiego rozpoznania,
 - bezzałogowe systemy powietrzne Scan Eagle. Jest to aparat latający, służący również do rozpoznania terenu³³,
 - 2 radary dla bezzałogowych systemów powietrznych,
 - bezzałogowe statki obrony wybrzeża,
 - ponad 70 radarów artyleryjskich i moździerzowych,
 - 20 radarów wielozadaniowych,
 - systemy i sprzęt przeciw bezzałogowym statkom powietrznym,
 - sprzęt do obrony przeciwlotniczej,
 - 18 radarów nadzoru lotniczego;
 - 2 systemy obrony wybrzeża Harpoon,
 - 58 przybrzeżnych i rzecznych łodzi patrolowych,
 - amunicja przeciwpiechotna M18A1 Claymore,
 - materiały wybuchowe C-4, amunicja burząca i sprzęt burzący do pokonywania przeszkód,
 - sprzęt do ustawiania przeszkód,
 - systemy taktycznej bezpiecznej łączności i sprzęt pomocniczy,
 - 4 satelitarne anteny komunikacyjne,

³² *Amerykańskie Phoenix Ghost atakuje. Rosjanie byli bez szans*, <https://tech.wp.pl/amerykanski-phoenix-ghost-atakuje-rosjanie-byli-bez-szans,6797104877071328a> (dostęp: 14.02.2023).

³³ SCANEAGLE, <https://www.boeing.com/defense/autonomous-systems/scaneagle/index.page> (dostęp: 05.03.2023).

- terminale i usługi SATCOM. Dzięki tym terminalom możliwe jest uzyskanie usług łączności satelitarnej, które wspierają wojskowe systemy dowodzenia oraz kontroli i wywiadu³⁴,
- tysiące urządzeń noktowizyjnych, systemów nadzoru, systemów termowizyjnych, optyki i dalmierzy laserowych,
- komercyjne usługi w zakresie obrazów satelitarnych,
- sprzęt do usuwania materiałów wybuchowych i sprzęt ochronny,
- chemiczny, biologiczny, radiologiczny, jądrowy sprzęt ochronny,
- 100 opancerzonych pojazdów medycznych,
- ponad 350 generatorów,
- środki medyczne, w tym apteczki pierwszej pomocy, bandaże, monitory i inny sprzęt,
- elektroniczny sprzęt do zagłuszania,
- sprzęt terenowy, sprzęt na zimę i części zamienne,
- finansowanie szkoleń, utrzymania i konserwacji.

Podsumowując, od 24 lutego 2022 roku czyli od początku inwazji Rosji na Ukrainę do 3 marca 2023, Stany Zjednoczone zainwestowały ponad 32,8 miliarda dolarów w pomoc w zakresie bezpieczeństwa Ukrainy³⁵.

Do 15 stycznia 2023 roku Stany Zjednoczone w sumie przekazały około 73,2 miliarda dolarów pomocy. Około połowa tej sumy dotyczyła właśnie wydatków wojskowych, natomiast na cele pozamilitarne takie jak pomoc humanitarna i finansowa, USA wydało około 30 miliardów dolarów³⁶.

Dodatkowo Stany Zjednoczone również wprowadziły długą listę sankcji, którymi zostały objęte firmy i oligarchowie Rosyjscy oraz podmioty blisko związane z Rosją. Liczne sankcje i kontrole eksportu doprowadziły do obniżenia zdolności rosyjskiego przemysłu zbrojeniowego do produkcji i gromadzenia broni w celu zastąpienia tej, która została zniszczona w wojnie³⁷.

2.3. WIELKA BRYTANIA

Wielka Brytania jest również jednym z krajów, które zaangażowały się w pomoc Ukrainie od czasu wybuchu wojny z Rosją. W ramach swojego wkładu, Wielka Brytania udzieliła Ukrainie wsparcia w różnych formach, w tym wsparcie wojskowe, humanitarne i dyplomatyczne. Wielka Brytania nałożyła również na Rosję sankcje gospodarcze, w celu zwiększenia presji do zakończenia działań wojennych na Ukrainie. Lista sankcji jest długa, jako przykład można podać sankcję z „pierwszej transzy”, które zostały wprowadzone zaraz

³⁴ *Satellite communications (SATCOM) terminal certification for military applications*, <https://ieeexplore.ieee.org/document/483557> (dostęp: 14.02.2023).

³⁵ *U.S. Security Cooperation with Ukraine*, <https://www.state.gov/u-s-security-cooperation-with-ukraine/> (dostęp: 17.03.2023).

³⁶ *Ukraine Support Tracker*, <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/> (dostęp: 18.03.2023).

³⁷ *The Impact of Sanctions and Export Controls on the Russian Federation*, <https://www.state.gov/the-impact-of-sanctions-and-export-controls-on-the-russian-federation/> (dostęp: 19.02.2023).

po eskalacji konfliktu. Ówczesny premier Wielkiej Brytanii – Boris Johnson, ogłosił nałożenie sankcji na trzech rosyjskich oligarchów oraz na pięć banków. Polegały one na całkowitym zamrożeniu aktyw tych podmiotów w Wielkiej Brytanii i dodatkowo nałożony został zakaz wjazdu na teren Królestwa dla trójki Rosjan. Innym przykładem pochodzącym z „drugiej transzy” sankcji jest zakaz wstępu do przestrzeni powietrznej Wielkiej Brytanii, flagowej linii lotniczej Rosji³⁸.

Wielka Brytania zajmuje czołowe miejsce pod względem zainwestowanych pieniędzy w pomoc Ukrainie³⁹. Ze źródeł internetowych można stworzyć listę sprzętu, który został przekazany Ukrainie od lutego 2022 roku do listopada 2022 roku⁴⁰:

- ponad 7,5 tys. sztuk broni przeciwpancernej NLAW. Jest to jednorazowy, lekki system rakiety strzelany z ramienia, przeznaczony dla piechoty⁴¹,
- przeciwlotnicze systemy raketowe Starstreak i pociski. Są to przenośne zestawy raketowe przeciwlotnicze, produkowane w Wielkiej Brytanii. Po wystrzeleniu pocisku, gdy drugi stopień silnika już się przepala, uwalniane są trzy strzałki, które są kierowane wiązką lasera. Pozwala to na wykonanie do trzech trafień w cel. Operator jest odpowiedzialny za utrzymanie celu w centrum celownika⁴²,
- 6 tys. sztuk pocisków raketowych, w tym NLAW i broń przeciwpancerna Javelin,
- 201 przeciwpancernych pocisków raketowych Javelin,
- amunicja krążąca – tak zwane drony kamikadze. Amunicja ta krąży przez pewien czas wokół obszaru docelowego i atakuje wtedy, gdy cel zostanie zlokalizowany⁴³,
- 82 tys. hełmów,
- 8,5 tys. kamizelek balistycznych,
- 7 tys. urządzeń noktowizyjnych,
- 80 pojazdów opancerzonych Mastiff 6x6, Wolfhound i Husky,
- 5 ambulansów opancerzonych Samaritan FV104,
- 35 transporterów opancerzonych FV103 Spartan,
- 6 pojazdów opancerzonych Stormer z wyrzutniami rakiet przeciwlotniczych Starstreak,
- systemy radarowe lokalizacji broni,
- kilkadziesiąt dronów do transportu ciężkiego,
- 66 tys. pocisków artyleryjskich,

³⁸ C. Mills, *Sanctions against Russia*, House of Commons Library, 2022, s. 12-14.

³⁹ Ch. Trebesch, A. Antezza, K. Bushnell, A. Frank, P. Frank, L. Franz, I. Kharitonov, B. Kumar, E. Rebinskaya, S. Schramm, *The Ukraine...*, *op. cit.*, s. 26.

⁴⁰ *What military aid has Britain given to Ukraine?*, <https://ukdefencejournal.org.uk/what-military-aid-has-britain-given-to-ukraine/> (dostęp: 15.02.2023), *Data Set Ukraine Support Tracker Data*, <https://www.ifw-kiel.de/publications/data-sets/ukraine-support-tracker-data-17410/> (dostęp: 15.02.2023), *Śmigłowce Sea King już w Ukrainie. Maszyny pokazały się na nagraniu z frontu*, <https://www.komputerswiat.pl/aktualnosci/militaria/smiglowce-sea-king-juz-w-ukrainie-maszyny-pokazaly-sie-na-nagranie-z-frontu/xbwrfj7> (dostęp: 15.02.2023).

⁴¹ *NLAW Anti-Tank guided missile*, <http://www.military-today.com/missiles/nlaw.htm> (dostęp: 13.03.2023).

⁴² *Starstreak Man-portable air defense missile system*, <http://www.military-today.com/missiles/starstreak.htm> (dostęp: 13.03.2023).

⁴³ P. Scharre, *Army of none: Autonomous Weapons and the Future of War*, W.W. Norton & Company (10 April 2018).

- 200 pocisków Brimstone-1. Są to kierowane pociski raketowe klasy powietrze-ziemia, służą do niszczenia celów opancerzonych⁴⁴,
- 6 systemów broni M270. Są to rakiety wielokrotnego startu,
- amunicja M31A1,
- 28 haubic M109 A3GM 155 mm,
- 36 haubic M119 105 mm,
- 200 małych dronów obserwacyjnych Desert Hawk firmy Lockheed Martin,
- 850 dronów Black Hornet. Są to miniaturowe, bezzałogowe drony rozpoznawcze,
- nieokreślone podmorskie drony minujące,
- 2 okręty przeciwminowe klasy Hunt,
- rakiety AMRAAM (dla NASAMS),
- rakiety obrony powietrznej,
- 1000 pocisków raketowych ziemia-powietrze,
- 3 śmigłowce Sea King i szkolenie dla 10 załóg.

Od wybuchu wojny do 15 lutego 2023 roku, Wielka Brytania przeznaczyła 2,3 miliarda funtów na pomoc wojskową Ukrainie. W wyniku tego jest drugim największym dostawcą pomocy wojskowej na świecie. Rząd nie zamierza na tym zaprzestać i ogłosił że wciąż będzie pomagał broniącej się Ukrainie⁴⁵. Dodatkowo wliczając pomoc gospodarczą i humanitarną, do 15 stycznia 2023 roku, Wielka Brytania wydała łącznie około 8,5 miliarda euro⁴⁶.

2.4. NIEMCY

Niemcy również angażują się w szeroki zakres działań na rzecz Ukrainy, w celu zminimalizowania jej cierpienia i zapewnienia jej wsparcia w tym trudnym czasie. Podjęły szereg działań takich jak dostarczanie pomocy humanitarnej, finansowej czy militarnej. Dodatkowo prowadzą intensywne działania dyplomatyczne na rzecz zakończenia wojny, w tym można wyróżnić rozmowy kanclerza Niemiec – Scholza z Władimirem Putinem⁴⁷.

Z oficjalnej strony internetowej rządu niemieckiego można wyznaczyć sprzęt wojskowy, który został przekazany Ukrainie do 13 marca 2023 roku, a także taki którego przekazywanie wymaga modernizacji, produkcja jest w toku lub odbywają się działania szkoleniowe :

- 34 samobieżne działa przeciwlotnicze GEPARD, w tym około 6 tys. sztuk amunicji. Działa te zbudowane są na podwoziu czołgu Leopard 1,
- 500 pistoletów SFP9,
- 2 namioty hangarowe,

⁴⁴ *Czym są brytyjskie pociski Brimstone? Opisujemy te „przeciwpancerniaki”*, <https://www.chip.pl/2022/08/pociski-brimstone-dla-ukrainy> (dostęp: 17.03.2023).

⁴⁵ *Military assistance to Ukraine since the Russian invasion*, <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9477/> (dostęp: 18.03.2023).

⁴⁶ *Polska Pomoc dla Ukrainy przebiła wszystkich. Oto ile poszło z zasobów armii*, <https://businessinsider.com.pl/gospodarka/polska-pomoc-dla-ukrainy-przebiła-wszystkich-oto-ile-poszlo-z-zasobow-armii/b8296z9> (dostęp: 18.03.2023).

⁴⁷ *Informacje: Solidarność z Ukrainą*, <https://www.deutschland.de/pl/news/informacje-solidarnosc-z-ukraina> (dostęp: 15.02.2023).

- 23,5 tys. Pocisków 155 mm,
- amunicja precyzyjnie kierowana 155 mm,
- amunicja do wielokrotnych wyrzutni rakiet MARS II,
- 8 wózków podnośnikowych,
- 295 sztuk generatorów,
- 34 mobilne systemy masztów antenowych,
- 122 pojazdy ochrony granic,
- 60 systemów wykrywania dronów,
- 6 zbiorników mostowych BEAVER,
- 120 tys. apteczek,
- 28 ciężarówek Zetros;
- 10 zimowych siatek maskujących,
- 26 wózków widłowych 15t,
- 32 rozszerzenia zakresu częstotliwości dla urządzeń antydronowych,
- 10 kontenerów rolowanych,
- pociski Iris-T SLM,
- 3 mobilne, zdalnie sterowane i chronione systemy rozminowywania,
- 40 laserowych oznaczników celu,
- 12 zestawów ciągników siodłowych i 4 naczepy,
- 145 pick-upów,
- 8 mobilnych i chronionych systemów usuwania min,
- 168 mobilnych systemów grzewczych,
- 20 wyrzutni rakiet 70 mm na pick-upach z raketami,
- 15 opancerzonych pojazdów ratowniczych Bergepanzer 2,
- 12 ciągników do przewozu czołgów M1070 Oshkosh,
- 7 gąsienicowych i zdalnie sterowanych wozów piechoty do zadań wsparcia,
- 35 samochodów 8x8 do obsługi ładunków,
- 26 dronów rozpoznawczych,
- 36 karettek,
- 36,4 tys. wełnianych koców,
- 12 ciężkich samochodów ciężarowych z przyczepami,
- 55 czujników antydronowych i zakłóaczy,
- 60 tys. pocisków amunicji 40 mm,
- 50 pojazdów MRAP DINGO,
- 10 bezzałogowych jednostek nawodnych,
- 14 tys. śpiworów,
- części zamienne do Mi-24,
- części zamienne do ciężkiego karabinu maszynowego M2,
- 30 sztuk MG3 dla opancerzonych pojazdów ratowniczych,
- 17 ciężkich i średnich systemów mostowych,
- 5 wielokrotnych wyrzutni rakiet MARS II z amunicją,
- 14 haubic samobieżnych Panzerhaubitze 2000 (wspólny projekt z Holandią),
- system obrony powietrznej Iris-T SLM. Jest to system do zwalczania celów na średnim dystansie (około 40 km) i wysokości 20 km. Składa się z radaru i czterech

mobilnych wyrzutni. Każda z wyrzutni może przenosić do ośmiu pocisków jednocześnie. Pociski naprowadzane są na cel za pomocą systemu nawigacji a także możliwe jest prowadzenie pocisku za pomocą podczerwieni. Ukraińscy żołnierze bardzo sobie chwalą tą broń ze względu na niemal 100% skuteczność⁴⁸,

- 200 namiotów,
- 116 tys. kurtek zimowych,
- 80 tys. spodni zimowych,
- 240 tys. czapek zimowych,
- 405 tys. gotowych posiłków wojskowych,
- 67 lodówek na materiały medyczne,
- system radarowy licznika baterii COBRA,
- 4 tys. sztuk amunicji ćwiczebnej do samobieżnych dział przeciwlotniczych,
- 54 transportery opancerzone M113 (systemy Danii, modernizacje sfinansowane przez Niemcy),
 - 53 tys. sztuk amunicji do samobieżnych dział przeciwlotniczych,
 - 3 tys. sztuk broni przeciwpancernej Panzerfaust 3 z 900 urządzeniami strzelającymi,
 - 14,9 tys. min przeciwpancernych,
 - 500 przenośnych systemów obrony przeciwlotniczej STINGER,
 - 22 mln sztuk amunicji do broni palnej,
 - 50 pocisków do niszczenia bunkrów,
 - 100 karabinów maszynowych MG3 z 500 zapasowymi lufami i bloczkami,
 - 100 tys. granatów ręcznych,
 - 5,3 tys. ładunków wybuchowych,
 - 100 tys. metrów lontu detonującego i 100 tys. detonatorów,
 - 350 tys. detonatorów,
 - 10 dział przeciwdronowych,
 - 100 automatycznych wstrzykiwaczy medycznych,
 - 28 tys. hełmów bojowych,
 - 15 palet odzieży wojskowej,
 - 280 pojazdów (ciężarówki, minibusy, pojazdy terenowe),
 - 6 palet materiału do usuwania amunicji wybuchowej,
 - 125 lornetek,
 - 1,2 tys. łóżek szpitalnych,
 - 18 palet materiałów medycznych, 60 lamp chirurgicznych,
 - odzież ochronna, maski chirurgiczne,
 - 600 okularów ochronnych,
 - 1 system częstotliwości radiowej,

⁴⁸ *Kijów potwierdził. Niemieckie systemy przeciwlotnicze IRIS-T już na froncie w Ukrainie*, <https://www.komputerswiat.pl/aktualnosci/militaria/kijow-potwierdzil-niemieckie-systemy-przeciwlotnicze-iris-t-juz-na-froncie-w-ukrainie/hksvbg0> (dostęp: 15.02.2023), *System IRIS-T SLM ma 100 proc. Skutecznych zestrzeleń. Wojna to najlepsza reklama*, <https://tech.wp.pl/system-iris-t-slm-ma-100-proc-skutecznych-zestrzelen-wojna-to-najlepsza-reklama,6850545332280160a> (dostęp: 15.02.2023).

- 3 tys. telefonów polowych z 5 tys. bębniami kablowymi i paskami do przenoszenia,
- 1 szpital polowy (wspólny projekt z Estonią),
- 353 gogle noktowizyjne,
- 12 elektronicznych urządzeń antydronowych,
- 165 lunet polowych,
- materiał medyczny (m.in. plecaki, bandaże uciskowe),
- 38 dalmierzy laserowych,
- olej napędowy i benzyna (dostawy bieżące),
- 10 ton AdBlue,
- 500 sztuk gaz medycznych,
- części zamienne do MiG-29,
- 30 pojazdów chronionych,
- ponad 7,9 tys. przenośnych broni przeciwpancernych RGW 90 Matador,
- 6 mobilnych pojazdów dekontaminacyjnych⁴⁹ HEP 70 wraz z materiałem dekontaminacyjnym,
- 10 pojazdów HMMWV (8 o zdolnościach do radaru naziemnego, 2 o zdolnościach zagłuszania/zwalczania dronów),
- 7 zakłóaczy radiowych,
- 8 mobilnych naziemnych radarów obserwacyjnych i kamer termowizyjnych,
- 1 jednostka wysokiej częstotliwości z wyposażeniem.

W planowaniu/wykonaniu są:

- ponad 6,3 tys. pocisków 155 mm,
- pociski Iris-T SLM,
- 20 czołgów mostowych BEAVER,
- 18 czołgów Leopard 2 A6 z amunicją (wspólny projekt z innymi operatorami Leopard 2),
- 2 opancerzone pojazdy ratownicze Bergepanzer 3,
- 300 tys. sztuk amunicji GEPARD,
- 2 radary nadzoru powietrznego,
- 78 zestawów ciągników siodłowych i 86 naczepek,
- 40 bojowych wozów piechoty MARDER z amunicją,
- system obrony powietrznej PATRIOT z raketami,
- 16 mobilnych systemów masztów antenowych,
- 80 tys. apteczek,
- 114 dronów rozpoznawczych,
- 1 ciągnik do przewozu cystern M1070 Oshkosh,
- 17 mobilnych systemów grzewczych,
- 18 kołowych samobieżnych haubic RCH 155,
- 60 systemów wykrywania dronów,
- 7 wózków ładunkowych 8x6 z 18 rolkami kontenerów,

⁴⁹ Dekontaminacja – dezaktywacja, odkażanie, usuwanie skażeń promieniotwórczych z powierzchni ciał, z powietrza, wody; z definicji z encyklopedii PWN dostępnej pod linkiem: *Dekontaminacja*, <https://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/dekontaminacja.html> (dostęp: 15.02.2023).

- 3 samobieżne działa przeciwlotnicze GEPARD,
- 7 gąsienicowych i zdalnie sterowanych wozów piechoty do zadań wsparcia,
- 6 mobilnych i chronionych systemów usuwania min,
- 42 czołgi do usuwania min,
- 5 mobilnych systemów rozpoznawczych (na pojazdach),
- 378 pojazdów ochrony granic,
- 156 tys. pocisków amunicji 40 mm,
- 5 opancerzonych pojazdów inżynieryjnych,
- 3 ciężkie i średnie systemy mostów,
- 16 samobieżnych haubic Zuzana 2 (wspólny projekt z Danią i Norwegią),
- 78 ciężkich samochodów ciężarowych z przyczepami,
- 3 systemy obrony przeciwlotniczej IRIS-T SLM,
- 12 elektronicznych systemów skanerów/zagłuszaczy komunikacji,
- szpital polowy,
- 8 rozszerzeń zakresu częstotliwości dla urządzeń antydronowych,
- 2 ciągniki i 4 przyczepy,
- 10 chronionych pojazdów,
- system odkażania pojazdów,
- ponad 5 tys. przenośnych broni przeciwpancernych,
- 172 ciężarówki.

W sumie, od 24 lutego 2022 roku do 13 marca 2023 roku na pomoc wojskową dla Ukrainy, Niemcy wydały około 2,6 miliarda euro⁵⁰.

Natomiast biorąc pod uwagę wszystkie formy pomocy wraz z kosztami związanymi z przyjęciem uchodźców, Niemcy od tego czasu do 15 stycznia 2023 roku wydały około 13 miliardów euro⁵¹.

Tak jak wcześniej wymieniane kraje, Niemcy również wprowadziły sankcje na Rosję. W wyniku działań Rosji między innymi zdecydowały wstrzymać projekt Nord Stream 2⁵².

2.5. UNIA EUROPEJSKA I JEJ PAŃSTWA

Od początku inwazji Rosjan na Ukrainę do 16 lutego 2023 roku, Unia Europejska, jej państwa członkowskie i jej instytucje finansowe, wydały co najmniej 50 miliardów euro na jej pomoc. W tej kwocie pomoc wojskowa wyniosła około 12 miliardów euro, a na wsparcie ogólnej odporności gospodarczej, społecznej i finansowej Ukrainy zostało przeznaczone 37,8 miliarda euro. Rozbijając ostatnią formę pomocy, kwotę tę można rozbić bardziej szczegółowo⁵³:

⁵⁰ *Military support for Ukraine*, <https://www.bundesregierung.de/breg-en/news/military-support-ukraine-2054992> (dostęp: 18.03.2023).

⁵¹ *Niemieckie wsparcie dla Ukrainy: ofensywa komunikacyjna*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-01-18/niemieckie-wsparcie-dla-ukrainy-ofensywa-komunikacyjna> (dostęp: 15.02.2023).

⁵² Claire Mills, *Sanctions against Russia*, House of Commons Library, 2022, s. 71-72.

⁵³ *EU assistance to Ukraine*, https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-assistance-ukraine_en (dostęp: 18.03.2023).

- do 25,2 miliarda euro zostało przeznaczone na pomoc makrofinansową, w tym pakiet na rok 2023 w wysokości do 18 miliarda euro. Pomoc ta polega na wspieraniu stabilności makroekonomicznej i ogólnej odporności kraju na tle agresji ze strony Rosji oraz związanych z nią wyzwań gospodarczych. Wsparcie to jest dostarczane w postaci długoterminowych pożyczek na korzystnych warunkach⁵⁴,

- 7,8 miliarda euro pochodziło od państw członkowskich Unii Europejskiej w formie dotacji, pożyczek i gwarancji,

- 2,3 miliarda euro z pożyczek Europejskiego Banku Inwestycyjnego,
- 330 milionów euro zostało przekazanych na pakiet ratunkowy,
- 620 milionów euro wsparcia budżetowego,
- 630 milionów euro pomocy humanitarnej,
- 945 milionów euro to inne rodzaje wsparcia.

Śledząc aktualne wiadomości o przekazywanym sprzęcie oraz rankingi z roku 2022, oprócz Polski i Niemiec, które należą do Unii Europejskiej, innymi krajami, które znacząco wspomogły Ukrainę były na przykład Francja, Holandia, Austria, Włochy, Szwecja, Czechy, Portugalia, Estonia, Łotwa czy Litwa⁵⁵.

2.6. RESZTA ŚWIATA

Oprócz krajów opisanych na wcześniejszych etapach, bardzo dużą rolę w pomocy Ukrainie odgrywa również Kanada, która zainwestowała w pomoc około 3,4 miliarda dolarów (około 3,2 mld euro⁵⁶)⁵⁷, Japonia - około 1,6 miliarda dolarów⁵⁸ (około 1,4 mld euro⁵⁹), Norwegia – co najmniej 11 miliardów koron norweskich⁶⁰ (około 1 miliarda euro⁶¹), Australia - około 583 miliony dolarów australijskich⁶² (366,2 miliona euro⁶³).

⁵⁴ *Dodatkowe miliardy euro dla Ukrainy*,

https://poland.representation.ec.europa.eu/news/dodatkowe-miliardy-euro-dla-ukrainy-2022-07-04_pl (dostęp: 17.02.2023).

⁵⁵ Ch. Trebesch, A. Antezza, K. Bushnell, A. Frank, P. Frank, L. Franz, I. Kharitonov, B. Kumar, E. Rebinskaya, S. Schramm, *The Ukraine...*, *op. cit.*, s. 29.

⁵⁶ Zgodnie z kursem walut 1 dolar = 0,93 euro, z dnia 18.03.2023.

⁵⁷ *Economic, humanitarian, development assistance and peace and stabilization support – Russia's invasion of Ukraine*, https://www.international.gc.ca/world-monde/issues_development-enjeux_developpement/response_conflict-reponse_conflits/crisis-crisis/ukraine-dev.aspx?lang=eng (dostęp: 17.03.2023), *Canadian donations and military support to Ukraine*, <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/campaigns/canadian-military-support-to-ukraine.html> (dostęp: 17.03.2023).

⁵⁸ *Japan Stands with Ukraine*,

https://japan.kantei.go.jp/ongoingtopics/pdf/jp_stands_with_ukraine_eng.pdf (dostęp: 17.03.2023).

⁵⁹ Zgodnie z kursem walut 1 dolar = 0,93 euro, z dnia 18.03.2023.

⁶⁰ *Norwegian support to Ukraine and neighbouring countries*, https://www.regjeringen.no/en/topics/foreign-affairs/humanitarian-efforts/neighbour_support/id2908141/ (dostęp: 17.02.2023).

⁶¹ Zgodnie z kursem walut 1 korona norweska = 0,087 euro, z dnia 18.03.2023.

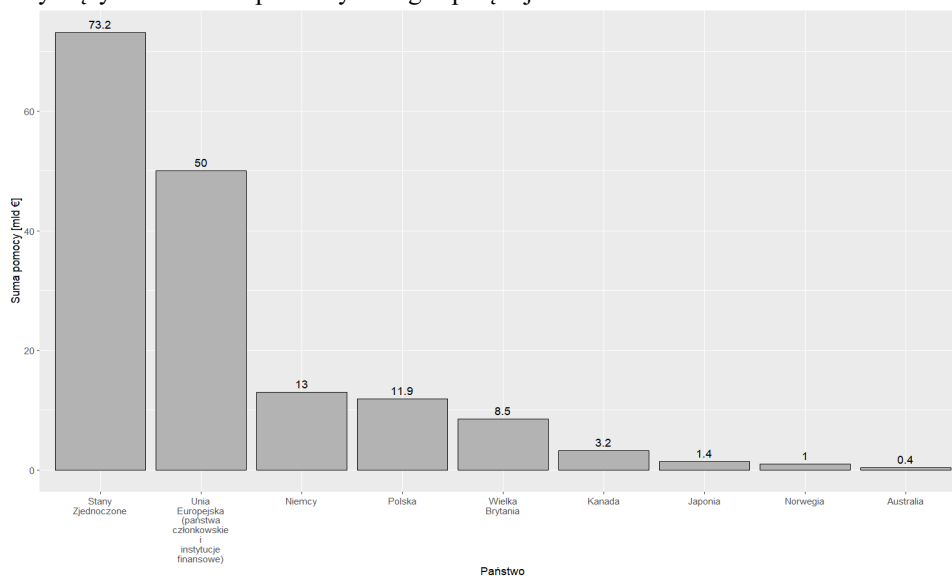
⁶² *Invasion of Ukraine by Russia*, <https://www.dfat.gov.au/crisis-hub/invasion-ukraine-russia> (dostęp: 17.02.2023).

⁶³ Zgodnie z kursem walut 1 AUD = 0,63 Euro, z dnia 18.03.2023.

3. PODSUMOWANIE

W czasie konfliktu Ukrainy z Rosją, kraje na całym świecie angażują się w udzielanie wsparcia dla Ukrainy w różnych formach. Największym donatorem pomocy są Stany Zjednoczone, które zarówno przed rozpoczęciem inwazji Rosjan jak i w jej czasie nieustannie pomagają Ukrainie. Unia Europejska oraz jej państwa członkowskie również angażują się we wsparcie militarne i finansowe, jednak na tym obszarze jest też dużo większa działalność w pomocy ludziom uciekającym przed wojną. Pod wszystkimi kwotami kryje się mnóstwo pracy pozwalającej na zapewnieniu uchodźcom jak najlepszych warunków. W artykule zostały wymienione państwa, które najbardziej angażują się w pomoc, jednak ich lista jest o wiele dłuższa. Nawet najmniejszy wkład w pomoc broniącej się Ukrainie pokazuje zjednoczenie świata w tej kryzysowej sytuacji. W większości państwa te także nałożyły surowe sankcje na Rosję w celu jej osłabienia. Dostarczanie sprzętu również daje nadzieję na szybsze zakończenie wojny. Jak mówił kanclerz Niemiec – Olaf Scholz – „To nie nasze dostawy broni przedłużają wojnę. Wręcz przeciwnie: im szybciej prezydent Putin zda sobie sprawę, że nie może osiągnąć swojego imperialistycznego celu, tym większa szansa, że wojna wkrótce się skończy...”⁶⁴.

Wyk. 1 przedstawia łączną sumę pomocy Ukrainie udzieloną przez poszczególne państwa wraz z uwzględnieniem kosztów poniesionych przy pomocy uchodźcom. Wykres ten jest tylko poglądowym obrazem i może nie odzwierciedlać najbardziej aktualnych pozycji ponieważ dane z poszczególnych państw nie zostały podsumowane w jednym punkcie czasowym. Może on również nie prezentować wszystkiego w sposób dokładny ze względu na różnice w sposobie raportowania i udostępniania danych przez poszczególne państwa. Ponadto, niektóre z nich są bardzo niechętnie do ujawniania szczegółów dotyczących zestawów przekazywanego sprzętu jak i również kwot.

Wyk. 1. Łączna wartość wsparcia Ukrainy wyrażona w miliardach euro

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji zebranych w artykule.

⁶⁴ <https://twitter.com/Bundeskanzler/status/1626580775280971776> (dostęp: 19.02.2023).

LITERATURA

- [1] Grossi G., Vakulenko V., *New development: Accounting for human-made disasters-comparative analysis of the support to Ukraine in times of war*, 2022.
- [2] Mills C., *Military assistance to Ukraine since the Russian invasion*, House of Commons Library, 2023.
- [3] Mills C., *Sanctions against Russia*, House of Commons Library, 2022.
- [4] Scharre P., *Army of none: Autonomous Weapons and the Future of War*, W.W. Norton & Company (10 April 2018).
- [5] Trebesch Ch., Antezza A., Bushnell K., Frank A., Frank P., Franz L., Kharitonov I., Kumar B., Rebinskaya E., Schramm S., *The Ukraine Support Tracker: Which countries help Ukraine and how?*, No. 2218, February 2023.
- [6] Yekelchik S., *The conflict in Ukraine: what everyone needs to know* ® / Serhy Yekelchik, Wyd. Oxford University Press, New York, 2015.
- [7] Zavadzka O., *The Borders of the "Near Abroad": the Russian War in Ukraine and its Consequences for the Geopolitical System of Central and Eastern Europe*, *Studia Historica Gedanensia*, Tom 13 (2022).

STRONY INTERNETOWE

- [8] AGM-88 HARM, <https://www.af.mil/About-Us/Fact-Sheets/Display/Article/104574/agm-88-harm/> (dostęp: 05.03.2023).
- [9] *Amerykańska produkcja systemów Javelin i Stinger przyspieszy. Ukraina dostanie więcej broni?*, <https://www.tokfm.pl/Tokfm/7,103086,28276938,amerykanska-produkcja-systemow-javelin-i-stinger-przyspieszy.html> (dostęp: 14.02.2023).
- [10] *Amerykańskie Phoenix Ghost atakuje. Rosjanie byli bez szans*, <https://tech.wp.pl/amerykanski-phoenix-ghost-atakuj-rosjanie-byli-bez-szans,6797104877071328a> (dostęp: 14.02.2023).
- [11] *Aneksja*, <https://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/aneksja> (dostęp: 14.02.2023).
- [12] *Avenger Weapon System*, <https://www.military.com/equipment/avenger-weapon-system> (dostęp: 05.03.2023).
- [13] *Bateria systemu Patriot, którą otrzyma Ukraina to broń defensywna najnowszej generacji*, <https://www.wnp.pl/przemysl-obronny/bateria-systemu-patriot-ktora-otrzyma-ukraina-to-bron-defensywna-najnowszej-generacji,658419.html> (dostęp: 14.02.2023).
- [14] *BGM-71 TOW Set Legend-LF3D008*, <https://www.mojehobby.pl/products/BGM-71-TOW-Set.html> (dostęp: 05.03.2023).
- [15] *Canadian donations and military support to Ukraine*, <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/campaigns/canadian-military-support-to-ukraine.html> (dostęp: 17.03.2023).
- [16] *Czym są brytyjskie pociski Brimstone? Opisujemy te „przeciwpancerniki”*, <https://www.chip.pl/2022/08/pociski-brimstone-dla-ukrainy> (dostęp: 17.03.2023).
- [17] *Data Set Ukraine Support Tracker Data*, <https://www.ifw-kiel.de/publications/data-sets/ukraine-support-tracker-data-17410/> (dostęp: 15.02.2023).
- [18] *Dekontaminacja*, <https://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/dekontaminacja.html> (dostęp: 15.02.2023).
- [19] *Demilitaryzacja*, <https://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/demilitaryzacja> (dostęp: 14.02.2023).

- [20] *Denazyfikacja*, <https://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/denazyfikacja.html> (dostęp: 14.02.2023).
- [21] *Dodatkowe miliardy euro dla Ukrainy*, https://poland.representation.ec.europa.eu/news/dodatkowe-miliardy-euro-dla-ukrainy-2022-07-04_pl (dostęp: 17.02.2023).
- [22] *Economic, humanitarian, development assistance and peace and stabilization support – Russia’s invasion of Ukraine*, https://www.international.gc.ca/world-monde/issues_development-enjeux_developpement/response_conflict-reponse_conflits/crisis-crisis/ukraine-dev.aspx?lang=eng (dostęp: 17.03.2023).
- [23] *EU assistance to Ukraine*, https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-assistance-ukraine_en (dostęp: 18.03.2023).
- [24] *Haubica*, <https://pl.wikipedia.org/wiki/Haubica> (dostęp: 14.02.2023).
- [25] *HAWK*, <https://history.redstone.army.mil/miss-hawk.html> (dostęp: 05.03.2023).
- [26] <https://twitter.com/Bundeskanzler/status/1626580775280971776> (dostęp: 19.02.2023).
- [27] *Ile uchodźców z Ukrainy jest w Polsce [aktualne dane]*, <https://300gospodarka.pl/news/uchodzcy-z-ukrainy-w-polsce-liczba> (dostęp: 18.03.2023).
- [28] *Informacje: Solidarność z Ukrainą*, <https://www.deutschland.de/pl/news/informacje-solidarnosc-z-ukraina> (dostęp: 15.02.2023).
- [29] *Invasion of Ukraine by Russia*, <https://www.dfat.gov.au/crisis-hub/invasion-ukraine-russia> (dostęp: 17.02.2023).
- [30] *Japan Stands with Ukraine*, https://japan.kantei.go.jp/ongoingtopics/pdf/jp_stands_with_ukraine_eng.pdf (dostęp: 17.03.2023).
- [31] *Kijów potwierdził. Niemieckie systemy przeciwlotnicze IRIS-T już na froncie w Ukrainie*, <https://www.komputerswiat.pl/aktualnosci/militaria/kijow-potwierdzil-niemieckie-systemy-przeciwlotnicze-iris-t-juz-na-froncie-w-ukrainie/hksvbg0> (dostęp: 15.02.2023).
- [32] *Kolejne leopardy z Polski dotrą na Ukrainę. Szef MON podał termin*, <https://polskieradio24.pl/5/1222/Artykul/3130707,kolejne-leopardy-z-polski-dotra-na-ukraine-szef-mon-podal-termin> (dostęp: 17.03.2023).
- [33] *Leopardy z Polski już na Ukrainie. Mamy WIDEO*, <https://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/wideo/8687462,leopard-czolg-ukraina.html> (dostęp: 25.03.2023).
- [34] *M70 / M73 Remote Anti-Armor Munition (RAAM)*, <https://man.fas.org/dod-101/sys/land/raam.htm> (dostęp: 14.02.2023).
- [35] *Military assistance to Ukraine since the Russian invasion*, <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9477/> (dostęp: 18.03.2023).
- [36] *Military support for Ukraine*, <https://www.bundesregierung.de/breg-en/news/military-support-ukraine-2054992> (dostęp: 18.03.2023).
- [37] *Moździerz*, <https://encyklopedia.pwn.pl/encyklopedia/mo%C5%BAdzierz.html> (dostęp: 14.02.2023).
- [38] *NASAMS – system, który chroni Waszyngton*, <https://defence24.pl/sily-zbrojne/nasams-system-ktory-chroni-waszyngton> (dostęp: 14.02.2023).

- [39] *Niemieckie wsparcie dla Ukrainy: ofensywa komunikacyjna*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-01-18/niemieckie-wsparcie-dla-ukrainy-ofensywa-komunikacyjna> (dostęp: 15.02.2023).
- [40] *NLAW Anti-Tank guided missile*, <http://www.military-today.com/missiles/nlaw.htm> (dostęp: 13.03.2023).
- [41] *Norwegian support to Ukraine and neighbouring countries*, https://www.regjeringen.no/en/topics/foreign-affairs/humanitarian-efforts/neighbour_support/id2908141/ (dostęp: 17.02.2023).
- [42] *Pełna lista polskich sankcji na Rosję. Zobacz, kto się na niej znalazł*, <https://businessinsider.com.pl/gospodarka/pełna-lista-polskich-sankcji-na-rosje-zobacz-kto-sie-na-niej-znalazl/j3969yc> (dostęp: 19.02.2023).
- [43] *Polska broń dla Ukrainy. Lista sprzętu jest imponująca*, <https://tech.wp.pl/polska-bron-dla-ukrainy-lista-sprzetu-jest-imponujaca,6791314005494528a> (dostęp: 11.02.2023).
- [44] *Polska pomoc dla Ukrainy przebiła wszystkich. Oto ile poszło z zasobów armii*, <https://businessinsider.com.pl/gospodarka/polska-pomoc-dla-ukrainy-przebila-wszystkich-oto-ile-poszlo-z-zasobow-armii/b8296z9> (dostęp: 17.03.2023).
- [45] *Rakiety Grad: Co to jest? Jaki mają zasięg i jak działają?*, <https://wiadomosci.radiozet.pl/Swiat/Rakiety-Grad-Co-to-jest-Zasięg-działanie-i-zniszczenia> (dostęp: 14.02.2023).
- [46] *Reakcje świata na wojnę Rosji z Ukrainą*, <https://www.cire.pl/artykuly/serwis-informacyjny-cire-24/reakcje-swiate-na-wojne-rosji-z-ukraina-> (dostęp: 14.02.2023).
- [47] *RIM-7 Sea Sparrow*, https://www.wikiwand.com/pl/RIM-7_Sea_Sparrow (dostęp: 05.03.2023).
- [48] *Rozmowa Putin-Biden bez przełomu. USA grożą Rosji konsekwencjami napaści na Ukrainę*, <https://www.euractiv.pl/section/polityka-zagraniczna-ue/news/rozmowa-putin-biden-usa-rosja-ukraina-macron-zelenski/> (dostęp: 20.02.2023).
- [49] *Satellite communications (SATCOM) terminal certification for military applications*, <https://ieeexplore.ieee.org/document/483557> (dostęp: 14.02.2023).
- [50] *SCANEAGLE*, <https://www.boeing.com/defense/autonomous-systems/scaneagle/index.page> (dostęp: 05.03.2023).
- [51] *Starstreak Man-portable air defense missile system*, <http://www.military-today.com/missiles/starstreak.htm> (dostęp: 13.03.2023).
- [52] *Stingery i polskie Pioruny. To ta broń niszczy rosyjskie samoloty*, <https://tech.wp.pl/stingery-i-polskie-pioruny-to-ta-bron-niszczy-rosyjskie-samoloty,6744677327690304a> (dostęp: 14.02.2023).
- [53] *Switchblade 300 Miniature loitering munition or suicide drone – United States*, https://www.armyrecognition.com/us_american_unmanned_aerial_ground_vehicle_uk/switchblade_300_miniature_loitering_munition_suicide_drone_data_fact_sheet.html?utm_content=cmp=true (dostęp: 05.03.2023).
- [54] *System IRIS-T SLM ma 100 proc. Skutecznych zestrzeleń. Wojna to najlepsza reklama*, <https://tech.wp.pl/system-iris-t-slm-ma-100-proc-skutecznych-zestrzelen-wojna-to-najlepsza-reklama,6850545332280160a> (dostęp: 15.02.2023).
- [55] *Śmigłowce Sea King już w Ukrainie. Maszyny pokazały się na nagraniu z frontu*, <https://www.komputerswiat.pl/aktualnosci/militaria/smiglowce-sea-king-juz-w-ukrainie-maszyny-pokazaly-sie-na-nagraniu-z-frontu/xbwrfj7> (dostęp: 15.02.2023).

[56] *The Impact of Sanctions and Export Controls on the Russian Federation*, <https://www.state.gov/the-impact-of-sanctions-and-export-controls-on-the-russian-federation/> (dostęp: 19.02.2023).

[57] *U.S. Security Cooperation with Ukraine*, <https://www.state.gov/u-s-security-cooperation-with-ukraine/> (dostęp: 17.03.2023).

[58] *Ukraine Support Tracker*, <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/> (dostęp: 18.03.2023).

[59] *USA: nawet 190 tys. rosyjskich żołnierzy wokół Ukrainy*, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1083705%2Cusa-nawet-190-tys-rosyjskich-zolnierzy-wokol-ukrainy.html> (dostęp: 14.02.2023).

[60] *What military aid has Britain given to Ukraine?*, <https://ukdefencejournal.org.uk/what-military-aid-has-britain-given-to-ukraine/> (dostęp: 15.02.2023).

[61] *ZUNI – naddźwiękowa rakietą kierowana laserem*, <https://www.infolotnicze.pl/2012/02/23/zuni-naddzwiekowa-rakieta-kierowana-laserem/> (dostęp: 14.02.2023).

UKRAINE’S SUPPORT IN THE WAR WITH RUSSIA BY THE STATES UNTIL END OF MARCH

The article presented various forms of aid to Ukraine that have been undertaken by countries from around the world. This included humanitarian, diplomatic, military, and financial support. Based on scientific articles, official government websites, and news websites, the total amount of aid given to Ukraine by each country has been summarized, from the start of the Russian invasion of Ukraine on 24 February 2022, until the time specified in each specific source. While describing the countries that have been most involved in providing assistance, in addition to a general summary of its value, the methods used have been described in detail, such as the acceptance of refugees or the list of military equipment provided. This provided a representative picture of the ranking of the closest allies of Ukraine defending itself.

Keywords: Ukraine, Russia, war, aid, statistics, security.

Krzysztof RAKOCZY¹

WPLYW EMIGRACJI NA RYNEK PRACY W ISLANDII

Celem artykułu jest wykazanie i analiza wpływu emigracji na rynek pracy w Islandii, który z wielu omówionych powodów jest bardziej od rynków innych państw wrażliwy na zmiany. W artykule omówiono dzisiejsze państwo Republiki Islandii, w tym jej położenie geograficzne, sytuację demograficzną oraz religijną. Następnie szczegółowo przedstawiono historię państwowości omawianego kraju, od czasów pierwszego stałego zasiedlenia, aż do powstania i rozwoju współczesnego państwa islandzkiego. Kolejnym punktem jest przedstawienie polityki migracyjnej tego kraju (zarówno wobec obywateli Unii Europejskiej jak i spoza), zagadnienia emigracji, omówienia jej przebiegu na przestrzeni lat korzystając ze statystyk publikowanych przez Islandzki Urząd Statystyczny, struktury zatrudnienia w omawianym państwie, trudności osiedlenia na wyspie czy uzyskania obywatelstwa islandzkiego.

Słowa kluczowe: Islandia, rynek pracy, emigracja, kryzys, pandemia, bezpieczeństwo wewnętrzne.

1. CHARAKTERYSTYKA PAŃSTWA ISLANDII

Jak podaje encyklopedia PWN, Islandia jest to „państwo w północno-zachodniej Europie, znajdujące się na wyspie Islandia i małych wyspach przybrzeżnych w północnej części Oceanu Atlantyckiego”². Państwo to jest położone na granicy dwóch zbiorników wodnych: Oceanu Arktycznego oraz Oceanu Atlantyckiego. Należy także zaznaczyć, iż Islandia jest państwem położonym najbardziej na zachód ze wszystkich krajów europejskich. Ze względu na położenie na granicy płyt tektonicznych (północnoamerykańskiej na zachodzie i euroazjatyckiej na wschodzie) państwo cechuje się dużą aktywnością wulkaniczną³. Ponad 10 % powierzchni wyspy zajmują lodowce, dlatego też Islandię często nazywa się „krainą lodu”. Analizując ukształtowanie terenu Islandii warto także wspomnieć, iż są to tereny w większości wyżynno-górzyste, często pokryte skałami lawowymi i tufowymi. Linia brzegowa Islandii jest bardzo dobrze rozwinięta oraz różnorodna, na północy, wschodzie i zachodzie znajdują się liczne zatoki oraz głębokie fiordy, na południu natomiast wybrzeża proste⁴. Na wyspie znajdują się dwie strefy klimatyczne: strefa klimatu umiarkowanego chłodnego (na południu) oraz strefa klimatu subpolarnego (na północy).

¹ Krzysztof Rakoczy, Politechnika Rzeszowska, wydział Matematyki i Fizyki Stosowanej, kierunek Inżynieria i Analiza Danych, 169834@stud.prz.edu.pl, rakocykrzysztof18@gmail.com.

² Encyklopedia PWN, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Islandia;4169058.html> (dostęp: 09.02.2023).

³ T. Thordarson, Á Höskuldsson, *Postglacial volcanism in Iceland*, „Jökull”, 2008, s. 197–228. 58. ISSN 0449-0576.

⁴ Islandia. Warunki naturalne, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/4574359> (dostęp: 09.02.2023).

Wyspa Islandia zajmuje powierzchnię ok. 103 tys. km² i jest zamieszkiwana przez ok. 376 tys. mieszkańców⁵. Liczba ludności Islandii stale rośnie i szacuje się, że w 2050 roku może osiągnąć 453 tys. mieszkańców. Wyspa oddalona jest o 950 km od Norwegii, 330 km od Grenlandii i oraz 450 km od Wysp Owczych, co sprawia że dostęp do niej jest znacznie utrudniony. Ze względu na to, iż najlepszym środkiem transportu jest samolot na wyspie znajduje się duża ilość lotnisk. Od 1944 roku Islandia jest republiką ze stolicą w Reykjavíku, a jej językiem urzędowym jest język islandzki. Walutą, która obowiązuje w państwie jest Korona Islandzka (1 PLN= 31,75 ISK według danych NBP z dnia 9 lutego 2023 roku). Islandia jest podzielona na 23 regiony administracyjne oraz 14 niezależnych miast. Na poziomie lokalnym natomiast wyróżnia się 104 gminy, które zajmują się m.in. sprawami oświaty, transportu oraz zagospodarowania przestrzennego. Należy także zaznaczyć, iż wskaźnik urbanizacji na wyspie jest bardzo wysoki i wynosi ok. 90%. Do największych miast w Islandii oprócz Reykjavíku, czyli stolicy należą: Kópavogur(30 tys.), Hafnarfjörður (25,3 tys.), Akureyri (17,3 tys.), Keflavík (14 tys.), Garðabær (10 tys.), Mosfellsbær[12] (8,4 tys.), Akranes (6,5 tys.), Selfoss (6,3 tys.), Seltjarnarnes (4,7 tys.) i Heimaey (4,4 tys.). Religią dominującą na Islandii jest luteranizm, deklarowany przez ponad 73% wszystkich mieszkańców. Istnieją jednak także inne, mniejsze grupy chrześcijańskie m.in. Wolny Kościół Luterski Reykjavíku czy Wolny Kościół Luterski Hafnarfjörðuru⁶.

2. HISTORIA ISLANDII

Islandia należy do najpóźniej zaludnionych obszarów Europy, ponieważ została ona odkryta w IX stuleciu n.e. Jak podają źródła historyczne najwcześniejszą osadę na stałe położoną na wyspie założył *Ingólfr Arnarson* w roku 874 n.e. nieopodal dzisiejszej stolicy państwa, tj. Reykjavíku. Według kronik na wyspę przybyło ponad 400 osadników, wraz z ich rodzinami, służbą i niewolnikami. Stanowcza większość z nich pochodziła z Norwegii, lecz na wyspie znalazło się także parę grup z innych państw nordyckich czy norweskich osad na wyspach brytyjskich. Z tego powodu język islandzki należy do grupy języków nordyckich i jest najbliższym spokrewniony z dialektami języka norweskiego z zachodnich części tego kraju⁷. Daty podawane przez kroniki potwierdzają także najstarsze znaleziska archeologiczne z wykopalisk na Islandii⁸.

Za początki suwerennego państwa islandzkiego uznaje się utworzenie *Althingu* w roku 930. Było to zgromadzenie ludowe organizowane każdego roku w okresie letnim. Prawo do czynnego udziału w zgromadzeniu mieli wszyscy wolni mężczyźni zamieszkali na wyspie, lecz poza nimi na zgromadzenie przybywały także ich rodziny, wędrowni handlarze czy odwiedzający wyspę podróżnicy. *Althing* jest przez wielu historyków uważany za najstarszy parlament na świecie⁹. Około roku 1000. rozpoczął się proces chrystianizacji wyspy. Było to za czasów panowania *Ólafra Tryggvasona*, ówczesnego władcy Norwegii,

⁵ Stan na dzień 1 stycznia 2023r., <https://statice.is/statistics/population/inhabitants/overview/> (dostęp: 09.02.2023).

⁶ Organizacje religijne na Islandii, <https://www.statice.is/statistics/society/culture/religious-organisations/> (dostęp: 09.02.2023).

⁷ *The Book of Settlements* (tłum. H. Pálsson i P. Edwards), 2007.

⁸ Muzeum Miasta Reykjavík, <https://reykjavikcitymuseum.is/the-settlement-exhibition/about> (dostęp: 09.02.2023).

⁹ G. Karlsson, *The history of Iceland*, 2000 s. 20-21.

który postanowił wprowadzić chrześcijaństwo w swoim królestwie i wszystkich nordyckich osadach na północnym Atlantyku. Po roku 999 na wyspę przybyło kilku misjonarzy, którym udało się nawrócić i ochrzcić kilkunastu wodzów osad. Już w roku 1001 na *Althingu* ustanowiono pierwsze prawa chrześcijańskie. Te wydarzenia także potwierdzają znaleziska archeologów, ponieważ najpóźniejsze groby pogańskie są datowane na przełom wieku X i XI¹⁰. Przez następne dwieście lat każdy z wodzów islandzkich starał się utrzymywać jak największą władzę w swoich rękach, co w XIII wieku przerodziło się praktycznie w wojnę domową o strefy wpływów na wyspie. W 1262 roku po trwającej dekady wojnie domowej Islandzcy wodzowie w nadziei na przywrócenie pokoju podpisali traktat ustanawiający unię personalną wiążącą Islandię z Królestwem Norwegii. Islandczycy zostali poddani króla Norwegii i musieli płacić jasno określoną daninę. *Althing* zachował jednak część swych przywilejów do rządzenia, nie mógł on jednak już ustanawiać praw obowiązujących na wyspie. Życie Islandczyków nie uległo jednak dużym zmianom, dalej rozwijała się hodowla zwierząt gospodarczych i rybołówstwo, istniały także nieduże ze względu na niesprzyjający teren uprawy zbóż¹¹.

Końcem XIV wieku w wyniku Unii Kalmarskiej władza w Norwegii (wraz z Islandią) przeszła w ręce duńskiego króla. Oznaczało to ciężki okres dla Islandii z powodu znacznego zmniejszenia handlu towarami pozyskiwanymi na wyspie i jej okolicznych wodach. Sytuację pogorszyła również epidemia dżumy w latach 1494-1495, która według dzisiejszych szacunków pozbawiła życia około 50% ówczesnej populacji wyspy.¹² Na skutek reformacji, a co za tym idzie, podziału w kościele katolickim wystąpił spór między ludnością Islandii, a koroną duńską z powodu wydania w 1538 roku dekretu królewskiego o zmianie obowiązującego wyznania w królestwie na luteranizm. Islandzcy duchowni zagrozili ekskomuniką każdemu, kto zmieni wyznanie. Ich liderem został biskup miasta *Ögmundur - Oddur Gottskálksson*. Król w odpowiedzi na działanie biskupa wysłał na wyspę nowego gubernatora, który miał nadzorować przebieg zmian i konfiskatę dóbr kościoła katolickiego. Opór zmalował gdy w roku 1541 siły duńskie pojmały biskupa *Oddura* i w 1550 roku przeprowadzono egzekucję *Jóna Arasona* – powszechnie uznawanego za ostatniego znaczącego przeciwnika reformacji. Luteranizm jest religią dominującą w Islandii do dnia dzisiejszego¹³.

XVII wiek to okres umocnienia duńskiej władzy nad Islandią, wraz z wprowadzeniem nowego prawa zezwalającego na wszelki handel jedynie z duńskimi kupcami w roku 1602 oraz monarchii absolutnej w Danii w 1661 roku przez Fryderyka III. W czasie pierwszego spisu ludności w roku 1703 wyspę zamieszkiwało ponad 50 tys. obywateli, których liczba niedługo po tym zmniejszyła się z powodu erupcji wulkanu na wyspie i wyjątkowo mroźnych okresów zimowych przynoszących klęski głodu. Końcem wieku XVIII duński monarcha Chrystian VII podjął decyzję o zawieszeniu *Althingu*. Rok 1800 jest pierwszym od założenia w którym *Althing* się nie zebrał. Doszło także do wzrostu poczucia świadomości narodowej czego przykładem jest założenie Islandzkiego Towarzystwa Literackiego skupiającego się na zachowaniu języka islandzkiego. Wiek XIX jest czasem ciągłej walki i sporów o autonomię wyspy. Pierwszym celem było odnowienie *Althingu* co udało się po trwających prawie dekadę negocjacjach, których wynikiem było finalne

¹⁰ Ibidem, s. 33-37.

¹¹ Ibidem, s. 83-93.

¹² Ibidem, s. 111.

¹³ J.R. Hjálmarsson *History of Iceland: From the Settlement to the Present Day*, 1993, s. 68-73.

zezwoleń Chrystiana VIII w roku 1845 na przywrócenie zgromadzenia narodowego. Nową siedzibą parlamentu stała się dzisiejsza stolica *Reykjavik*¹⁴. Nie był to jednak koniec walki o niezależność. Po poprzednich nieudanych próbach w roku 1874 (czyli milenium zasiedlenia wyspy) *Althingowi* udało się nakłonić władzę Danii do przekazania władzy ustawodawczej Islandczykom, co wiązało się z podpisaniem konstytucji dyktowanej przez króla Danii Chrystiana IX, w której wciąż był zapis o posadzie ministra Islandii zajmowanej przez duńskiego urzędnika¹⁵. Kolejna okazja na zdobycie większej autonomii pojawiła się na początku XX wieku, gdy bardziej liberalni politycy zdobyli parlamentarną większość w Danii, co zaowocowało pierwszym islandzkim ministrem wyspy w roku 1904 i wreszcie w roku 1918 za mocą traktatu zyskała status oddzielnego państwa połączonego z Danią jedynie przez duńską koronę. Ustanowiono także, rok 1940 jako termin ponownych negocjacji traktatu i zasadę głoszącą jego unieważnienie jeżeli obie strony nie dojdą do porozumienia w ciągu 3. lat pertraktacji¹⁶. W latach 30. XX wieku na Islandii narastało napięcie polityczne, a społeczeństwo coraz bardziej dążyło do uzyskania niepodległości. Jednakże z powodu II wojny światowej i niemieckiej inwazji na Danię, do żadnych negocjacji nie doszło. W 1944 roku na wyspie przeprowadzono referendum, w którym ok. 99% głosujących opowiedziało się za unieważnieniem traktatu z roku 1918, a ok. 98% za utworzeniem republiki. Walka o niezależność ostatecznie zakończyła się 17 czerwca 1944 roku gdy Islandia oficjalnie ogłosiła swą niepodległość¹⁷. W II połowie XX wieku Islandia kontynuowała modernizację i dywersyfikację swojej ekonomii. Rozwinął się m.in. przemysł ciężki czy turystyczny. Islandia stała się także jednym z liderów ochrony klimatu dzięki znacznemu wykorzystywaniu źródeł energii odnawialnej i wprowadzeniu praw chroniących środowisko naturalne wyspy. Rząd Islandii obrał sobie za cel całkowitą węglową niezależność do roku 2040¹⁸.

3. WPLYW EMIGRACJI NA RYNEK PRACY

Emigracja to proces, w którym osoba opuszcza swoje miejsce zamieszkania, kraj lub region, aby osiedlić się na stałe lub czasowo w innym kraju lub regionie¹⁹. Emigracja może być spowodowana różnymi czynnikami, w przypadku Islandii - poszukiwaniem lepszych warunków życia, nauki czy pracy. Od roku 1986 do Islandii wyemigrowało ponad 45 tys. osób. Islandia szczególnie w ostatnich latach stała się atrakcyjnym miejscem docelowym dla migrantów z różnych krajów. Największą mniejszością narodową na Islandii są Polacy, którzy stanowią około 4% populacji państwa czy inaczej ok 36% wszystkich obcokrajowców na wyspie (liczba ta najprawdopodobniej będzie dalej rosła, ponieważ na

¹⁴ G. Karlsson, *The his...*, *op. cit.*, s. 200-204.

¹⁵ Ibidem, s. 218-223.

¹⁶ Treść traktatu, <https://inlofna.org/heritage/#danish-icelandic-act> (dostęp: 20.02.2023).

¹⁷ G. Karlsson, *The his...*, *op. cit.*, s. 320-323.

¹⁸ Islandzkie Ministerstwo Środowiska, Energii i Klimatu <https://www.government.is/topics/environment-climate-and-nature-protection/climate-change/#:~:text=Iceland%20aims%20to%20achieve%20carbon,emissions%20and%20reach%20carbon%20neutrality> (dostęp: 20.02.2023).

¹⁹ Strona Głównego Urzędu Statystycznego [https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/86,pojecie.html#:~:text=Definicja%3A,stałe\)%20lub%20na%20pobyt%20czasowy](https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/86,pojecie.html#:~:text=Definicja%3A,stałe)%20lub%20na%20pobyt%20czasowy) (dostęp: 20.02.2023).

Islandię przybywa coraz więcej Polaków). W ostatnich latach zwiększyła się także liczba imigrantów z innych krajów europejskich, takich jak Rumunia, Litwa i Łotwa. Ponadto, na wyspie żyją także mniejsze grupy migrantów z innych regionów świata, takich jak Azja czy Afryka. Jednakże, liczba tych mniejszości jest stosunkowo niewielka w porównaniu z Europejczykami²⁰. Emigranci na Islandii są zatrudnieni w różnych branżach i sektorach gospodarki, m.in.²¹:

- turystyce: Islandia jest popularnym celem turystycznym, dlatego duża liczba ludzi jest zatrudnionych w tym sektorze, w tym wielu migrantów,
- rybołówstwie: to jeden z najważniejszych sektorów gospodarki Islandii, dlatego jest w nim zatrudniona duża część migrantów, szczególnie w ramach pracy sezonowej w czasie sezonu połowów, trwającego zazwyczaj od czerwca do sierpnia,
- przemyśle spożywczym: jest to duża gałąź gospodarki wyspy, ponieważ Islandia jest jednym z największych eksporterów ryb i owoców morza na świecie. Najważniejszymi działami przemysłu spożywczego jest właśnie przetwórstwo i hodowla wyżej wymienionych zwierząt i towarów, przetwórstwo mięsa i także produkcja nabiału obejmująca mleko, sery, jogurty i inne produkty mleczne,
- budownictwie: jest to sektor o dużym zapotrzebowaniu na pracowników z powodu gwałtownego wzrostu branży w ostatnich latach. Migranci są zatrudniani zarówno przy budowach i remontach domów czy budynków komercyjnych, montażach wszelkiego rodzaju instalacji w nich oraz pracach drogowych,
- edukacji: wiele emigrantów jest zatrudnianych jako nauczyciele języków np. angielskiego czy duńskiego. W Islandii jest także spore zapotrzebowanie na odpowiednio wykwalifikowanych pracowników naukowych na uczelniach wyższych czy placówkach badawczych.

W Islandii istnieją również inne sektory zatrudnienia, w których emigranci mogą znaleźć pracę, m.in. usługi finansowe, sektor IT, transport i logistyka, sprzedaż detaliczna i wiele innych.

Dodatkową zachętą do wyjazdu na wyspę niewątpliwie jest równouprawnienie emigrantów. Islandzki rząd od początków istnienia republiki Islandii kładł duży nacisk na brak dyskryminacji w swoim Państwie co może potwierdzić podpisanie takich aktów prawnych jak np. „Międzynarodowa konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej” czy „Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych”. Warto, także wspomnieć o zaakceptowaniu i zobowiązaniu do przestrzegania Europejskiej Konwencji Praw Człowieka w roku 1994. To jednak zdecydowanie nie koniec pracy w tym kierunku gdyż Islandia nie jest sygnatariuszem choćby „Międzynarodowej konwencji o ochronie praw wszystkich pracowników migrujących i członków ich rodzin”²². W Islandii

²⁰Islandzki Urząd Statystyczny <https://www.statice.is/statistics/population/migration/external-migration/> (dostęp: 20.02.2023).

²¹Portal statystyczny statista <https://www.statista.com/statistics/1273918/employees-immigrants-iceland-industry/#:~:text=Almost%207%2C000%20of%20the%20total,education%2C%20and%20health%20care%20services> (dostęp: 20.02.2023).

²² Por. M. Babula, *Konstytucja Republiki Islandii. Komentarz*, Rzeszów 2020.

o respektowanie praw człowieka dbają Sąd Najwyższy, Apelacyjny, sądy okręgowe oraz Europejski Trybunał Praw Człowieka²³.

Na początku XXI wieku do Islandii przybywało wielu emigrantów z powodu szybkiego wzrostu gospodarczego kraju. Poważnym ciosem jednak okazał się kryzys z 2008 roku, który drastycznie wpłynął na sytuację na wyspie. Rynek nieruchomości w państwie zapadł się, co doprowadziło do upadku trzech największych banków. Islandia doświadczyła ogromnej inflacji i spadku wartości korony islandzkiej – waluty kraju, zaczęło także rosnąć bezrobocie. Islandzki rząd był zmuszony do interwencji by ustabilizować sytuację gospodarczą m.in. poprzez wprowadzenie kontroli kapitału i udzielenie pomocy finansowej sektorowi bankowemu²⁴. Bezpośrednio po kryzysie w latach 2008-2012 suma osób przyjeżdżających i opuszczających kraj wyniosła ponad 7 tys. osób. Był to ogromny spadek w porównaniu choćby z samym rokiem 2007 gdy wynosiła ona ponad 5 tys. osób²⁵. Większość imigrantów opuściło wtedy Islandię by zamieszkać w innych krajach europejskich, jednak część z nich postanowiła przeczekać ciężką sytuację i została na wyspie. Sytuacja gospodarcza Islandii na przeciągu następnych lat uległa znacznemu polepszeniu, m.in. dzięki wprowadzeniu restrykcyjnych przepisów dotyczących sektora finansowego, przeprowadzeniu restrukturyzacji banków i licznych reform gospodarczych. Islandia ponownie stała się jednym z najszybciej rozwijających się krajów europejskich²⁶. Dzięki temu stale od roku 2013 na wyspę przybywa więcej osób niż ją opuszcza. Liczba ta stale rosła, aż do kolejnego kryzysu migracyjnego spowodowanego pandemią Covid-19. Na jej początku, wiosną 2020 roku, Islandia wprowadziła restrykcyjne przepisy dotyczące przyjazdu cudzoziemców, w tym wymóg izolacji przez 14 dni po przybyciu na wyspę. W praktyce oznaczało to, że niemal wszystkie wjazdy do kraju zostały wstrzymane, a ci, którzy mieli pozwolenie na wjazd, musieli przejść procedury sanitarne. Jednak wraz z poprawą sytuacji epidemicznej latem 2020 roku Islandia stopniowo otwierała swoje granice dla przyjezdnych, którzy w razie negatywnego wyniku testu na wirusa nie musieli przechodzić kwarantanny. W wyniku spadku zakażonych na wyspie, Islandia ponownie stała się atrakcyjnym miejscem docelowym emigracji, zwłaszcza dla osób chcących uciec od pandemii ciągle szalejącej w wielu innych państwach. Dodatkowo w 2021 roku Islandia wprowadziła nowe przepisy ułatwiające wjazd do kraju osobom zaszczepionym lub tym, które przeszły już chorobę. Mimo krótkiego nawrotu pandemii na początku roku 2022 aktualnie Covid-19 nie jest problemem w kraju i wszystkie obostrzenia mające na celu zapobieganie rozprzestrzenieniu choroby zostały już zniesione²⁷.

Trudność emigracji do Islandii zależy od kilku czynników np. sytuacji osobistej i prawnej, posiadanego wykształcenia czy obywatelstwa. Obywatele z krajów spoza Unii Europejskiej muszą spełnić wymagania wizowe w przypadku wizyty krótszej niż 90 dni lub

²³ M. Babula, *Wybrane zagadnienia wymiaru sprawiedliwości i statusu sędziów w Islandii*, Warszawa 2022.

²⁴ University of Chicago <https://harris.uchicago.edu/news-events/events/2008-icelandic-financial-crisis-arni-mathiesen#:~:text=The%20Icelandic%20financial%20crisis%20was, banking%20collapse%20in%20economic%20history> (dostęp: 20.02.2023).

²⁵ Islandzki Urząd Statystyczny <https://www.statice.is/statistics/population/migration/external-migration/> (dostęp: 20.02.2023).

²⁶ Á. Jónsson, H. Sigurgeirsson, *The Icelandic Financial Crisis*, 2016.

²⁷ Rządowa strona informacyjna o koronawirusie, <https://www.covid.is/sub-categories/travel-to-and-within-iceland> (dostęp: 22.02.2023).

zapewnić sobie pozwolenie na pobyt na wyspie w razie emigracji długoterminowej²⁸. W przypadku pierwszym jako, że Islandia należy do strefy Schengen od 25 marca 2001 roku, może to być np. wiza typu „C” czyli jak podaje strona gov.pl „Jednolita wiza Schengen jest ważna na obszarze strefy Schengen i uprawnia do pobytu na terytorium wszystkich państw tej strefy. Długość pobytu lub pobytów nie może przekraczać 90 dni w ciągu każdego 180-dniowego okresu.”²⁹ Osoba odwiedzająca państwo musi mieć paszport ważny co najmniej 3 miesiące od dnia przyjazdu. Wiza ta nie pozwala jednak ani na wydanie numeru kennitala (w pewnym stopniu odpowiednika polskiego numeru PESEL) ani na podjęcie pracy na Islandii. Jeśli interesuje nas dłuższe przebywanie na wyspie lub stała emigracja najpierw należy zdobyć pozwolenie na pobyt. Jest wiele rodzajów takiego pozwolenia m.in. pozwolenie pracownicze, studenckie czy dla małżonków obywateli wyspy. Żeby otrzymać np. pozwolenie pracownicze osoba ubiegająca się musi mieć podpisaną umowę o pracę z islandzką firmą i dostarczyć odpowiednie dokumenty do zajmującego się pozwoleniami pobytu Ministerstwa Imigracji. Pozwala ono, także na uzyskanie numeru kennitala – islandzkiego numeru ewidencyjnego wymaganego do podjęcia legalnej pracy, utworzenia konta w banku czy wynajęcia mieszkania³⁰. Następnym krokiem w trwałej emigracji jest złożenie wniosku o pozwolenie na pobyt stały. Wymagania jakie należy spełnić by nasz wniosek rozpatrzono pozytywnie to m.in.³¹:

- posiadanie ważnego pozwolenia na pobyt dowolnego rodzaju,
- ciągłe (z pewnymi wyjątkami) mieszkanie na wyspie przez okres co najmniej 4 lat,
- ukończenie lub uczęszczanie na kurs języka islandzkiego.

Emigrant stale zamieszkały w Islandii może także starać się o obywatelstwo tego państwa. Należy wspomnieć także, że otrzymanie go nie wymaga zrzeczenia się już posiadanego obywatelstwa innego kraju (jeśli oczywiście przepisy państwa, którego emigrant jest już obywatelem nie zezwalają na posiadanie wyłącznie jednego obywatelstwa, jak jest to np. w Norwegii)³². W samym roku 2021 obywatelstwo przyznano 395 osobom, z których aż 134 (ok 34%) to osoby o polskim pochodzeniu³³. Do wymagań jakie należy spełnić by zostać obywatelem Republiki Islandii należy m.in.³⁴:

- posiadanie wspomnianego już pozwolenia na pobyt stały bądź być z niego zwolnionym (jak obywatele państw Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego handlu),
- zdanie rządowego testu na znajomość języka islandzkiego,
- posiadanie miesięcznego dochodu pozwalającego na utrzymanie się.

²⁸ Strona Islandzkiego Rządu <https://www.government.is/topics/foreign-affairs/visa-to-iceland/> (dostęp: 27.02.2023).

²⁹ Strona Ministerstwa Spraw Zagranicznych, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/wizy> (dostęp: 27.02.2023).

³⁰ Islandzka strona usług publicznych <https://island.is/en/national-id-numbers-immigrant> (dostęp: 28.02.2023).

³¹ Islandzka strona usług publicznych <https://island.is/en/permanent-residence-permit/requirements> (dostęp: 28.02.2023).

³² Strona Islandzkiego Rządu <https://www.government.is/topics/foreign-nationals/citizenship/> (dostęp: 28.02.2023).

³³ M. Babula, K. Szwed, *Komparatystyka praw mniejszości narodowych i mniejszości etnicznych. Republika Islandii*, Warszawa 2022, s. 8.

³⁴ Islandzka strona usług publicznych <https://island.is/en/electronic-application-for-icelandic-citizenship/conditions> (dostęp: 28.02.2023).

Jednak istnieje, także wiele czynników, które mogą zniechęcać potencjalnych emigrantów. Do największych takich powodów należą m.in.³⁵:

- izolacja państwa wynikająca z położenia geograficznego Islandii, która utrudnia ewentualne opuszczenie wyspy oraz spowodowała bardziej niż w innych miejscach Europy jednolitość etniczną, które może powodować uczucie wyobcowania,
- wysoki koszt życia na wyspie, który pomimo tego że wypada lepiej jeśli chodzi o procent zarobków np. w Polsce może wymagać zgromadzenia pewnej ilości środków, która pozwoli emigrantom na utrzymanie się na początku emigracji.

PODSUMOWANIE

Po przeanalizowaniu historii kraju, jego sytuacji na rynku pracy i przebiegu emigracji na przestrzeni lat, można określić jak duży jest wpływ tego procesu na omawiane przez mnie państwo. Islandia w znacznym stopniu polega na sile roboczej jaką wnoszą do tego kraju emigranci. Głównym tego powodem jest stosunkowo mała liczba ludności wyspy, która spowodowana jest wieloma czynnikami. Są to m.in. położenie geograficzne izolujące Islandię od reszty Europy, zaniedbywanie i marginalizowanie wyspy na przestrzeni wieków poprzez jej władców mających siedziby na kontynencie czy klęski żywiołowe i ogólnie trudne warunki jakie mieszkańcy wyspy musieli znosić. Mała liczba ludności powoduje braki w wielu gałęziach rynku pracy co z kolei ogranicza tempo rozwoju gospodarczego państwa. Ten właśnie problem pomagają rozwiązać migranci, których Islandia zachęca swoją polityką migracyjną nastawioną na otwarcie kraju oraz wysokim i stabilnym poziomem życia mieszkańców wyspy. Dane statystyczne sugerują dalszy wzrost emigracji do Republiki Islandii i dalsze zwiększenie komfortu życia na wyspie. Choćby w 2021 roku Islandia uplasowała się jako 4. najszcześniejsze państwo na świecie³⁶.

LITERATURA

- [1] Babula M., *Konstytucja Republiki Islandii. Komentarz*, Rzeszów 2020
- [2] Babula M., Szwed K. *Komparatystyka praw mniejszości narodowych i mniejszości etnicznych. Republika Islandii*, Warszawa 2022.
- [3] Babula M., *Wybrane zagadnienia wymiaru sprawiedliwości i statusu sędziów w Islandii*, Warszawa 2022.
- [4] Hjálmarsson J.R. *History of Iceland: From the Settlement to the Present Day*, 1993.
- [5] Jónsson, Á., Sigurgeirsson H. *The Icelandic Financial Crisis*, 2016.
- [6] Karlsson G. *The history of Iceland*, 2000.
- [7] Magnússon S.G. *Wasteland with Words: A Social History of Iceland*, 2012
- [8] Pálsson H. i Edwards P. (tłum.) *The Book of Settlements*, 2007.
- [9] Statistics Iceland. *Iceland in figures*, 2012.
- [10] Thordarson T., Höskuldsson A. *Postglacial volcanism in Iceland*, „Jökull”, 2008.

³⁵ Portal Europa zawierający porównanie zarobków i kosztów życia (stan na 07.2022) <https://pl.europa.jobs/art-koszty-zycia-na-islandii/> (dostęp: 01.03.2023).

³⁶ Portal World Population Review, <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/happiest-countries-in-the-world> (dostęp: 01.03.2023).

STRONY INTERNETOWE

- [11] Encyklopedia PWN, <https://encyklopedia.pwn.pl>
- [12] Islandzka strona usług publicznych <https://island.is/en/national-id-numbers-immigrant>
- [13] Islandzki Urząd Statystyczny
<https://www.statice.is/statistics/population/migration/external-migration/>
- [14] Islandzkie Ministerstwo Środowiska, Energii i Klimatu,
<https://www.government.is/topics/environment-climate-and-nature-protection/climate-change/#:~:text=Iceland%20aims%20to%20achieve%20carbon,emissions%20and%20reach%20carbon%20neutrality>
- [15] Muzeum Miasta Reykjavik, <https://reykjavikcitymuseum.is/the-settlement-exhibition/about>
- [16] Portal statystyczny statista
<https://www.statista.com/statistics/1273918/employees-immigrants-iceland-industry/#:~:text=Almost%207%2C000%20of%20the%20total,education%2C%20and%20health%20care%20services>
- [17] Rządowa strona informacyjna o koronawirusie, <https://www.covid.is>
- [18] Strona Głównego Urzędu Statystycznego
[https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/86,pojecie.html#:~:text=Definicja%3A,stałe\)%20lub%20na%20pobyt%20czasowy](https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/86,pojecie.html#:~:text=Definicja%3A,stałe)%20lub%20na%20pobyt%20czasowy)
- [19] Strona Islandzkiego Rządu <https://www.government.is>
- [20] Strona Ministerstwa Spraw Zagranicznych,
<https://www.gov.pl/web/dyplomacja/wizy>
- [21] Treść traktatu, <https://inlofna.org/heritage/#danish-icelandic-act>
- [22] University of Chicago <https://harris.uchicago.edu/news-events/events/2008-icelandic-financial-crisis-arni-mathiesen#:~:text=The%20Icelandic%20financial%20crisis%20was,banking%20collapse%20in%20economic%20history>

INFLUENCE OF EMIGRATION ON LABOUR MARKET IN ICELAND

The point of article is to demonstrate and analyse the influence of emigration on labor market in Iceland, which is much more sensitive to changes compared to other labor markets. The article examines modern state of Republic of Iceland, its geographical location, demographical and religious circumstances. Then it presents history of its statehood in detail, from the first permanent settlement to creation and development of modern Icelandic state. After that the article discusses Iceland's migration politics (both towards European Union citizens and non-EU citizens), the matter of emigration, its course over the years based on data issued from Icelandic Statistical Office, Iceland's employment structure, the difficulties of settlement there and citizenship obtainment.

Keywords: Iceland, emigration, labor market, crisis, pandemic, internal security.

Julia SKALSKA¹

ZNIESIENIE GOTÓWKI W SZWECJI: KORZYŚCI I WADY TRANSAKCJI ELEKTRONICZNYCH

W artykule przedstawiono rosnącą popularność transakcji elektronicznych oraz odchodzenie od banknotów i monet. Problematykę omówiono na przykładzie Szwecji, czyli kraju, w którym bezgotówkowa forma płatności staje się coraz bardziej powszechna. Opisano zmiany zachodzące w społeczeństwie, wprowadzone innowacje, dostosowywanie się do rozwijającego kraju oraz trudności, które występują w związku z takimi zmianami. Następnie wykonano statystykę, na podstawie której można lepiej zobrazować zyskującą popularność płatności online, a także aplikacji Swish w szwedzkim społeczeństwie. Wykorzystano do tego wykresy ze strony banku centralnego tego państwa. Wypisano korzyści i wady transakcji elektronicznych. Na koniec dokonano podsumowania, w którym wyszczególniono kluczowe informacje zawarte w artykule. Celem artykułu jest omówienie powyższej sytuacji oraz porównanie korzyści i wad transakcji elektronicznych.

Słowa kluczowe: transakcje bezgotówkowe, Szwecja, Swish, e-korona, pieniądze, bezpieczeństwo.

1. WPROWADZENIE

Na przestrzeni lat pieniądź przybierał różne formy. Po zmianie trybu życia z koczowniczego na osiadły, zaczął się rozwijać handel, a z nim sposób płacenia za towary. Szacuje się, że pierwsze monety z elektrometali powstały w VII wieku p.n.e. w Lidii, na terenie dzisiejszej Turcji. Banknoty natomiast pojawiły się na świecie dopiero w VII-VIII wieku n.e. w Chinach, a w Europie aż sześć wieków później². Z tej formy korzystamy na całym świecie do dziś, mimo że banknot przeszedł szereg reform i nie przypomina już tego samego papierka, co kiedyś³.

Świat rozwija się w zaskakująco szybkim tempie, systematycznie wprowadzane są nowoczesne technologie i innowacje, toteż nie powinno nas dziwić, że sposób płacenia również ulega zmianie. Banki stają się wirtualne, tak jak pieniądź, którym się operuje. W 1994 roku w Stanach Zjednoczonych powstała bankowość internetowa. Wprowadzono wtedy po raz pierwszy możliwość wykonywania transakcji przez Internet, a także płacenia kartą⁴. Przerzucamy się więc na pieniądź wirtualny. To innowacyjne zjawisko możemy zauważyć dopiero w części społeczeństwa krajów europejskich. Dzieje się tak, ponieważ

¹ Julia Skalska, Politechnika Rzeszowska, Wydział Matematyki i Fizyki Stosowanej, Inżynieria i Analiza Danych, 169838@stud.prz.edu.pl.

² Business Insider Polska, *Kiedy na świecie pojawiły się pieniądze?*, <https://businessinsider.com.pl/twoje-pieniadze/budzet-domowy/historia-pieniedzy-kiedy-pojawily-sie-monety-i-banknoty/xqt1z7x>, 17 czerwca 2018.

³ W. Morawski, *Zarys powszechnej historii pieniądza i bankowości*, Warszawa 2002, s. 18, 56.

⁴ B. Bik, S. Dębska, *Bankowość internetowa*, <https://mfiles.pl/pl/index.php/Bankowo%C5%9B%C4%87>, 6 sierpnia 2021.

zdania na ten temat są podzielone. Miłośnicy tradycji nie ufają wartości pieniądza, którego nie mogą trzymać w ręce. Natomiast młode pokolenie coraz chętniej korzysta z udogodnień, jakie daje nam technologia. Wyjątek, a zarazem przedmiot moich badań, stanowi Szwecja, w której to duża część społeczeństwa przeszła już na płatności bezgotówkowe. Celem niniejszego artykułu jest omówienie powyższej sytuacji oraz porównanie korzyści i wad transakcji elektronicznych⁵.

2. ZNIESIENIE GOTÓWKI W SZWECJI

Szwecja zdecydowanie przoduje w innowacjach. Wskaźniki jej cyfryzacji należą do najwyższych na świecie. Światowe Forum Ekonomiczne uznało ten kraj za najbardziej zdigitalizowaną gospodarkę świata⁶. Nikogo więc nie powinno dziwić, że postęp objął również strefę finansów. Szwedzki bank centralny Riksbank podaje, że monety i banknoty stanowiły w 2015 roku zaledwie 2 procent wartości wszystkich płatności⁷. Ponadto dużą popularność zdobywa aplikacja Swish – odpowiednik polskiego blika. Została ona stworzona przez sześć dużych banków m.in. Nordea, Handelsbanken, SEB, Danske Bank i Swedbank w kooperacji z bankiem centralnym⁸. Wykorzystywana jest do szybkich przelewów z konta na konto, ale i także do płacenia w sklepach internetowych, a w przyszłości będzie służyła do płatności w sektorze detalicznym i usługowym. Do zawarcia transakcji używa się numeru telefonu, dzięki któremu przesyła się pieniądze. Niklas Arvidsson, profesor specjalizujący się w innowacjach systemów płatności w Królewskim Instytucie Technologii w Sztokholmie, w rozmowie z dziennikiem brytyjskim *The Guardian*, powiedział: „Dla większości ludzi, Swish prawie zabił gotówkę, jeśli chodzi o płatności między osobami. Ma takie same cechy jak płatność gotówkowa – rozliczenie w czasie rzeczywistym, to jest to samo, co przekazanie banknotu. A teraz wkracza także na płatności dla firm”. Ta aplikacja zyskała dużą popularność w Szwecji i posiada ją już prawie połowa populacji, dokonując 9 milionów płatności miesięcznie⁹.

W tym kraju postęp w kierunku społeczeństwa bezgotówkowego jest zauważalny. Autobusy przestały przyjmować gotówkę, w sztokholmskim metrze nie można już kupić biletu inaczej niż bezgotówkowo, a sprzedawcy mają prawo odmówić przyjęcia monet i banknotów. Spacerując po szwedzkich miastach, możemy dostrzec wiele tabliczek w restauracjach informujących, że gotówki się nie przyjmuje, a nawet wyświetlane są kody QR, które klienci mogą zeskanować, aby zapłacić bezpośrednio za pomocą telefonów. Obsługa płatności gotówką jest dla handlowca o wiele bardziej kosztowna, chodzi o liczenie rachunków, zwracanie reszty, opłatę dla firm transportujących pieniądze, ale i także ubezpieczenie, w razie napadu na sklep, który operuje dużą ilością banknotów. Dlatego przedsiębiorcy stawiają na wygodę i zmniejszenie kosztów. Co ciekawe, nawet kościoły

⁵ Ibidem.

⁶ M. Ciesielski, *Szwecja przoduje w innowacjach*, <https://www.obserwatorfinansowy.pl/bez-kategorii/rotator/szwecja-przoduje-w-innowacjach/>, 15 marca 2017.

⁷ Ibidem.

⁸ P. Wardziak, *Szwedzki odpowiednik Blika wchodzi z płatnościami do sektora detalicznego. Aplikacją Swish można pilotażowo zapłacić w restauracjach.*, <https://www.cashless.pl/6061-Szwecja-Swish-płatności-mobilne-aplikacja>, 3 lipca 2019.

⁹ J. Henley, *Szwecja prowadzi w wyścigu do społeczeństwa bezgotówkowego*, <https://www.theguardian.com/business/2016/jun/04/sweden-cashless-society-cards-phone-apps-leading-europe>, 4 czerwca 2016.

dostosowały się do wprowadzanych innowacji i na koniec każdego nabożeństwa wyświetlają swoje numery telefonów, prosząc, o korzystanie właśnie ze Swisha w celu wrzucania datków do wirtualnej niedzielnej zbiórki. Przykładem miejsca, w którym wprowadzono płatność tylko bezgotówkową jest sklep Ikea w Gavle. Przeszedł on na transakcje elektroniczne po tym, jak zaobserwowano, że mniej niż jeden procent kupujących używa gotówki. Ponadto okazało się, że tylko 1,2 na 1000 klientów nie było w stanie zapłacić niczym innym niż banknotami, a że miało to miejsce głównie na stołówce, to Ikea zaferowała tym ludziom gratisy¹⁰.

Gdybyśmy zapytali większości Szwedów, jak często płacą gotówką, odpowiedź brzmiałaby: „prawie nigdy”. Potwierdza to 26-letnia mieszkanka Szwecji, którą The Guardian przytacza w swoim artykule: „Nie używam już do niczego gotówki. Po prostu jej nie potrzebujesz. Sklepy jej nie chcą; wiele banków jej nie ma. Nawet w przypadku batonika lub gazety używasz karty albo telefonu”¹¹. Amerykańska gazeta „New York Times” podaje, że jedna piąta Szwedów w ich 10-milionowym kraju nie korzysta już z bankomatów, a ponad 4000 wszczepiło sobie w rękę mikroczipy¹². Dzięki nim mogą przechowywać różne rodzaje danych, takie jak dowody osobiste, karty bankowe i w ten sposób płacą machnięciem ręki za np. przejazdy koleją i żywność. Ponadto, po umieszczeniu tam znaczników otwarcia drzwi, mogą wchodzić do biur bez klucza.

Brzmi to jak science fiction, ale i również wydaje się być niepokojące. Gdy zniknie gotówka, banki będą sprawować większą kontrolę, co może mieć poważne konsekwencje dla społeczeństwa i gospodarki, takie jak pełna inwigilacja i brak prywatności. Ten postęp może diametralnie zmienić wielkowiekową rolę państwa jako suwerennego gwaranta, ponieważ oddaje się kwestie finansów sektorowi prywatnemu, co natomiast poważnie zagroziłoby bezpieczeństwu kraju w razie kryzysu lub wojny¹³. Tym bardziej, że Szwecja spodziewa się nasilenia wrogich działań ze strony Rosji. Kilka miesięcy temu medium prasowe rp.pl opublikowało artykuł, w którym jest mowa o realnym zagrożeniu ze strony rosyjskiej na szwedzkie bezpieczeństwo w obszarach telekomunikacyjnych i sieci energetycznej, w tym dostawy energii i transportu „materiałów krytycznych”. SAPO, czyli szwedzka agencja bezpieczeństwa wewnętrznego, ostrzega, że obserwuje wzrost rozprzestrzeniania się „teorii spiskowych i antypaństwowych przekazów”, co może spowodować podważenie zaufania do instytucji społecznych. Ponadto możliwa jest groźba zamachu oraz zagrożenie dla konstytucji¹⁴. W artykule czasopisma „Forbes” czytamy, że istnieje ryzyko, iż Putin może wyłączyć system płatności. Tego zdania jest były główny komendant szwedzkiej policji, który powiedział: „Jeśli Putin najedzie Gotland (największa szwedzka wyspa), będzie to dla niego wystarczające, aby wyłączyć system płatności. Żaden inny kraj nawet nie pomyślałby o podjęciu tego typu ryzyka.¹⁵”. Co więcej, należy pamiętać również o innym zagrożeniu, czyli o atakach hackerskich, czego, jak podają eksperci,

¹⁰ L. Alderman, *Szwedzi dążą do pozbycia się gotówki, niektórzy mówią: „Nie tak szybko”*, <https://www.nytimes.com/2018/11/21/business/sweden-cashless-society.html>, 21 listopada 2018.

¹¹ J. Henley, *Szwecja prowadzi...*, *op. cit.*

¹² L. Alderman, *Szwedzi dążą do pozbycia...*, *op. cit.*

¹³ *Ibidem.*

¹⁴ Rzeczpospolita, *Szwecja spodziewa się nasilenia wrogich działań Rosji*, <https://www.rp.pl/konflikty-zbrojne/art37788101-szwecja-spodziewa-sie-nasilenia-wrogich-dzialan-rosji>, 16 stycznia 2023.

¹⁵ Forbes, *Szwecja odchodzi od gotówki. Prywatne banki przejmują kontrolę nad płatnościami*, <https://www.forbes.pl/finanse/odejscie-szwecji-od-gotowki-zagrozenia/66zmf05>, 4 kwietnia 2018.

szwedzki sektor bankowy doświadczył już nie raz. Mimo tylu innowacji i nowych technologii, informatyczne systemy wciąż są niedoskonałe, a tym samym podatne na różnego rodzaju włamania i przejęcie danych lub środków¹⁶.

Pamiętajmy, że postęp nie jest dla wszystkich ludzi łatwy do zaakceptowania. W Szwecji średnia wieku to 41 lat, ale osoby starsze, czyli te, które mają powyżej sześćdziesięciu pięciu lat, stanowią 20 procent¹⁷. To właśnie emeryci będą wielki problem w dostosowaniu się do społeczeństwa bezgotówkowego. Ludziom starszym z reguły trudniej przychodzi nauka nowych rzeczy. Wielu z nich nie potrafi obsługiwać sprzętu elektronicznego albo nie mogą łatwo uzyskać do niego dostępu. Wiąże się to z tym, że muszą polegać na bankach i ich obsłudze klienta. Natomiast jeśli chodzi o płatności w sklepach, emeryci będą musieli odejść od tradycyjnych form płacenia banknotami lub monetami, które towarzyszyły im przez większość życia i przejść na płatność kartą lub smartfonem. Pozostają też obawy starszych osób o kradzież. Mając wszystkie pieniądze na koncie, można, w przeciągu kilku sekund, zostać bez środków do życia. A niestety to właśnie emeryci najczęściej są ofiarami oszustw.

Mogłoby się wydawać, że władze Szwecji niekoniecznie chcą przejść na transakcje tylko bezgotówkowe. Jakiś czas temu parlament zgodził się z tym, że zmiana następowała zbyt szybko i trzeba chronić gotówkę¹⁸. Sama idea pieniądza w kraju pozostaje nadal bardzo silna, obawiano się również, że młodzi ludzie nie będą znali szwedzkiej waluty, jaką jest korona. Ponadto departament Ministerstwa Obrony, zajmujący się planowaniem sytuacji kryzysowych, zaleca, by ludzie trzymali jednak pieniądze o małych nominałach w domach, na wypadek kryzysów, klęsk żywiołowych, wojny czy cyberataków¹⁹. Niemniej jednak instytucje tego kraju starają się mieć większy wpływ na to, jak przyszłość bezgotówkowa będzie wyglądać. W 2021 roku Riskbank ogłosił roczny eksperyment pilotażowy z własną cyfrową walutą, e –koroną. Aktualnie badana jest możliwość jej emisji. Być może będzie to pierwsza na świecie cyfrowa waluta banku centralnego²⁰.

3. STATYSTYKA PŁATNOŚCI

Na oficjalnej stronie szwedzkiego centralnego banku Riksbank, 15 grudnia 2022 roku opublikowany został raport o płatnościach. Można tam zauważyć, jak społeczeństwo w Szwecji przestawia się na transakcje bezgotówkowe²¹. Na wykresie pierwszym przedstawiono zestawienie ilości ludzi, którzy płacą gotówką, kartą i Swishem w latach 2016, 2018, 2020, 2022.

¹⁶ Ibidem.

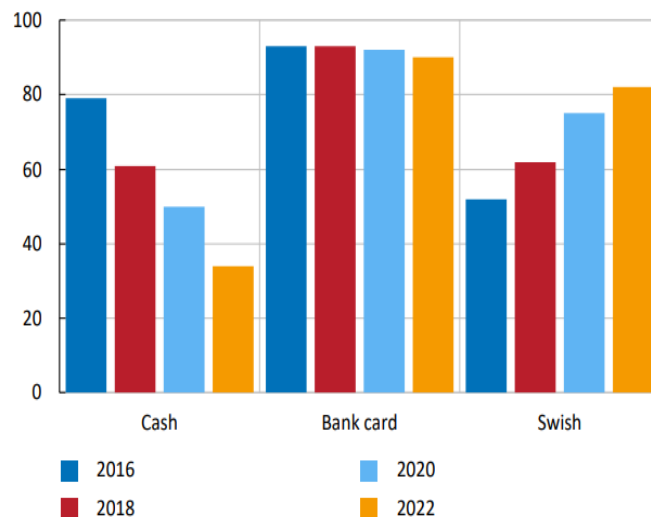
¹⁷ Populationof.net, <https://www.populationof.net/pl/sweden/>, 28 luty 2023.

¹⁸ M. Meaker, *Szwedzki sen o społeczeństwie bezgotówkowym to nie wszystko*, <https://www.wired.co.uk/article/sweden-cashless-society>, 6 kwietnia 2020.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Ibidem.

²¹ Riksbank, *Raport o płatnościach 2022*, <https://www.riksbank.se/en-gb/payments--cash/payments-in-sweden/payments-report-2022/>, 15 grudnia 2022.

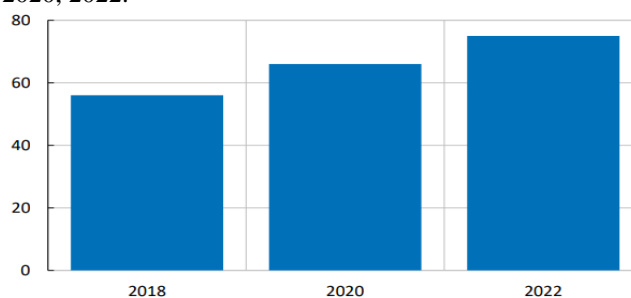

Wykres 1. Popularność płatności gotówką, kartą i Swishem

Źródło: Riksbank, *Raport o płatnościach 2022*, <https://www.riksbank.se/en-gb/payments-cash/payments-in-sweden/payments-report-2022/>, 15 grudnia 2022, s. 5.

Pierwsze cztery kolumny odnoszą się do płatności gotówką, następne do karty, a ostatnie do aplikacji Swish. Jak możemy zauważyć, płatności gotówką maleją na przestrzeni tych lat, kartą utrzymują się niemal na tym samym poziomie, z widocznym lekkim spadkiem w 2022, a Swish zyskuje na popularności. Jest to spowodowane pandemią i tym, że ludzie zaczęli się przestawiać na płatności bezgotówkowe, by zminimalizować kontakt z pieniędzem. Wzrosło też zainteresowanie zakupami online. Są one wygodniejsze, w każdej chwili i bez wychodzenia z domu można sobie coś kupić z dostawą pod drzwi. W czasie lockdownu była to też jedyna opcja, ponieważ sklepy były zamknięte albo występowały w nich ograniczenia w poruszaniu się²².

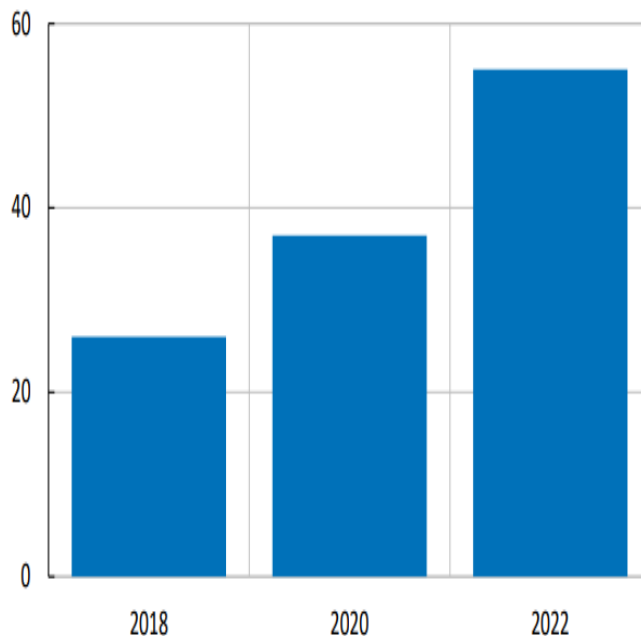
Kolejne wykresy (2 i 3) dotyczą ilości ludzi, kupujących dobra lub usługi online w latach 2018, 2020, 2022.

Wykres 2. Popularność płatności online

Źródło: Riksbank, *Raport o płatnościach 2022*, <https://www.riksbank.se/en-gb/payments-cash/payments-in-sweden/payments-report-2022/>, 15 grudnia 2022, s. 8.

²² Ibidem, s. 5,6,7.

Wykres 3. Wzrost ilości ludzi starszych w płatnościach online

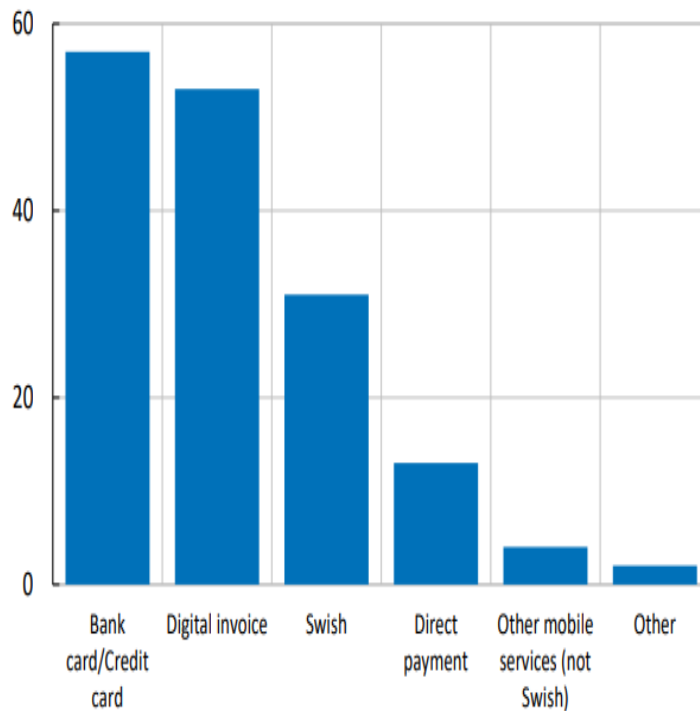
Źródło: Riksbank, *Raport o płatnościach 2022*, <https://www.riksbank.se/en-gb/payments-cash/payments-in-sweden/payments-report-2022/>, 15 grudnia 2022, s. 8.

Na dwóch wykresach oznaczono słupki, które przedstawiają ilość kupujących online na przestrzeni lat 2018-2022²³. Widoczny jest wzrost, który sygnalizuje, że coraz więcej ludzi chętniej korzysta z Internetu, by zrobić zakupy. Oprócz oczywistych zalet, którymi są m.in. oszczędność czasu, gdyż nie trzeba stać w kolejkach do przymierzalni lub do kasy, to sklepy internetowe coraz częściej oferują niższe ceny, gdy kupuje się online. Często również oferta dóbr jest znacznie większa, niż ta, którą mamy dostępną stacjonarnie. Mówi się również, że przy tego typu zakupach lepiej można kontrolować swoje wydatki. Dokładnie widzimy, ile wyniesie nas zakup z kosztem dostawy. Unikamy także nachalnych sprzedawców, którzy próbują przy kasie zaoferować dodatkowe produkty. Drugi wykres dotyczy emerytów. Ludziom starszym z trudem przychodzi dostosowywanie się do nowoczesnych technologii, lecz na przestrzeni ostatnich lat to właśnie oni nie musieli się przestawić, by móc normalnie funkcjonować. W czasie pandemii, często młodszy ludzie kupowali artykuły spożywcze starszym, by nie narazić ich na ryzyko zachorowania. Odpłacali się im za to na przykład przelewając pieniądze, między innymi przez aplikację Swish. To właśnie mogło być przyczyną zauważalnego wzrostu przejścia na transakcje online²⁴.

Następny wykres (4) przedstawia zestawienie metod płatności użytych przez Szwedów przez trzydzieści dni w końcu 2022 r.

²³ Ibidem, s. 8.

²⁴ Ibidem.

Wykres 4. Zestawienie metod płatności użytych przez społeczeństwo na przestrzeni trzydziestu dni

Źródło: Riksbank, *Raport o płatnościach 2022*, <https://www.riksbank.se/en-gb/payments-cash/payments-in-sweden/payments-report-2022/>, 15 grudnia 2022, s. 9.

Na wykresie 4. oznaczono ilość ludzi korzystających z poszczególnych metod płatności. Największą popularność w Szwecji mają karty bankomatowe lub kredytowe, zaraz później cyfrowe faktury, a następnie Swish, płatności bezpośrednie i inne²⁵. Szwedzi korzystają najchętniej z metod bezgotówkowych, stąd one właśnie są wymienione jako najpopularniejsze. Jak podaje szwedzki bank centralny, to właśnie w krajach nordyckich, których Szwecja jest częścią, ponad 80 procent płatności w sklepach dokonywanych jest kartą bądź telefonem²⁶. Dużą popularność zyskuje faktura elektroniczna, inaczej e-faktura, która jest elektronicznym. Posiada ona wszystkie cechy tradycyjnej faktury w wersji papierowej. Jest ona obecnie stosowana w zamówieniach publicznych, koncesjach na roboty budowlane lub usługi oraz partnerstwa publiczno-prywatne. Następną metodą jest Swish, który mimo tego, że na wykresie odbiega jeszcze zainteresowaniem od poprzednich, to zyskuje na popularności²⁷.

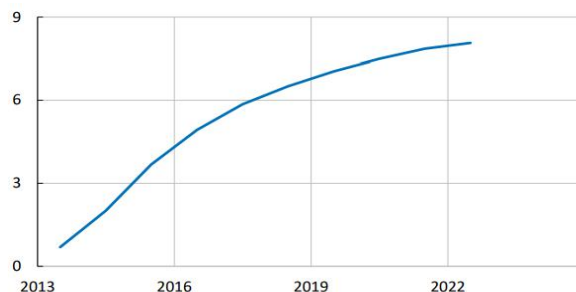
Wykres 5. ukazuje wzrost popularności tej aplikacji na przestrzeni lat 2013-2022²⁸.

²⁵ Ibidem, s. 9.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Ibidem.

²⁸ Ibidem, s. 11.

Note. Data for 2022 extends to the end of September.

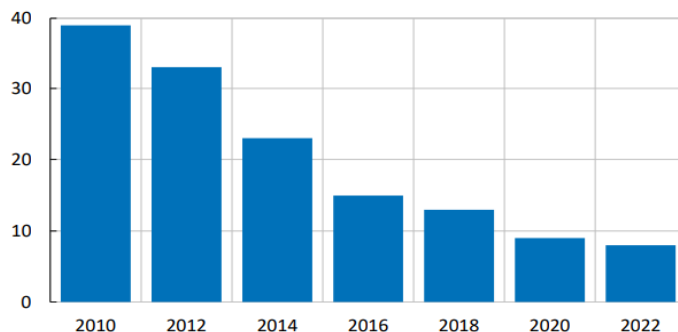
Source: Swish (Getswish AB).

Wykres 5. Wzrost popularności aplikacji Swish na przestrzeni dziesięciu lat

Źródło: Riksbank, *Raport o płatnościach 2022*, <https://www.riksbank.se/en-gb/payments-cash/payments-in-sweden/payments-report-2022/>, 15 grudnia 2022, s. 11.

Krzywa prezentuje nam ilość (w milionach) użytkowników płacących tą aplikacją. Zauważamy wzrost, który wskazuje na przestawianie się społeczeństwa na szybkie przelewy. Do tej metody potrzebny jest jedynie numer telefonu, za pomocą którego przelewa się pieniądze z konta na konto. W 2022 roku liczba posiadających Swisha przekroczyła osiem milionów, w dodatku 95 procent ludności w wieku 15-65 ma pobraną tę aplikację²⁹.

Wykres szósty demonstruje zestawienie ilości ludzi, którzy płacili gotówką za ich ostatnie zakupy w fizycznym sklepie (nie online) na przestrzeni lat 2010-2022.

Source: The Riksbank.

Wykres 6. Spadek popularności w płatnościach gotówkowych

Źródło: Riksbank, *Raport o płatnościach 2022*, <https://www.riksbank.se/en-gb/payments-cash/payments-in-sweden/payments-report-2022/>, 15 grudnia 2022, s. 13.

Słupkami oznaczono ilość ludzi płacących metodą gotówkową w sklepach. Badania przeprowadzono na przestrzeni ponad dziesięciu lat. Widoczny jest wyraźny spadek płatności gotówką. Szwedzki bank centralny podaje, że w tegorocznej ankiecie tylko 8 procent odpowiedziało, że za ostatni zakup zapłaciło gotówką w sklepie. Porównując to

²⁹ Ibidem.

z 2010 rokiem, gdzie procent takiej płatności był nieco niższy niż 40, zauważamy jak szybko nastąpił postęp³⁰. Możemy z tych informacji wyciągnąć wniosek, że w kolejnych latach spadek będzie jeszcze większy. Co z kolei może sygnalizować, że za niedługo Szwecja stanie się bezgotówkowa³¹.

4. KORZYŚCI I WADY TRANSAKCJI ELEKTRONICZNYCH

Transakcje elektroniczne mają swoje wady i zalety. Dla niektórych są one bezpieczniejsze, szybsze i wygodniejsze. Pozostali natomiast obawiają się dodatkowych kosztów, braku anonimowości oraz ryzyka utraty funduszy. Poniżej przedstawiłam szczegółową analizę korzyści i mankamentów, które najlepiej zobrazują plusy i minusy transakcji elektronicznych.

Zalety przejścia na transakcje bezgotówkowe³²:

- wygoda w płaceniu, wystarczy przyłożyć kartę lub telefon do terminala. Nie trzeba nosić gotówki, portfela i liczyć banknotów przed płatnością³³,
- brak ograniczeń do zasobów portfela, można korzystać ze wszystkich środków zgromadzonych na swoich kontach, ale i również jest możliwość dokonywania zakupów przez całą dobę³⁴,
- zabezpieczenia w postaci PIN-u, który uniemożliwia wypłacenie pieniędzy lub kupno dóbr bez jego znajomości,
- w przypadku kradzieży karty, możliwe jest jej zablokowanie, co uniemożliwia wypłacenie z niej środków,
- możliwość wykonywania transakcji i przelewów na całym świecie, które w tym samym dniu, albo w następnym, są na koncie użytkownika³⁵,
- kraj bezgotówkowy eliminuje tonę papierowych pieniędzy, kosztów transportu i przechowywania,
- elektroniczne płatności są tańsze dla przedsiębiorców, eliminują koszty związane z obrotem gotówki i kupowaniem droższego ubezpieczenia w razie napadu, są więc i bezpieczniejsze. Dodatkowo zmniejsza się koszt obsługi takiej jak liczenie rachunków czy wydawanie reszty³⁶,
- zmniejsza się ryzyko korupcji, wzmocniona staje się walka z uchylaniem od płacenia podatków, pomaga w walce z terroryzmem. Transakcje online można kontrolować, monitorować i wyłapywać anomalie lub podejrzaną płatności,
- wzrost stabilności systemu finansowego, klienci pod wpływem paniki nie będą masowo wycofywać swoich oszczędności, co mogłoby doprowadzić banki do bankructwa,
- koniec z podrabianiem pieniędzy i fałszowaniem banknotów,
- zmniejszenie ilości bakterii przenoszonych się przez banknoty, które są w obiegu,
- możliwość kontrolowania swoich wpływów i wydatków za pomocą wyciągów z konta bankowego, zwiększa się więc świadomość, na co wydajemy środki pieniężne,

³⁰ Ibidem, s. 13.

³¹ Ibidem.

³² K. Bartczak, *Bariery rozwojowe handlu elektronicznego*, Wrocław 2016, s. 62.

³³ Ibidem.

³⁴ A. Rudzewicz, *Funkcjonowanie e-handlu w Polsce*, 2010, s. 552.

³⁵ K. Bartczak, *Bariery rozwojowe...*, *op. cit.*, s. 59.

³⁶ Ibidem, s. 60.

Wymienione argumenty, przemawiające za korzystaniem z transakcji bezgotówkowych, wskazują na wiele korzyści z nich płynących. Dlatego nie ulega wątpliwości, że we współczesnym świecie nie zabraknie zwolenników takiego rozwiązania, zwłaszcza wśród ludzi młodych, chętnie korzystających z nowoczesnych technologii informacyjnych. Na pewno jednak można wymienić wiele argumentów przeciwko całkowitemu przejściu na bezgotówkowe formy płatności. Do najważniejszych należą³⁷:

- w przypadku kryzysu, wojny lub klęski żywiołowej, zostajemy bez środków do życia,
- przejście na transakcje online pozwala na pełną inwigilację i kontrolę władz oraz banków nad naszymi płatnościami i operacjami, które wykonujemy. Do tego zyskuje się łatwy dostęp do danych osobowych, statusu majątkowego, a nawet naszej lokalizacji. Pozwala to hackerom na pełny monitoring³⁸,
- jeśli nastąpiłby atak hackerski na nasze konto, wszystkie środki i oszczędności mogą zostać przejęte,
- przy płatnościach może dojść do wielu oszustw, gdy np. terminal ściągnie z konta większą kwotę niż miała być zapłacona,
- słabe zabezpieczenia mogą sprawić, że osoba niepowołana, po uzyskaniu kodu i hasła do konta bankowego, ma pełną możliwość wykonywania w naszym imieniu wszystkich operacji³⁹,
- stajemy się podatni na różnego rodzaju oszustwa w Internecie, możemy zostać przekierowani na fałszywe formularze, w których prosi się o podanie danych używanych do logowania, zostaną one wtedy przejęte⁴⁰,
- w przypadku kradzieży karty płatniczej, złodziej może nią zrobić wiele transakcji nim właściciel zauważy jej brak i zdąży ją zablokować,
- w przypadku bankructwa banku, środki klientów często zostają zamrożone, bez szans na ich odzyskanie,
- płatności elektroniczne sprawiają, że ludzie wydają więcej pieniędzy, niż w przypadku płacenia gotówką. Jest to zjawisko nadmiernych wydatków. Gdy płacimy banknotami, to zauważamy, jak wiele pieniędzy nam ubywa w portfelu, powstaje wtedy pewna bariera, której boimy się przekroczyć. Przy płatnościach kartą lub telefonem nie jest to tak namacalne, szczególnie jeśli ktoś nie wchodzi za często na konto bankowe. Idealnym tego przykładem są dzieci, które nie martwią się wydawaniem pieniędzy na niepotrzebne rzeczy⁴¹,
- często w bankach naliczane są opłaty za używanie karty, podany jest zakres minimalnych transakcji, które trzeba wykonać w miesiącu i narzucane są różne limity⁴²,
- po przejściu na transakcje tylko bezgotówkowe, banki komercyjne mogą wymagać dodatkowych opłat za korzystanie z konta, i inne czynności⁴³,
- dostawcy usług finansowych będą mogli wymagać od handlowców płacenia wyższych prowizji za transakcje elektroniczne,

³⁷ Ibidem, s. 32.

³⁸ Ibidem.

³⁹ H. Żukowska, M. Żukowski, *Obrót bezgotówkowy w Polsce*, Lublin 2013, s. 50.

⁴⁰ A. Rudzewicz, *Funkcjonowanie...*, *op. cit.*, s. 553.

⁴¹ H. Żukowska, M. Żukowski, *Obrót bezgotówkowy...*, *op. cit.*, s. 49.

⁴² Ibidem.

⁴³ Ibidem.

- może się zdarzyć, że technologia nas zawiedzie, telefon się rozładuje albo terminal nie będzie miał dostępu do Internetu, przez co nie będzie można wykonać płatności⁴⁴.

Nowoczesne technologie stwarzają wiele szans i możliwości, ale nie są wolne od zagrożeń i bywają obciążone dużym ryzykiem. Wskazane w podrozdziale najważniejsze problemy, jakich może doświadczyć ktoś, kto zechce posługiwać się tylko wirtualnym pieniądzem nie wyczerpują tematu, a wraz z upływem czasu mogą się pojawić także inne, nowe zagrożenia.

5. PODSUMOWANIE

Płatności bezgotówkowe, tak jak zresztą wszystko, mają swoje plusy i minusy. Z jednej strony jest to oczywista wygoda, nie musimy nosić ze sobą gotówki, portfela i martwić się, że nie wzięliśmy dostatecznej ilości pieniędzy, by sobie coś kupić. Z drugiej strony narażamy się na większą inwigilację, podatność na oszustwa, w wyniku których w przeciągu kilku sekund możemy stracić wszystkie środki pieniężne. Tak się dzieje w przypadku ataku hackerskiego na nasze konto bankowe czy jakichś kłesk żywiołowych, wojny albo na skutek bankructwa banku. Niemniej jednak świat się rozwija, coraz to nowsze technologie i innowacje zostają stopniowo wprowadzane, dlatego sektor finansowy również ulegnie zmianie. Być może za parę lat zmniejszy się ryzyko utraty środków pieniężnych w tak łatwy sposób, jaki jest dzisiaj.

Po dokonaniu analizy wykresów, które udostępnia szwedzki bank centralny Riksbank, wydaje się, że Szwecja, być może jako pierwszy kraj na świecie, stanie się w pełni krajem bezgotówkowym. Wzrost transakcji elektronicznych (ponad 80 procent płatności dokonywanych jest za pomocą karty lub telefonu), popularność Swisha, którego posiada już ponad osiem milionów mieszkańców i spadek płatności gotówkowych o około 30 procent jest zauważalny, a praca nad stworzeniem e-korony, czyli pierwszej wirtualnej waluty, tylko to potwierdza. Społeczeństwo w tym kraju szybko dostosowuje się do nowoczesnych technologii, które są wprowadzane, nawet osoby starsze, mimo ich trudności w zaakceptowaniu płatności tylko bezgotówkowych, zaczynają się przestawiać na zakupy online. Odsetek emerytów korzystających z płatności online na przestrzeni czterech lat wzrósł niemal dwukrotnie.

Od lat obserwujemy zmianę sposobu płacenia, najpierw były to monety, potem banknoty, teraz zaczynamy przechodzić na pieniądź wirtualny. Wydaje się, że przejście na transakcje elektroniczne to jest przyszłość, która nas czeka.

BIBLIOGRAFIA

[1] Alderman L., *Szwedzi dążą do pozbycia się gotówki, niektórzy mówią: „Nie tak szybko”*, <https://www.nytimes.com/2018/11/21/business/sweden-cashless-society.html>, 21 listopada 2018.

[2] Bartczak K., *Bariery rozwojowe handlu elektronicznego*, Wrocław 2016.

[3] Bidgoli H., *Electronic Commerce: Principles and Practice*, 2002.

[4] Bik B., Dębska S., *Bankowość internetowa*, https://mfiles.pl/pl/index.php/Bankowo%C5%9B%C4%87__internetowa, 6 sierpnia 2021.

⁴⁴ A. Rudzewicz, *Funkcjonowanie...*, op. cit., s. 553.

[5] Business Insider Polska, *Kiedy na świecie pojawiły się pieniądze?*, <https://businessinsider.com.pl/twoje-pieniadze/budzet-domowy/historia-pieniedzy-kiedy-pojawily-sie-monety-i-banknoty/xqt1z7x>, 17 czerwca 2018.

[6] Ciesielski M., *Szwecja przoduje w innowacjach*, <https://www.obserwatorfinansowy.pl/bez-kategorii/rotator/szwecja-przoduje-w-innowacjach/>, 15 marca 2017.

[7] Forbes, *Szwecja odchodzi od gotówki. Prywatne banki przejmują kontrolę nad płatnościami*, <https://www.forbes.pl/finanse/odejscie-szwecji-od-gotowki-zagrozenia/66zmf05>, 4 kwietnia 2018.

[8] Henley J., *Szwecja prowadzi w wyścigu do społeczeństwa bezgotówkowego*, <https://www.theguardian.com/business/2016/jun/04/sweden-cashless-society-cards-phone-apps-leading-europe>, 4 czerwca 2016.

[9] Laudon K.C., Traver C.G., *E-commerce: Business, Technology, Society*, 6 grudnia 2001.

[10] Meaker M., *Szwedzki sen o społeczeństwie bezgotówkowym to nie wszystko*, <https://www.wired.co.uk/article/sweden-cashless-society>, 6 kwietnia 2020.

[11] Morawski W., *Zarys powszechnej historii pieniądza i bankowości*, Warszawa 2002.

[12] Populationof.net, <https://www.populationof.net/pl/sweden/>, 28 lutego 2023.

[13] Riksbank, *Raport o płatnościach 2022*, <https://www.riksbank.se/en-gb/payments-cash/payments-in-sweden/payments-report-2022/>, 15 grudnia 2022.

[14] Rudzewicz A., *Funkcjonowanie e-handlu w Polsce*, 2010.

[15] Rzeczpospolita, *Szwecja spodziewa się nasilenia wrogich działań Rosji*, <https://www.rp.pl/konflikty-zbrojne/art37788101-szwecja-spodziewa-sie-nasilenia-wrogich-dzialan-rosji>, 16 stycznia 2023.

[16] Schneider G., *Handel elektroniczny*, 15 kwietnia 2010.

[17] Wardziak P., *Szwedzki odpowiednik Blika wchodzi z płatnościami do sektora detalicznego. Aplikacją Swish można pilotażowo zapłacić w restauracjach.*, <https://www.cashless.pl/6061-Szwecja-Swish-platnosci-mobilne-aplikacja>, 3 lipca 2019.

[18] Żukowska H., Żukowski M., *Obrót bezgotówkowy w Polsce*, Lublin 2013.

ABOLITION OF CASH IN SWEDEN: ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF ELECTRONIC TRANSACTIONS

The article presents the growing popularity of electronic transactions and moving away from banknotes and coins. The issues are discussed on the example of Sweden, i.e. a country where a cashless form of payment is becoming more and more common. Changes in society, innovations, adaptation to the developing country and difficulties that occur in connection with such changes were described. Then, a statistics were made on the basis of which you can briefly illustrate the speed of Sweden a non -cash country and the popularity of online payments, as well as the Swish application. The charts were used from the Swedish Central Bank. The benefits and defects of electronic transactions were written. Finally, a summary was made in which the key information contained in the article was listed.

Keywords: non-cash transactions, Sweden, Swish, e-korona, money, security.

Aleksandra SŁABY¹

ZJAWISKO IMIGRACJI W SZWECJI I NORWEGII W KONTEKŚCIE SPOŁECZNO-KULTUROWYM

W artykule opisano temat współczesnej imigracji, z szczególnym uwzględnieniem jej skutków na terenie Szwecji i Norwegii, będących w opinii publicznej rajem dla imigrantów. Głównym celem artykułu było przedstawienie informacji dotyczących wspomnianych państw skandynawskich, zwracając znaczącą uwagę na cechy ich społeczeństw i kultur w odniesieniu do państw migrantów. Wyodrębniono powody, dla których kraje nordyckie stanowią tak popularny kierunek napływu ludności oraz opisano różnice pomiędzy nacjami i skutki ich istnienia w kontekście jakości życia, edukacji i przestępczości, by lepiej zrozumieć podłoże problemu i znaleźć jego potencjalne rozwiązania. Osiągnięcie celu było możliwe, dzięki wnikliwemu zrozumieniu wymiarów kulturowych Hofstede'a i bazowaniu na danych statystycznych, dotyczących czynników socjoekonomicznych.

Słowa kluczowe: imigracja, Szwecja, Norwegia, społeczeństwo, emigracja, kultura.

1. WPROWADZENIE

W dzisiejszych czasach zjawisko imigracji jest tematem szeroko poruszonym przez socjologów, demografów i ekonomistów. Pomimo swojej obszerności, jej definicja jest stosunkowo prosta - imigracja to proces przeprowadzania się ludzi z jednego kraju do drugiego w celu osiedlenia się na stałe lub czasowo. Tak wąskie wyjaśnienie nie oddaje całej złożoności zjawiska, które ma wpływ na różne aspekty życia ludzi i społeczeństw na całym świecie. Imigracja to skomplikowany proces, który swoje przyczyny ma zarówno po stronie kraju wyjazdu, jak i kraju docelowego. Wielu badaczy próbuje zrozumieć, co skłania ludzi do opuszczenia swojego miejsca zamieszkania i emigracji do innego państwa, a także jakie czynniki wpływają na ich wybór miejsca docelowego. Pierwszych przykładów migracji można dopatrywać się już w prehistorii, kiedy to ludy koczownicze nie miały stałego osiedlenia, stale się translokując. W czasach starożytnych ludzie przemieszczali się w celu poszukiwania urodzajnych ziem, zasobów naturalnych i szlaków handlowych, by móc dzięki temu tworzyć ważne ośrodki i miasta. Przy współczesnym rozwoju technologii świat stał się globalną wioską, a możliwość przeprowadzki na drugi koniec globu nie stanowi tak wielkiego wyzwania jak jeszcze 100 lat temu. W artykule poruszono temat imigrantów w dwóch krajach Skandynawii – Norwegii i Szwecji, które znane są z dobrych warunków życia oferowanych migrantom. Przyjrano się procesom asymilacji w kontekście różnic kulturowych i społecznych, bazując na wskaźnikach Hofstede'a dla różnych nacji.

¹ Aleksandra Słaby, Politechnika Rzeszowska, Wydział Matematyki i Fizyki Stosowanej, Inżynieria i Analiza Danych, 169840@stud.prz.edu.pl.

2. PRZYCZYNY IMIGRACJI

Jedną z podstawowych przyczyn imigracji jest sytuacja ekonomiczna miejsca zamieszkania. Ludzie decydują się na emigrację, ponieważ nie mają szans na zdobycie godnej pracy lub uzyskanie wystarczającej płacy w swoim kraju². Bezrobocie, niskie zarobki, a także niekorzystna sytuacja gospodarcza i polityczna to czynniki, które zmuszają ludzi do szukania lepszego azylu poza granicami swojego państwa³. Zjawisko migracji ekonomicznych nie jest nowe i pojawia się już od wielu lat - szacuje się, że na świecie jest już ponad 272 miliony migrantów⁴, którzy przenoszą się z jednego kraju do drugiego w poszukiwaniu pracy i lepszej przyszłości. Najwięcej migrantów ekonomicznych pochodzi z krajów rozwijających się, które mają niski poziom życia i mizerne wynagrodzenia. Podejmują oni najczęściej zawody o niższych kwalifikacjach, takie jak prace w sektorze usługowym, rolnictwie, przemyśle czy budownictwie. Przykładem takiego działania była masowa emigracja Polaków na Zachód w latach 80. XX wieku, która stanowiła jeden z największych ruchów migracyjnych w historii Polski. Poprzedzające ją lata 70. były czasem intensywnych zmian w polskiej gospodarce - modernizacja i rozwój przemysłu znacząco poprawiła sytuację materialną obywateli. Jednym z najważniejszych działań była polityka harmonijnego rozwoju, w ramach której przeprowadzono szereg reform, takich jak zmiana systemu płacowego, reforma kadr oraz reforma planowania i sterowania gospodarką. Przeprowadzono także szereg inwestycji w przemysł ciężki i energetykę, takie jak budowa Huty Katowice czy Elektrowni Bełchatów. Niestety, czasy obfitości zaliczyły spektakularny zwrot, przez co dekada lat 80. kojarzona jest przede wszystkim z ogromnym kryzysem gospodarczym i ekonomicznym. Polska gospodarka oparta na centralnym planowaniu okazała się nieskuteczna, przedsiębiorstwa państwowe były zdominowane przez biurokrację i nieefektywny model zarządzania, a rosnący dług zagraniczny spowodowany ogromnymi pożyczkami od banków zachodnich na finansowanie swoich inwestycji nie był możliwy do spłaty w wyniku słabej sytuacji gospodarczej, co skutkowało narastaniem długu i kryzysem walutowym⁵. Inflacja doszła do tak wysokiego poziomu, że ceny towarów konsumpcyjnych kontrolowanych przez państwo wzrosły niemalże o 190%⁶, a ich dostępność była ograniczona. Szukając lepszego życia, wiele Polaków postanowiło wyemigrować za granicę, obierając sobie za kierunek przede wszystkim Niemcy Zachodnie. Oferowały one stosunkowo dobre warunki pracy, wysokie zarobki i stabilną sytuację polityczno-gospodarczą. Mimo że sam proces był dosyć skomplikowany, kierunek ten cieszył się większą popularnością niż m.in. Stany Zjednoczone, ze względu na bliskość do ojcowizny w przypadku ewentualnego powrotu w przyszłości.

² W. Janicki, *Przegląd teorii migracji ludności*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio B, Geographia, Geologia, Mineralogia et Petrographia” Vol. 62, Lublin 2007, s. 285-304.

³ K. Markowski, *Ekonomiczne aspekty migracji*, „Migracja – wyzwanie XXI wieku”, Lublin 2008, s. 37.

⁴ World Economic Forum, *Global migration, by the numbers: who migrates, where they go and why*, <https://www.weforum.org/agenda/2020/01/iom-global-migration-report-international-migrants-2020/>, 16.03.2023.

⁵ A. Dudek, *Kryzys systemu komunistycznego w Polsce lat osiemdziesiątych*, „Pamięć i Sprawiedliwość”, Warszawa 2007, s. 107-110.

⁶ J. Kaliński, *Kryzys gospodarczy w latach 1979-1982 zwiastunem upadku PRL*, „Optimum. Economic Studies”, Białystok 2021, s. 5-7.

Inną przyczyną imigracji jest sytuacja polityczno-gospodarcza oraz konflikty odbywające się w kraju zamieszkania. Ludzie uciekają przed przemocą i represjami oraz szukają bezpieczeństwa dla siebie i swoich rodzin w innych krajach. Niektórzy decydują się na imigrację z powodu braku wolności politycznej lub ograniczeń w zakresie swobód obywatelskich, takich jak wolność słowa, prasy czy wyznania. Jednym z wydarzeń, które spowodowało znaczące przemieszczenie ludności ze względu na sytuację wojenną, była wojna domowa w Syrii, która wybuchła na początku drugiej dekady XXI wieku. Miała ona swoje korzenie w niezadowoleniu społecznym, a także w napięciach między różnymi grupami etnicznymi i religijnymi w kraju⁷. Przyczyną wybuchu wojny był spór między rządem prezydenta Bashara al-Assada a opozycją, która domagała się reform politycznych i większych swobód obywatelskich. Demonstracje przeciwko rządowi wybuchły w marcu 2011 roku, a wkrótce po nich sytuacja w kraju zaczęła się pogarszać. Rząd syryjski zaczął stosować brutalną siłę wobec protestujących, która zamiast tłumić, doprowadziła do gwałtownej eskalacji konfliktu⁸. Sytuacja humanitarna w kraju stała się tragiczna – brakowało zaczęło żywności, wody, lekarstw i innych podstawowych produktów, zniszczonych zostało wiele szpitali i infrastruktury medycznej a powstałe obozy dla uchodźców gwałtownie się przeludniły. Ponad połowa przedwojennej ludności państwa podjęła się prób emigracji, szukając lepszego miejsca do życia. Na początku, większość uchodźców udało się do krajów sąsiadujących, takich jak Turcja, Jordania, Liban i Irak, jednakże wielu z nich zdecydowało się na podróż do Europy w poszukiwaniu lepszych warunków życia i bezpieczeństwa.

Kolejnym ważnym podłożem występowania imigracji jest wzgląd na warunki środowiskowe. Dotyczy on przeprowadzania się ludzi z rejonów narażonych na negatywne skutki zmian klimatycznych i ekologicznych - migracje te spowodowane są często suszami, powodzią, huraganami, erozją gleby, degradacją lasów czy zanieczyszczeniem danych regionów. Drastyczne zmiany w środowisku naturalnym i klimacie sprawiają, że w dzisiejszych czasach dochodzi do zwiększenia częstotliwości i intensywności ekstremalnych zjawisk atmosferycznych, które zmuszają ludzi do opuszczenia swoich domów. Zmiany klimatu prowadzą także do trudności w uprawie roślin i utrzymaniu hodowli zwierząt, co w biedniejszych obszarach skutkuje biedą i niedożywieniem. Przykładem takiej sytuacji była Wielka Susza, która miała miejsce w Chinach w latach 1876-1878. Po dziś dzień określana jest ona jednym z największych kataklizmów naturalnych skutkujących klęską głodu⁹. W latach 70. XIX wieku w Chinach panował okres suchego i gorącego lata, co poskutkowało stopniowym wyczerpywaniem się zasobów wody w naturalnych źródłach oraz rzekach. Prowincje Henan, Shanxi, Shaanxi, Zhili, Shandong odnotowały wyjątkowo niskie opady deszczu, co jeszcze bardziej pogorszyło sytuację. Przez brak wody chińscy rolnicy nie byli w stanie uprawiać ziemi, co doprowadziło do drastycznego spadku produkcji żywności, której ceny gwałtownie wzrosły. Najbiedniejsi mężczyźni sprzedawali swoje żony i dzieci w zamian za wodę pitną i pożywienie,

⁷Kultura Cyfrowa, *Sytuacja w Syrii i przyczyny migracji Syryjczyków do krajów UE*, <http://kulturacyfrowa.org/akcja/sytuacja-w-syrii-i-przyczyny-migracji-syryjczykow%20do-krajow%20w-ue>, 17.03.2023.

⁸ T.G. Carpenter, *Tangled Web: The Syrian Civil War and Its Implications*, „Mediterranean Quarterly 24(1)”, Duke University Press 2013, s. 1-11.

⁹ D. Singh, R. Seager, B.I. Cook, M. Cane, M. Ting, E. Cook, M. Davis, *Climate and the Global Famine of 1876–78*, „Journal of Climate”, American Meteorological Society 2018, s. 9450–9452.

dochodziło do ludobójstwa i kanibalizmu¹⁰. Szacuje się, że aż 23 miliony Chińczyków opuściło wspomniane regiony celem znalezienia lepszego miejsca do życia, odporniejszego na klęski żywiołowe i umożliwiające bezpieczniejsze życie.

3. CHARAKTERYSTYKA SPOŁECZEŃSTW NORWEGII I SZWECJI

Norwegia i Szwecja są krajami bardzo rozwiniętymi, których obywatele mają wiele swobód i praw. Szwedzi i Norwegowie są znani ze swojego proekologicznego podejścia, tolerancji i szanowania zasad równości płci, wyznania czy orientacji. Według Legatum Prosperity Index¹¹ - rankingu opierającym się na różnych czynnikach, w tym zamożności, wzroście gospodarczym, edukacji, zdrowiu, samopoczuciu i jakości życia – Szwecja i Norwegia uplasowały się kolejno na drugim i trzecim miejscu, czyniąc je jednymi z najlepszych miejsc do życia na świecie. Kultura pracy państw skandynawskich stawia na odpowiedni balans pomiędzy życiem rodzinnym a zawodowym, stosując m.in. sześciogodzinny dzień pracy lub jej czterodniowy wymiar. Według wspomnianego wcześniej rankingu z 2023 roku, oba państwa znajdują się w czołówce zarówno w kwestii edukacji (Szwecja – 8 miejsce, Norwegia – 10 miejsce) oraz opieki zdrowotnej (Norwegia – 7 miejsce, Szwecja – 9 miejsce). Żeby w sposób dokładniejszy opisać wymienione społeczeństwa, posłużę się wskaźnikami kultury¹², opracowanymi przez holenderskiego psychologa społecznego Geerta Hofstede. Wskaźniki te obejmują sześć wymiarów kulturowych, które opisano¹³:

- dystans władzy,

Dystans władzy dotyczy podejścia społeczeństwa do nierówności - definiuje się jako stopień, w jakim mniej wpływowi członkowie instytucji i organizacji w kraju oczekują i akceptują, że władza jest nierówno dystrybuowana. Niskie wyniki oznaczają kraje mocno demokratyczne z silną klasą średnią. Zarówno Szwecja jak i Norwegia otrzymały wynik 31 – oznacza to decentralizację władzy, kierownictwo oparte się na doświadczeniu zespołu, niechętną kontrolę, wysoką niezależność, równość praw, dostępność przełożonych i bardziej bezpośrednią komunikację.

- Indywidualizm,

Główną kwestią poruszaną przez ten wymiar jest stopień wzajemnej zależności, jaką społeczeństwo utrzymuje między swoimi członkami. Określona on sposób definiowania się przez jednostkę - jako "ja" czy "my". W społeczeństwach indywidualistycznych ludzie kładą nacisk na dobro swoje i swojej najbliższych, w społeczeństwach kolektywistycznych zaś niezwykle istotna jest tożsamość grup, do których należą i wobec których odczuwają

¹⁰X. Zhai, X. Fang, Y.Su, *Regional Interactions in Social Responses to Extreme Climate Events: A Case Study of the North China Famine of 1876–187*, „Atmosphere”, 11(4), 2020, s. 393.

¹¹ Legatum Prosperity Index, <https://www.prosperity.com/>, 17.03.2023.

¹² G. Hofstede, *Dimensionalizing Cultures: the Hofstede Model in Context*, „Online Readings in Psychology and Culture, 2(1)”, 2011, s. 5-20.

¹³ Ibidem.

silną lojalność¹⁴. Norwegia z wynikiem 69 oraz Szwecja z wynikiem 71 uznawane są za społeczeństwa indywidualistyczne. Oznacza to jawną komunikację z jednoczesnym prawem do prywatności. Istnieją wyraźne granice między życiem zawodowym, a prywatnym, a nepotyzm jest potępiany. Skandynawowie patrzą na siebie przez pryzmat jednostki mogącej wyrażać swoje wolne opinie i poglądy.

- męskość,

Poziom męskości określa podejście do życia pod kątem systemu wartości - wysoki wynik wskazuje, że społeczeństwo jest napędzane przez konkurencję i osiągnięcia, a sukces definiowany jest poprzez bycie najlepszym w swojej dziedzinie. Podejście to kładzie nacisk na rywalizację już od początku edukacji i kontynuuje to przez całe życie organizacyjne. Niski wynik zaś oznacza, że dominującymi wartościami w społeczeństwie są troska o innych, relacje i zadowolenie z życia. Społeczeństwo „żeńskie” to takie, w którym to właśnie jakość życia jest znakiem sukcesu, a wyróżnianie się spośród tłumu nie jest podziwiane. Podstawową kwestią tutaj jest to, co motywuje ludzi - chęć bycia najlepszym (wysoki wynik w skali męskości) czy lubienie tego, co się robi (niski wynik). Szwecja i Norwegia mają dwa najniższe wyniki na całym świecie – kolejno 5 i 8 – czyniąc je tym samym dwoma najbardziej „żeńskimi” społeczeństwem. Oznacza to, że miękkie aspekty kultury są cenione, ważna jest równość z innymi i sympatia dla słabszych. Przejawia się to także ich podejściem do ekologii i dbaniem o środowisko. Próbowanie być lepszym od innych nie jest społecznie ani materialnie nagradzane. Bardzo istotną kwestią jest skupienie na dobrej kondycji psychicznej, która jest znacznie ważniejsza od wyników i stresu.

- unikanie niepewności,

Unikanie niepewności ma związek z tym, w jaki sposób społeczeństwo radzi sobie z sytuacjami nowymi i niepewnymi oraz jak traktuje fakt, że przyszłość nie jest w pełni przewidywalna. Wynik na tej skali odzwierciedla stopień, w jakim członkowie kultury czują się zagrożeni przez niejasne lub nieznanne sytuacje i czy tworzą wierzenia i instytucje, które próbują unikać tych sytuacji. Jest to pierwszy przypadek wyraźniejszej różnicy pomiędzy badanymi państwami - Szwedzi z wynikiem 29, preferują luźniejsze i mniej stresowe podejście, traktując niewiadomą jako wyzwanie, a nie powód do niepokoju. Norwedzy z 50 punktami znajdują się po środku skali, mając bardziej neutralne, niekierujące się w żadną stronę spojrzenie.

- orientacja długoterminowa,

Jest to wymiar opisujący sposób w jaki każde społeczeństwo musi utrzymywać pewne związki z własną przeszłością, jednocześnie radząc sobie z wyzwaniami teraźniejszości i przyszłości. Kultury o wysokim wyniku orientacji długoterminowej charakteryzują się perspektywą czasową obejmującą dalszą przyszłość, a ich zachowania kształtują się w oparciu o wartości takie jak osiąganie celów, wytrwałość, samodyscyplina, umiarkowanie i przewidywanie skutków swoich działań. W społeczeństwach z niskim

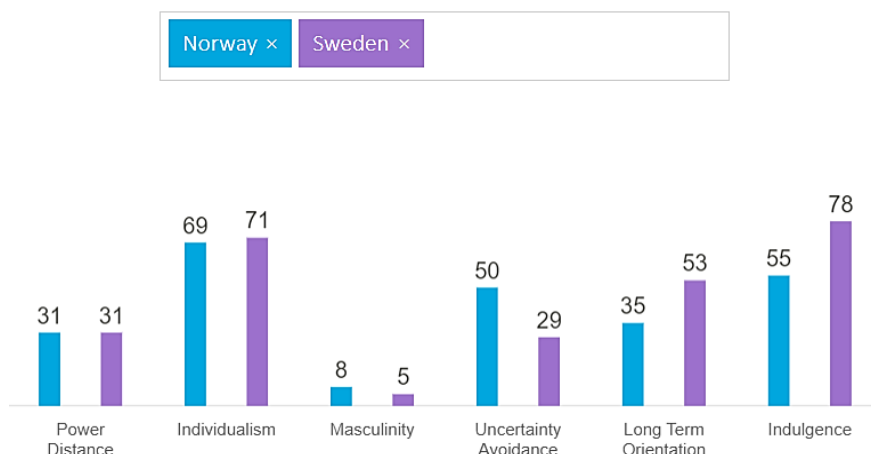
¹⁴ M. Czerwonka, *Charakterystyka wskaźników modelu kulturowego Hofstede*, [w:] *O nowy ład finansowy w Polsce. Rekomendacje dla animatorów życia gospodarczego*, Warszawa 2015, s. 281-290.

wynikiem ludzie skupiają się na krótkoterminowych celach, a ich zachowania są kształtowane przez wartości takie jak bezpośredniość, normatywność, elastyczność i szacunek dla tradycji tylko wtedy, gdy nie przeszkadzają one w osiągnięciu krótkoterminowych celów¹⁵. Szwecja jest w tej kwestii pośrednia, znajdując balans pomiędzy dwoma podejściami, natomiast Norwegia z relatywnie niskim wynikiem równym 35 jest bardziej skłonna do działań normatywnych niż pragmatycznych.

- skłonność do samotłumienia.

Głównym aspektem poruszonym przez ten wymiar jest stopień, w jakim ludzie próbują kontrolować swoje pragnienia i impulsy, w oparciu o sposób ich wychowania¹⁶. Wyższe wyniki oznaczają niski poziom tłumienia, charakteryzujący się luźną dyscypliną moralną, poczuciem kontroli nad życiem osobistym i etyką wolnego czasu, mniejsza ilość punktów zaś odnosi się zazwyczaj do wiary w brak wpływu na to, co może się przydarzyć, surową dyscyplinę moralną i nacisk na etykę pracy. Norwegia ma wynik pośredni równy 55, czyniąc ją dosyć neutralną. Wysoki wynik Szwecji, bo aż 78 punktów, oznacza, że kultura szwedzka charakteryzuje się indywidualnym zaspokajaniem potrzeb i pragnień. Bardzo często wiąże się to także z wyższym poziomem ekstrawertyzmu członków danej kultury.

Wykres (1) prezentuje elementy kultury dla kultury norweskiej i szwedzkiej.

Wykres 1. Wyniki w skali Hofstede dla Norwegii i Szwecji

Źródło: <https://www.hofstede-insights.com/country-comparison/norway,sweden/>.

Słupki po lewej stronie odnoszą się do wartości dotyczących Norwegii, po prawej stronie zaś te dotyczące Szwecji. Power distance odnosi się do dystansu władzy, Individualism do Indywidualizmu, Masculinity do Męskości, Uncertainty Avoidance do Unikania niepewności, Long Term Orientation do Orientacji długoterminowej, a Indulgence do Skłonności do samotłumienia. Zestawiając ze sobą wyniki obu państw

¹⁵ Hofstede Insights, <https://hi.hofstede-insights.com/national-culture>, 20.03.2023.

¹⁶ E. Chudnovskaya, L.L.S. O'Hara, *Indulgence Versus Restraint: Exploration of A New Cultural Dimension in Context*, „Journal of Intercultural Communication”, 22(2), 2022, s. 42-44.

zauważyć można między nimi szereg podobieństw dotyczących sposobu postrzegania świata, władzy, jednostki, podejścia do pracy czy przyszłości. Niewielkie różnice widoczne są jedynie w kwestii podejścia do niepewności i skłonności do samokontroli (różnica ponad 20 punktów), jednakże nie wpływają one w sposób drastyczny na funkcjonowanie obu skandynawskich państw.

4. GOSPODARKA NORWEGII I SZWECJI

Norwegia charakteryzuje się rozwiniętą gospodarką opartą na eksportowym sektorze surowcowym, w tym w szczególności na wydobyciu ropy naftowej i gazu ziemnego, a także rybołówstwie. Kraj jest jednym z największych eksporterów ropy naftowej na świecie, a jej wydobycie w 2021 roku wyniosło 642 miliony baryłek. Duże złoża gazu ziemnego¹⁷ zlokalizowane na północnym morzu również przynoszą ogromne zyski – w tym samym roku Norwegowie dostarczyli do Europy aż 113 miliardów metrów sześciennych¹⁸ tego cennego gazu. Norwegia jest jednym z największych eksporterów ryb na świecie, a ich produkcja wraz z owocami morza w 2021 roku wyniosła ponad 3,1 miliona ton¹⁹. Ponadto, państwo posiada znaczne złoża surowców mineralnych, w tym żelaza, miedzi i cynku, oraz ma dobrze rozwinięty sektor turystyczny. W strukturze PKB Norwegii ponad 66% przypada na udział usług, 31% na wkład przemysłu, a jej głównymi partnerami handlowymi są kraje Unii Europejskiej.

Szwecja to także jedno z najbardziej rozwiniętych gospodarczo państw na świecie. Charakteryzuje się ona wysokim poziomem życia, świetną jakością infrastruktury oraz innowacyjnym sektorem przemysłowym. Sektor usługowy to największa część gospodarki Szwecji, stanowiący około 65% PKB kraju. Drugim co do wielkości sektorem gospodarczym jest przemysł, który generuje około 22% PKB²⁰. W Szwecji istnieją silne branże przemysłowe takie jak metalurgia, produkcja maszyn i urządzeń, przemysł chemiczny, elektrotechniczny, telekomunikacyjny i farmaceutyczny. Kraj znany jest z bogactwa surowców naturalnych, w tym m.in. rudy żelaza, miedzi, cynku, srebra i złota. Eksport jest bardzo ważnym elementem gospodarki Szwecji. W 2020 roku wartość eksportu wyniosła około 148 miliardów euro. Najważniejszymi towarami eksportowymi są maszyny, pojazdy mechaniczne, sprzęt elektroniczny, paliwa, chemikalia i meble.

Wskaźnik PKB per capita to jeden z najważniejszych mierników gospodarczych, który odzwierciedla wartość wszystkich dóbr i usług wytwarzanych w kraju w ciągu roku podzieloną przez liczbę ludności. Kraje o wysokim PKB per capita mają zwykle wyższy poziom życia i większą zdolność do inwestowania w rozwój społeczny i gospodarczy.

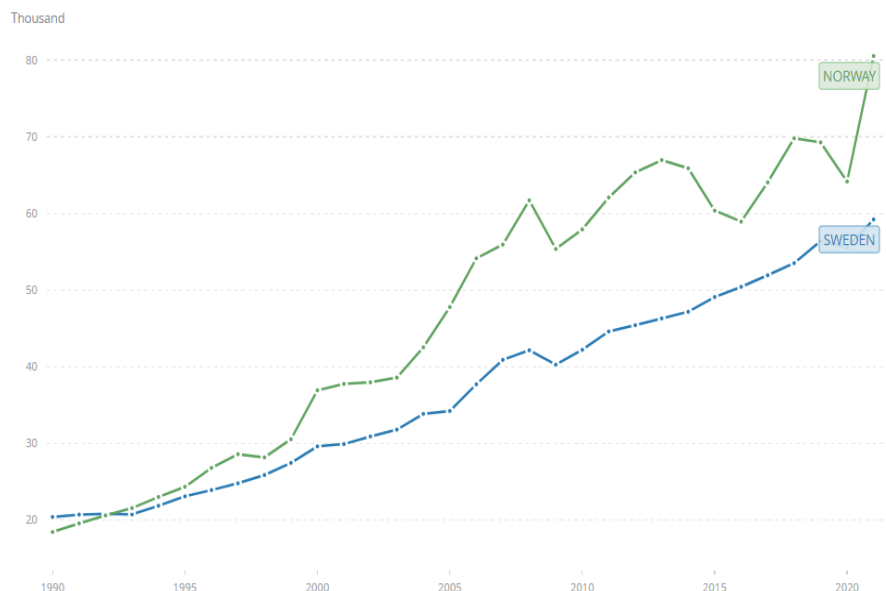
Wykres (2) przedstawia zestawienie wartości PKB per capita Szwecji i Norwegii w okresie 1990-2021.

¹⁷ Smoglab.pl, *Czy Norwegia uratuje Europę przed importem z Rosji?*, <https://smoglab.pl/norwegia-ropa/>, 22.03.2023.

¹⁸ Serwis Rzeczypospolitej Polskiej gov.pl, <https://www.gov.pl/web/norwegia/informator-ekonomiczny>, 22.03.2023.

¹⁹ Nettavisen, *Rekordowy rok dla norweskiego eksportu ryb i owoców morza: Polska nadal największym rynkiem*, <https://www.nettavisen.no/oversatt/rekordowy-rok-dla-norweskiego-eksportu-ryb-i-owoc-w-morza-polska-nadal-najwi-kszym-rynkem/s/12-95-3424227812>, 22.03.2023.

²⁰ Serwis Rzeczypospolitej Polskiej gov.pl, <https://www.gov.pl/web/szwecja/informator-ekonomiczny>, 22.03.2023.

Wykres 2. Zestawienie PKB per capita Norwegii i Szwecji w latach 1990-2021
 Źródło: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?locations=SE-NO>.

Na wykresie oznaczono wartości PKB per capita w tysiącach dolarów amerykańskich dla Szwecji i Norwegii. Ostatnie dane z 2021 roku wskazują, iż dla Norwegów wyniosło ono 80534 dolarów amerykańskich, a dla Szwedów 59222 dolarów amerykańskich – mimo widocznej różnicy obie wartości znajdują się w ścisłej czołówce rankingu, zajmując kolejno czwarte i jedenaste pozycje, czyniąc tym samym państwa te jednymi z najbardziej atrakcyjnych miejsc do życia.

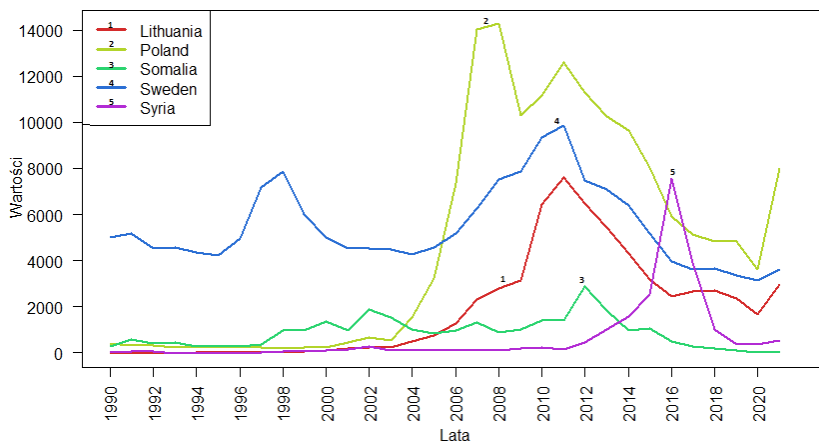
5. IMIGRANCI W NORWEGII I SZWECJI

W 2020 roku norweski urząd statystyczny Statistisk sentralbyrå opublikował roczne statystyki dotyczące liczby imigrantów mieszkających na terenie Norwegii. Dane pokazują, że na początku roku w kraju mieszkało 790000 imigrantów, co stanowiło 14,7%²¹ całej populacji. W pierwszym kwartale 2022 roku liczba wyniosła już 819356, stanowiąc tym samym już 15,1% mieszkańców. Szwedzki odpowiednik urzędu, Statistiska centralbyrån, ogłosił, że w 2020 roku w Szwecję zamieszkiwało około 2,1 miliona imigrantów. Liczby te wydają się być bardzo wysokimi dla tak niewielkich państw, dlatego warto przyjrzeć się pochodzeniu imigrantów i przyczynom emigracji do tych miejsc. Do Norwegii najwięcej migrantów przybywa kolejno z Polski, Litwy, Szwecji, Syrii i Somalii, do Szwecji natomiast z Syrii, Finlandii, Iraku, Polski i Iranu.

²¹ Nettavisen, *15 procent mieszkańców Norwegii to imigranci*, <https://www.nettavisen.no/oversatt/15-procent-mieszka-c-w-norwegii-to-imigranci/s/12-95-3423935024>, 24.03.2023.

Na podstawie danych z Nordic Statistics w programie R Studio stworzono wykresy (3,4) obrazujące ilość przybywających w skali roku imigrantów w latach 1990-2021.

Ilość imigrantów przybywających do Norwegii w latach 1990-2021

Wykres 3. Ilość imigrantów przybywających do Norwegii w latach 1990-2021

Źródło: Nordic Statistics, *Net migration by reporting country, country, time and type*, https://pxweb.nordicstatistics.org/pxweb/en/Nordic%20Statistics/Nordic%20Statistics__Demography__Migrations/?rxid=4bd7ba15-3c4a-4793-8711-6db1fc878223.

Na wykresie widoczne są wysokie wartości Polski - nagły skok przyływu ludności zauważalny jest w okolicach 2005 roku. Miało to swoją przyczynę w otwarciu norweskiego rynku pracy dla obywateli państw europejskich, w tym Polski, po jej akcesji do Unii Europejskiej w maju 2004 roku²². Norwegia jako kraj o bardzo stabilnej sytuacji gospodarczej i społecznej stanowił atrakcyjną alternatywę dla Polaków szukających pracy i lepszego życia. Dzięki wejściu do UE, przedsiębiorcy norwescy mogli łatwiej zatrudniać pracowników z Polski, by ci mieli możliwość prostszego przeprowadzenia się i podjęcia pracy w Norwegii. Ważnym czynnikiem przyciągającym Polaków do Norwegii była również wysoka płaca minimalna oraz dobre warunki socjalne, takie jak płatne urlopy, opieka zdrowotna i edukacja²³. W połączeniu z relatywnie niskim poziomem bezrobocia i rosnącym popytem na pracowników w sektorach takich jak budownictwo czy opieka nad osobami starszymi, Norwegia stała się atrakcyjnym miejscem dla Polaków szukających pracy i lepszego życia. Warto zaznaczyć, że Polska w tym okresie przeżywała trudny czas związany z wysokim bezrobociem i niskimi płacami w wielu sektorach, stąd też w procesie tym można dopatrywać się przyczyn ekonomicznych. Podobnych korzeni sprawy można doszukiwać się w imigracji obywateli Litwy²⁴, która przystąpiła do Unii Europejskiej w tym samym roku, natomiast w jej przypadku najbardziej gwałtowny wzrost nastąpił

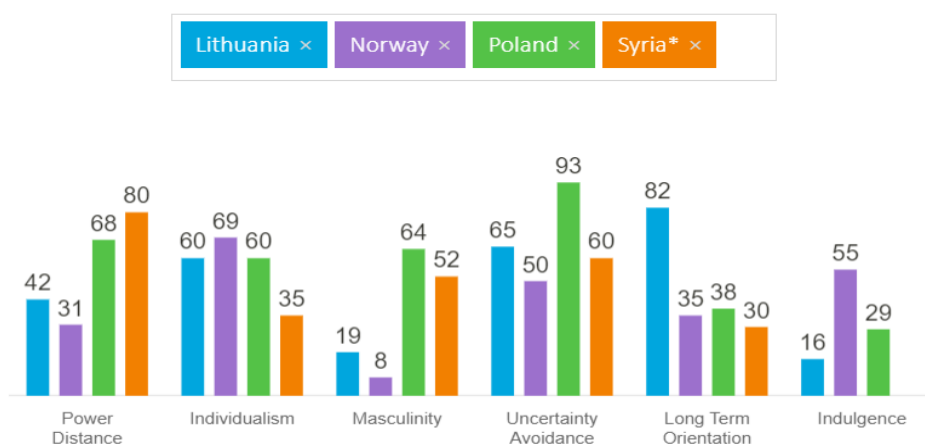
²² I. Grabowska-Lusińska, M. Okólski, *Migracja z Polski po 1 maja 2004 r.: jej intensywność i kierunki geograficzne oraz alokacja migrantów na rynkach pracy krajów Unii Europejskiej*, „CMR Working papers 33/91”, 2008, s. 71-77.

²³ K. Gmaj, *Polacy: największa grupa imigrancka w Norwegii*, „Polacy za granicą, obcokrajowcy w Polsce 4(60)”, 2019, s. 103-113.

²⁴ J. Wołkonowski, *Ubóstwo na Litwie a emigracja w latach 2008–2015*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, nr 489, Wrocław 2017, s. 491-503.

w okolicach 2007-2009, kiedy to zmagano się z ogólnoswiatowym kryzysem finansowym. Nieporównywalnie wyższa płaca w Norwegii była nadzieją na nowy start lub utrzymanie reszty rodziny w kraju bałtyckim²⁵. W przypadku Szwecji stale rosnąca liczba migracji spowodowana jest przez łatwość przeprowadzki do podobnego kulturowo sąsiadującego kraju, który oferuje lepsze możliwości zarobku. Zupełnie odmiennych przyczyn dopatrywać można się w przypadku Syrii i Somalii – oba państwa objęte były wojną domową, skutkującą brakiem stabilności politycznej, biedą oraz brakiem możliwości edukacyjnych i zawodowych.

Wykres (4) demonstruje różnice pomiędzy kulturami imigrantów i krajem, do którego przybywają.

Wykres 4. Wyniki w skali Hofstede'a dla głównych grup imigrantów i Norwegii

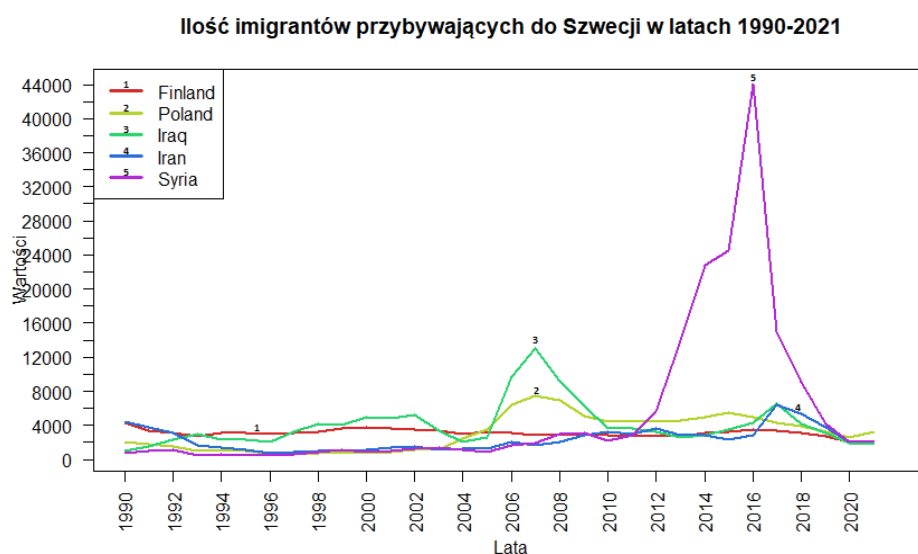
Źródło: <https://www.hofstede-insights.com/countrycomparison/lithuania,norway,poland,syria/>.

W odróżnieniu od zestawienia Norwegii i Szwecji, w tym przypadku różnice pomiędzy poszczególnymi nacjami widoczne są niemalże od razu. Polska i Syria mają znaczący wyższy wskaźnik dystansu władzy, co może utrudnić asymilację przybyłych imigrantów – relacje między przełożonym a podwładnym są wśród tych kultur naładowane emocjami, a nierówności między ludźmi są znacznie bardziej uzasadnione i pożądane, przez co wejście na norweski rynek pracy może stanowić dla owych nacji znacznie większy problem. Kolektywistyczne podejście Syryjczyków prowadzić może do zamknięcia się na nowe środowisko i ścisłe trzymanie się wśród członków swojej kultury oraz wymaganie tego od swoich dzieci, sprawiając, że te stają się wyobcowane. Zauważalnie wysoki wskaźnik męskości wśród Polaków i Syryjczyków w skrajnie żeńskim kraju objawia się zazwyczaj podejściem do pracy zarobkowej i brakiem odpowiedniego balansu między nią a życiem osobistym – mężczyźni podejmują się często ciężkich fizycznych zawodów, biorą nadgodziny oraz żyją, by pracować i móc wyżywić rodzinę, dzieci natomiast piętnowane są do osiągnięcia jak najwyższych wyników, nie zważając na ich kondycję mentalną. Polska mająca jeden z najwyższych wskaźników unikania niepewności znacznie częściej przeczulona jest na inność, gdyż traktuje ją jako potencjalne niebezpieczeństwo, co

²⁵A.M. Ødegård, R.K. Andersen, *Warunki pracy i życia osiedlonych imigrantów zarobkowych z Polski i Litwy*, Fafo 2021, s. 18-31.

znacząco utrudnia proces asymilacji. Wyraźnie nastawieni na orientację długoterminową Litwini mają większą skłonność do gromadzenia pieniędzy i ostrożności w wydawaniu oraz zapobiegliwości, mającej uchronić ich przed potencjalnymi problemami finansowymi w przyszłości. Wszystkie te różnice mogą utrudniać pobyt w nowym miejscu i doprowadzać do pogorszenia się relacji na linii imigrant-mieszkaniec.

Na wykresie (5) widoczne są dane dotyczące ilości przybyłych imigrantów do Szwecji w latach 1990-2021.

Wykres 5. Ilość imigrantów przybywających do Szwecji w latach 1990-2021

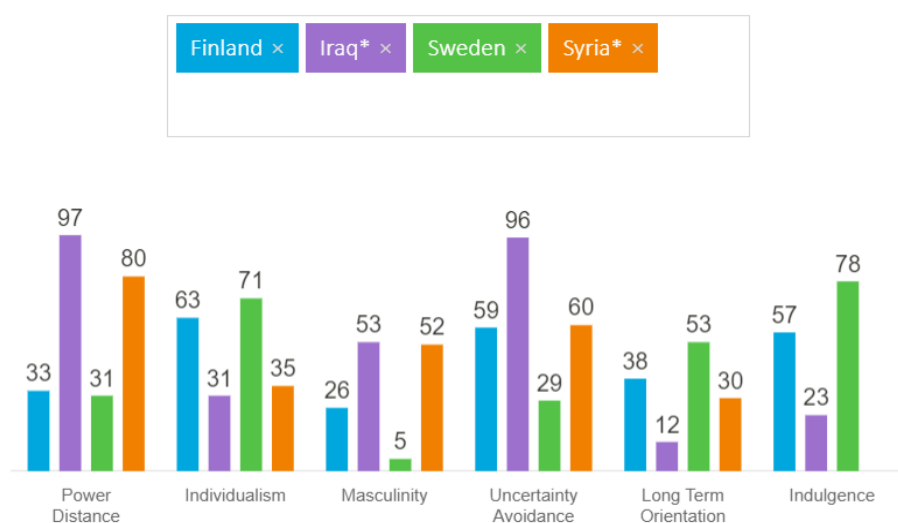
Źródło: Nordic Statistics, *Net migration by reporting country, country, time and type*, https://pxweb.nordicstatistics.org/pxweb/en/Nordic%20Statistics/Nordic%20Statistics__Demography__Migrations/?rxid=4bd7ba15-3c4a-4793-8711-6db1fc878223.

Pierwszym rzucającym się w oczy elementem jest gwałtowny pik dotyczący imigrantów z Syrii, rozpoczynający się od około 2011 roku. Przyczynami masowej emigracji Syryjczyków w ostatnim dziesięcioleciu była sytuacja wojenna w Syrii i jej wpływ na sytuację humanitarną w kraju. Szwecja jako kraj otwarty na imigrację i mający długą tradycję udzielania azylu, był dla uchodźców z Syrii nadzieją na lepszą przyszłość i ochronę przed wojną i prześladowaniami. W odpowiedzi na kryzys migracyjny w Europie w 2015 roku, państwo przyjęło najwięcej uchodźców na mieszkańca w Europie²⁶. Dla imigrantów opuszczających swój kraj ze względu na konflikt i sytuację polityczną miejsce oferujące bogaty program socjalny i dający im prawo stałego pobytu wydawało się być idealnym rozwiązaniem. Podobne przyczyny towarzyszyły mieszkańcom opuszczającym Irak - istniejące w ostatnich dziesięcioleciach konflikty i rozwój terroryzmu, doprowadził do ucieczki tysięcy ludzi. Wyraźny skok w liczbie przybyłych Irakijczyków wiąże się

²⁶ Money.pl, *Pomoc dla uchodźców. Szwecja to raj dla imigrantów, ale może rozczarować bezrobociem*, <https://www.money.pl/gospodarka/unia-europejska/wiadomosci/arttykul/pomoc-dla-uchodzcow-szwecja-to-raj-dla,10,0,1904650.html>, 25.03.2023.

z nasileniem sporu pomiędzy szyitami i sunnitami po zamachu na meczet Al-Askari w Samarze w lutym 2006 roku, który poskutkowało zwiększeniem ilości ataków terrorystycznych²⁷. Na wykresie oraz numerami 1 i 2 zaznaczone zostały dwa kraje Unii Europejskiej – Polska i Finlandia – których obecność w Szwecji spowodowana jest głównie chęcią lepszych zarobków i wyższej jakości życia, zwłaszcza w okresie kryzysu ekonomicznego. W ostatnich latach, kiedy fińska gospodarka prosperuje lepiej niż przed dziesięcioma laty, liczba emigrujących Finów spadła. Ostatnią badaną grupą są Irańczycy, którzy w ostatniej dekadzie zdecydowali się na zmianę miejsca zamieszkania ze względu na złe funkcjonowanie systemu politycznego i naruszanie praw człowieka w Iranie.

Wykres (6) prezentuje różnice pomiędzy głównymi kulturami imigrantów i krajem, do którego przybywają wg wskaźników Hofstede.

Wykres 6. Wyniki w skali Hofstede dla głównych grup imigrantów i Szwecji
Źródło: <https://www.hofstede-insights.com/country-comparison/finland,iraq,sweden,syria/>.

W widocznym (wykres 6) zestawieniu zauważyć można dość oczywisty trend, w którym wskaźniki krajów nordyckich są do siebie bardzo podobne, identycznie jak w przypadku państw arabskich. Skrajna różnica w przypadku podejścia do dystansu władzy sprawia, że Irak i Syria mają znacznie większą szansę na problemy asymilacyjne w miejscu pracy niż Finlandia. Dwie dość wysoce kolektywistyczne kultury tworzą w Szwecji własne muzułmańskie enklawy i dzielnice, odseparowując się od krajowców i piętnując różnice pomiędzy sobą²⁸. Wysoki wskaźnik męskości widoczny jest przede wszystkim w modelu rodziny, w którym pracujący mężczyzna traktowaniu jest bardziej podmiotowo, aniżeli zajmująca się dziećmi żona, a także w religii o wyższym rygorze. Każde z państw emigrujących do Szwecji posiada wyższy wskaźnik unikania niepewności, które szczególnie w przypadku Irakijczyków, zamyka ich na wymianę kulturową. W kwestii

²⁷ A. Fogaś, V. Verba, P.L. Wilczyński, *Aktualne konflikty na Bliskim Wschodzie i ich wpływ na sytuację w Europie*, „Przegląd Geopolityczny”, Kraków 2016, s. 42-49.

²⁸ M. Mruk, *Muzułmanie w Szwecji w XXI wieku – między asymilacją a radykalizacją*, „Historia i Polityka”, nr 37 (44), 2021, s. 93–100.

orientacji dotyczącej przyszłości bardziej powszechna jest orientacja krótkoterminowa. Niski wynik Iraku w ostatnim wskaźniku oznacza nacisk na etykę pracy i dyscyplinę moralną, różniąc się znacząco od luźniejszego podejścia Szwedów i Finów.

6. WPLYW RÓŻNIC NA SYTUACJĘ IMIGRANTÓW

Środowisko polskich imigrantów w Norwegii jest złożone i różnorodne, a istnienie różnic kulturowych i społecznych istotnie wpływa na proces asymilacji polskiej społeczności. Jednym z ważniejszych czynników jest bariera językowa – dorośli Polacy mają spore problemy z nauką języka i bardzo często nie potrafią posługiwać się nim w stopniu zaawansowanym mimo wielu lat mieszkania w Norwegii²⁹. Otwartość i bezpośredniość edukacji pomaga za to w łatwiejszej integracji dzieci, które chłoną norweską kulturę w szkołach, pomagając rodzinie w dostosowaniu się do nowych warunków. Różnice wychowawcze najbardziej widoczne są w strachu wywołanym przez Barnevernet³⁰ – norweskiej instytucji zajmującej się ochroną dzieci. W państwie, w którym przemoc fizyczna i słowna jest całkowicie nieakceptowalna, zakorzenione praktyki surowych rodziców mogą skończyć się odebraniem i przekazaniem dzieci do rodziny zastępczej. Rodziny migrantów zwykły demonizować instytucję, bazując na pomówieniach i historiach przekazywanych w enklawach narodowych, które to sugerują, że odbiór dzieci jest czymś na porządku dziennym. Litewscy imigranci w Norwegii są zazwyczaj bardziej zintegrowani niż inni mieszkańcy Wschodu, jednak różnice kulturowe i społeczne wciąż wpływają na ich środowisko. Kultura litewska różni się od norweskiej, szczególnie w kwestii życia rodzinnego i tradycji. Ostrożność w planowaniu przyszłości i zakorzeniona etyka pracy sprawiają, że Bałtowie mogą nieświadomie przekładać wagę pracy ponad integrację i czerpanie przyjemności z chwili. Największe problemy z asymilacją spotykane są jednak wśród imigrantów z państw arabskich i afrykańskich, których kolektywistyczna kultura sprzyja powstawaniu enklaw i separacji w obawie przed innością. Postawa ta doprowadziła do szeregu niebezpiecznych zachowań, które ochłodziły stosunek Norwegów do przyjmowania obywateli innych państw. W 2011 roku policja w Oslo przedstawiła dane mówiące, że ze 131 zidentyfikowanych sprawców skazanych za 152 gwałty, 45,8% było pochodzenia afrykańskiego, bliskowschodniego lub azjatyckiego, a 54,2% było pochodzenia norweskiego, innego europejskiego lub amerykańskiego, z czego wszystkie gwałty ze szczególnym okrucieństwem popełnione zostały przez osoby z pierwszej grupy³¹. Ogromnym szum w mediach wszczęły oskarżenia o gwałtowny wzrost przestępczości spowodowany przez imigrantów – według badań Norweskiego Urzędu Statystycznego z 2017 roku stwierdzono, że imigranci z Kosowa, Maroka, Somalii, Iraku, Iranu i Chile byli szczególnie narażeni na przestępczość, a wskaźnik przestępczości wynosił ponad 2% we wszystkich tych grupach. Dla porównania wśród populacji nieimigranckiej wynosił on około 0,7%. Sytuacja w Szwecji jest niestety jeszcze bardziej dramatyczna - informacje

²⁹ K. Gmaj, „Oswajanie” Norwegii – wzory osiedleńcze polskich migrantów w Norwegii, „Studia Migracyjne - Przegląd Polonijny 1(167)”, 2018, s. 163–170.

³⁰ Aftenposten, *Fersk SSB-rapport: Barn av innvandrere mer kriminelle enn foreldrene*, <https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/3jJ8a0/Fersk-SSB-rapport-Barn-av-innvandrere-mer-kriminelle-enn-foreldrene>, 27.03.2023.

³¹ Oslo Politidistrikt, *Voldekt i den globale byen*, <https://www.documentcloud.org/documents/1375517-voldtekt-i-den-globale-byen-2011>, 27.03.2023.

wywiadowcze zebrane przez szwedzką policję pokazały, że w kraju istnieje około 40 klanów przestępczych, które przybyły do niego w celu prowadzenia zorganizowanej przestępczości³². Były to zazwyczaj rozszerzone rodziny wychowujące dzieci w kierunku szerzenia bezprawia. Około jednej trzeciej nowych więźniów w latach 2011-2019 nie posiadała obywatelstwa szwedzkiego, gdzie udział ten wzrósł z 29% w 2011 roku do 33% w 2019 roku³³. W większości dużych szwedzkich miast istnieją dzielnice zamieszkiwane wyłącznie przez społeczność uchodźczą, które uważane są za powszechnie niebezpieczne. Czynniki socjoekonomiczne, takie jak bezrobocie, ubóstwo i wykluczenie językowe, wyższy poziom analfabetyzmu, brak chęci asymilacji oraz skrajne różnice kulturowe sprawiają, że poziom przestępczości wśród tej grupy jest wyraźnie zauważalny. Według raportu OECD, w Norwegii i Szwecji średnie zarobki imigrantów z krajów arabskich i afrykańskich są o 15% niższe niż zarobki ludności lokalnej. Wśród imigrantów z krajów europejskich osiągnięte w obu tych krajach zarobki zbliżone są do tych osiągniętych przez ludność krajową.

7. PODSUMOWANIE

Temat sytuacji imigrantów w Szwecji i Norwegii można interpretować na wielu różnych płaszczyznach, w tym analizując wpływ różnic kulturowych i społecznych na adaptację imigrantów w obu krajach. Wraz z rozwojem technologii i transportu przemieszczanie się po świecie przestało być wielkim wyzwaniem dla współczesnego człowieka, umożliwiając mu migrację pomiędzy destynacjami, zmuszając wiele państw do wypracowania skutecznych metod integracji imigrantów i zapewnienia im odpowiednich warunków do życia. Przedstawiona analiza wymiarów kultury Hofsteda zwróciła szczególną uwagę na aspekty utrudniające dostosowanie się do nowo zaistniałych warunków i utrudniające proces asymilacyjny. Szwecja i Norwegia cieszą się dużym zainteresowaniem jako miejsce azylu z powodu atrakcyjnego systemu opieki społecznej, silnej gospodarki (11. i 4. miejsca w rankingu PKB per capita) i relatywnie wysokiego standardu życia (3. i 2. miejsca w Legatum Prosperity Index), jednakże, jak pokazuje analiza, proces integracji nie jest łatwy i wymaga wspólnych działań ze strony zarówno państwa, jak i samych imigrantów. W ostatnich dziesięcioleciach procent imigrantów przypadających na opisywane kraje wzrósł, doprowadzając tym samym do rozwoju społeczności wielokulturowych. Najwięcej imigrantów w Szwecji pochodzi z Syrii, Finlandii i Iraku, a w Norwegii z Polski, Litwy i Szwecji, przez co to szwedzkie społeczeństwo boryka się z większym problemem asymilacyjnym dotyczącym kolektywistycznych i bardziej zamkniętych na inność kultur. W przypadku emigrujących opuszczających kraj ze względu na wojnę i sytuację polityczną, dostrzegalny jest wyższy wskaźnik przestępczości (ponad 2% w stosunku do 0,7% dla populacji nieimigranckiej) oraz gorsza sytuacja materialna (zarobki niższe o 15% względem populacji nieimigranckiej). Adaptacja do norm kulturowych i społecznych kraju przyjmującego ma niezwykle istotne znaczenie dla owocnego współzystowania imigrantów z mieszkańcami rodzimymi krajów skandynawskich i jest kluczem do godnego życia zagranicą.

³² Max Security, *Organized crime to remain primary security threat in Sweden throughout 2021 – Sweden Analysis*, max-security.com/security-blog/organized-crime-to-remain-primary-security-threat-in-sweden-throughout-2021-sweden-analysis/, 28.03.2023.

³³ Krim Vård, *Analys och statistik*, <https://www.kriminalvarden.se/om-kriminalvarden/publikationer/analys-och-statistik/>, 28.03.2023.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Aftenposten, Fersk *SSB-rapport: Barn av innvandrere mer kriminelle enn foreldrene*, <https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/3jJ8a0/Fersk-SSB-rapport-Barn-av-innvandrere-mer-kriminelle-enn-foreldrene>, 27.03.2023.
- [2] Carpenter T.G., „*Tangled Web: The Syrian Civil War and Its Implications*”, *Mediterranean Quarterly* 24(1)”, Duke University Press 2013.
- [3] Chudnovskaya E., O’Hara L.L.S., *Indulgence Versus Restraint: Exploration of A New Cultural Dimension in Context*, „*Journal of Intercultural Communication*, 22(2)”, 2022.
- [4] Czerwonka M., *Charakterystyka wskaźników modelu kulturowego Hofstede*, „O nowy ład finansowy w Polsce. Rekomendacje dla animatorów życia gospodarczego”, Warszawa 2015.
- [5] Dudek A., *Kryzys systemu komunistycznego w Polsce lat osiemdziesiątych*, „Pamięć i Sprawiedliwość”, Warszawa 2007.
- [6] Fogaš A., Verba V., Wilczyński P.L., „*Aktualne konflikty na Bliskim Wschodzie i ich wpływ na sytuację w Europie*”, „*Przegląd Geopolityczny*”, Kraków 2016.
- [7] Gmaj K., „*Oswajanie*” Norwegii – wzory osiedleńcze polskich migrantów w Norwegii, „*Studia Migracyjne - Przegląd Polonijny* 1(167)”, 2018.
- [8] Gmaj K., *Polacy: największa grupa imigrancka w Norwegii*, „*Polacy za granicą, obcokrajowcy w Polsce* 4(60)”, 2019.
- [9] Grabowska-Lusińska I., Okólski M., *Migracja z Polski po 1 maja 2004 r.: jej intensywność i kierunki geograficzne oraz alokacja migrantów na rynkach pracy krajów Unii Europejskiej*, „*CMR Working papers* 33/91”, 2008.
- [10] Hofstede G., *Dimensionalizing Cultures: the Hofstede Model in Context*, „*Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1)”, 2011.
- [11] Hofstede Insights, <https://hi.hofstede-insights.com/national-culture>, 20.03.2023.
- [12] Janicki W., *Przegląd teorii migracji ludności*, „*Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska*, Vol. 62”, Lublin 2007.
- [13] Kaliński J., *Kryzys gospodarczy w latach 1979-1982 zwiastunem upadku PRL*, „*Optimum. Economic Studies*”, Białystok 2021.
- [14] Krim Vård, <https://www.kriminalvarden.se/om-kriminalvarden/publikationer/analys-och-statistik/>, 28.03.2023.
- [15] Kultura Cyfrowa, *Sytuacja w Syrii i przyczyny migracji Syryjczyków do krajów UE*, <http://kulturacyfrowa.org/akcja/sytuacja-w-syrii-i-przyczyny-migracji-syryjczyk%C3%B3w-do-kraj%C3%B3w-ue>, 17.03.2023.
- [16] Legatum Prosperity Index, <https://www.prosperity.com/>, 17.03.2023.
- [17] Markowski K., *Ekonomiczne aspekty migracji*, „*Migracja – wyzwanie XXI wieku*”, Lublin 2008.
- [18] Max Security, *Organized crime to remain primary security threat in Sweden throughout 2021 – Sweden Analysis*, max-security.com/security-blog/organized-crime-to-remain-primary-security-threat-in-sweden-throughout-2021-sweden-analysis/, 28.03.2023.
- [19] Money.pl, *Pomoc dla uchodźców. Szwecja to raj dla imigrantów, ale może rozczarować bezrobociem*, <https://www.money.pl/gospodarka/unia-europejska/wiadomosci/artykul/pomoc-dla-uchodzcow-szwecja-to-raj-dla,10,0,1904650.html>, 25.03.2023.

- [20] Mruk M., *Muzułmanie w Szwecji w XXI wieku – między asymilacją a radykalizacją*, „Historia i Polityka” nr 37 (44)”, 2021.
- [21] Nettavisen, *15 procent mieszkańców Norwegii to imigranci*, <https://www.nettavisen.no/oversatt/15-procent-mieszka-c-w-norwegii-to-imigranci/s/12-95-3423935024>, 24.03.2023.
- [22] Nettavisen, Rekordowy rok dla norweskiego eksportu ryb i owoców morza: Polska nadal największym rynkiem, <https://www.nettavisen.no/oversatt/rekordowy-rok-dla-norweskiego-eksportu-ryb-i-owoc-w-morza-polska-nadal-najwi-kszym-rynkem/s/12-95-3424227812>, 22.03.2023.
- [23] Ødegård A.M., Andersen R.K., *Warunki pracy i życia osiedlonych imigrantów zarobkowych z Polski i Litwy*, Fafo 2021.
- [24] Oslo Politidistrikt, *Voldekt i den globale byen*, <https://www.documentcloud.org/documents/1375517-voldtekt-i-den-globale-byen-2011>, 27.03.2023.
- [25] Serwis Rzeczypospolitej Polskiej gov.pl, <https://www.gov.pl/web/norwegia/informator-ekonomiczny>, 22.03.2023.
- [26] Serwis Rzeczypospolitej Polskiej gov.pl, <https://www.gov.pl/web/szwecja/informator-ekonomiczny>, 22.03.2023.
- [27] Singh D., Seager R., Cook B.I., Cane M., Ting M., Cook E., Davis M., *Climate and the Global Famine of 1876–78*, „Journal of Climate”, American Meteorological Society 2018.
- [28] Smoglab, *Czy Norwegia uratuje Europę przed importem z Rosji?*, <https://smoglab.pl/norwegia-ropa/>, 22.03.2023
- [29] Wołkonowski J., *Ubóstwo na Litwie a emigracja w latach 2008–2015*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu Nr 489”, Wrocław 2017.
- [30] World Economic Forum, *Global migration, by the numbers: who migrates, where they go and why*, <https://www.weforum.org/agenda/2020/01/iom-global-migration-report-international-migrants-2020/>, 16.03.2023.
- [31] Zhai X., Fang X., Su Y., *Regional Interactions in Social Responses to Extreme Climate Events: A Case Study of the North China Famine of 1876–187*, „Atmosphere 11(4)”, 2020.

PHENOMENON OF IMMIGRATION TO SWEDEN AND NORWAY IN A SOCIO-CULTURAL CONTEXT

The article describes the topic of contemporary immigration, with particular emphasis on its effects in Sweden and Norway, which are considered by the public as a haven for immigrants. The main purpose of the work was to present information on the aforementioned Scandinavian countries, paying significant attention to the features of their societies and cultures in relation to the countries of migrants. The reasons why the Nordic countries are such a popular destination of population influx are distinguished, and the differences between the nations and the effects of their existence in the context of the quality of life, education and crime are described in order to better understand the background of the problem and find its potential solutions. Achieving the goal was possible thanks to a thorough understanding of Hofstede's cultural dimensions and reliance on statistical data on socio-economic factors.

Keywords immigration, Sweden, Norway, society, emigration, culture.

Justyna TELEGA¹

WPLYW INFLACJI ORAZ OBECNEJ SYTUACJI EKONOMICZNEJ NA FINANSE STUDENTÓW

Inflacja oraz obecna sytuacja ekonomiczna znacząco wpłynęła na gospodarkę², a co za tym idzie na finanse osobiste wszystkich grup społecznych. W artykule skupiono się na studentach i ich sytuacji finansowej. Celem artykułu jest analiza danych zebranych poprzez rozpowszechnienie ankiety badawczej w środowisku studenckim i ukazanie jak znaczny wpływ ma inflacja na finanse studentów. W artykule omówiono i rozwinięto odpowiedzi na pytania takie jak: Czy odczuwa Pan/Pani inflację?, Jakim budżetem miesięcznym Pan/Pani dysponuje?, Jak finansowany jest Pani/Pana budżet?, Na czym Pan/Pani oszczędza?, Czy rozważa Pan/Pani wzięcie kredytu studenckiego? Inne pytania powiązane były także z tematyką inflacji, oszczędzania, budżetu. Poruszono między innymi kwestię oszczędzania, kosztów utrzymania oraz rezygnacji z niektórych dóbr i usług. Okazało się, że skutki inflacji mają negatywny wpływ na finanse studentów. W badaniu wykorzystano kwestionariusz ankiety odnoszący się do sytuacji finansowej studentów.

Słowa kluczowe: inflacja, studenci, finanse, oszczędności, bezpieczeństwo finansowe.

1. WPROWADZENIE

Inflacja to wzrost ogólnego poziomu cen dóbr i usług w gospodarce, co skutkuje spadkiem siły nabywczej pieniądza³. W Polsce podobnie jak w wielu innych krajach inflacja jest jednym z ważniejszych problemów ekonomicznych, a jej wpływ jest znacznie odczuwalny przez studentów. Studenci są szczególnie wrażliwi na wzrost cen, ponieważ ich dochody zazwyczaj są niskie, a koszty związane z edukacją i utrzymaniem się w czasie studiów są wysokie. Wzrost cen na rynku pracy oraz w sektorze usług, takich jak transport, wynajem nieruchomości czy żywność może znacznie wpłynąć na ich budżet.

Celem artykułu jest ocena wpływu inflacji oraz obecnej sytuacji ekonomicznej na finanse studentów. Na potrzeby zdobycia aktualnych informacji przeprowadzone zostały badania w postaci ankiety.

2. METODYKA BADAŃ

W artykule zaprezentowano wyniki badań statystycznych przeprowadzonych na próbie zbiorowości liczącej 101 jednostek, spośród studentów. Metodą badawczą była

¹ Justyna Telega, Politechnika Rzeszowska, Wydział Matematyki i Fizyki Stosowanej, kierunek: Matematyka- zastosowanie matematyki w ekonomii, e-mail: 168989@stud.prz.edu.pl.

² M. Rudke, *Walka z inflacją będzie długa i zażarta*, Warszawa 2023, <https://businessinsider.com.pl/finanse/makroekonomia/walka-z-inflacja-bedzie-dluga-nie-mozna-dac-sie-zwiesc-spadajacemu-glownemu/y2jtd6g> (20.05.2023 r.).

³ J. Białek, A. Bobel, D. Turek, *Co warto wiedzieć o inflacji?*, Warszawa 2019, https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5464/18/1/1/co_warto_wiedziec_o_inflacji.pdf, (20.04.2023 r.).

ankieta online przeprowadzona w dniach 23.03.2023 r. – 30.03.2023 r. Służyła do zbadania zmiennych cech statystycznych zbiorowości, zarówno ilościowych oraz jakościowych. Udzielane odpowiedzi przybierały następujące formy:

- typ dysjunktywny⁴ – pozwala na wybranie tylko jednej odpowiedzi,
- odpowiedzi wielokrotnego wyboru⁵ – umożliwiającą respondentowi i udzielenia więcej niż jednej odpowiedzi na zadane pytanie.

Wśród badanej grupy największy udział wykazują kobiety (56,4%). Aby uzyskać jak najbardziej różnorodne opinie badania zostały przeprowadzone wśród studentów będących na różnych etapach edukacji, wydziałach i kierunkach.

W artykule poszczególne części będą omawiały pytania z ankiety.

3. WYNIKI ORAZ ODNIESIENIA DO PRZEPROWADZONYCH BADAŃ

Z przeprowadzonych badań wynika, że zdecydowana większość (aż 95%) badanych studentów odczuwa inflację i zauważa zmiany w swoim życiu, które zostały przez nią wprowadzone. Wynik ten ukazuje, że studenci śledzą dokładnie to co obecnie dzieje się w kraju i jak kształtuje się sytuacja gospodarczo-ekonomiczna.

Świadomość inflacji jednak nie jest wystarczająca, aby zdać sobie sprawę z tego, jak drastyczne i bardzo wpływające na finanse skutki ona niesie. W celu sprawdzenia dokładnie poziomu wiedzy w tym temacie w ankiecie pojawiło się pytanie: „*Ile wynosiła inflacja w lutym 2023 r.?*”. Wyniki kształtowały się w następujący sposób: 71%- wybrało odpowiedź prawidłową czyli 18,4%. Wśród odpowiedzi, które były możliwe do wyboru pojawiły się wyniki bardzo podobne (21%; 16,7%; 15%). Wnioskiem więc jest, że zdecydowana większość badanych zdaje sobie sprawę z tego na jaki poziomie jest, i w jaki sposób kształtuje się inflacja w Polsce.

Zjawisko inflacji i wpływ obecnej sytuacji ekonomicznej jest bardzo zauważalne wśród wyborów uczelni przez studentów. Wybór uczelni powinien być przemyślaną i bardzo poważnie potraktowaną decyzją, ponieważ niesie on za sobą daleko idące konsekwencje. Przyszli studenci kierują się wieloma czynnikami takimi jak przykładowo: dostępność kierunku, który odpowiada ich zainteresowaniom i planowanym celom zawodowym, poziomem nauczania, statystykami absolwentów na rynku pracy czy też lokalizacją związaną z perspektywami i możliwościami pozostania później w danym mieście. Jednak nie tylko te czynniki mają wpływ na wybory przyszłych studentów, wiele uczelni w badaniach ankietowych, które przeprowadza odnotowuje, że wybór ten był spowodowany bliską lokalizacją od miejsca zamieszkania, czy też tańszym niżeli w większych miastach kosztem utrzymania się⁶.

Wśród pytań badawczych pojawiło się: „*Czy obecna sytuacja ekonomiczna miała wpływ na wybór uczelni na której Pan/Pani studiuje?*”. Ankietowani w największym procencie -54%- zaprzeczyli i wybrali odpowiedź „Nie”. Pokazuje to, że nie we wszystkich środowiskach studenckich zjawisko to miało znaczący wpływ tak jak nakierowują to media.

⁴ *Idealna ankietka-czyli jakich błędów unikać podczas tworzenia kwestionariusza*, <https://www.webankieta.pl/blog/idealna-ankieta-czyli-jakich-bledow-unikac-podczas-tworzenia-kwestionariusza/>, (20.04.2023 r.).

⁵ *Tworzenie ankiety to nie takie trudne*, <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-tworzenie-ankiety-to-nie-takie-trudne>, (20.04.2023 r.).

⁶ *Nie stać nas na studia*, <https://www.money.pl/gospodarka/nie-stac-nas-na-studia-rektorzy-uczelni-bija-na-alarm-6819275205634912a.html>, (20.04.2023 r.).

Jednak istotne jest też to, że druga pod względem ilości wyboru odpowiedź to było: „Tak”, które wybrało-25% badanych. Pozostały procent badanych- 21% wybrało odpowiedź: „Miały na to wpływ inne czynniki”.

Ważnym i dość istotnym wśród wydatków studentów jest najem, opłata za zamieszkanie. Na pytanie odnośnie aktualnego miejsca zamieszkania studenci odpowiedzieli następująco: 47%- wynajmuje mieszkanie/pokój, 32%- mieszka z rodziną, 11%- meszka w akademiku, 10%- ma własne mieszkanie/dom.

W związku z podanymi wynikami prawie połowa respondentów musi ponosić dodatkowe koszty i wydatki w postaci czynszu czy też opłat za mieszkanie.

Na przestrzeni ostatnich dwóch lat można było zaobserwować dość duży wzrost cen najmu. Po niewątpliwym exodusie studentów spowodowanym pandemią, która była przyczyną zmiany stacjonarnej formy kształcenia na zdalną- rok 2021 był czasem powrotu znacznej większości uczelni wyższych do tradycyjnego modelu kształcenia, co za tym idzie- stopniowym powrotem określonych trendów na rynku najmu nieruchomości. Poza wpływem inflacji wyraźnie zmieniła się także sytuacja na studenckim rynku najmu, dotkniętym konsekwencjami wojny na Ukrainie, a w efekcie zajęciem przez nich wielu dostępnych ofert najmu. Skutkiem tego jest znaczący spadek ofert mieszkań/ pokoi na wynajem, a ceny tych które pozostają na rynku utrzymują się na dość wysokim poziomie⁷.

W ankiecie na pytanie: „Czy obecne ceny najmu miały wpływ na wybraną przez Pana/Panią formę mieszkania?” zdecydowana większość bo aż 60% odpowiedziało, że tak. Świadczy więc to i potwierdza ogólnie dostępne informacje odnośnie znacznego udziału kosztów zakwaterowania w budżecie studentów.

W celu dokładnego nakreślenia tego problemu wśród pytań badawczych pojawiło się: „Jaką część Pana/Pani całkowitego budżetu jest udział kosztów zakwaterowania?”. Odpowiedzi studentów kształtowały się następująco: 50% ankietowanych zaznaczyło, że aż 50% ich budżetu pochłaniane jest przez koszty zakwaterowania. Drugą pod względem ilości wybraną odpowiedzią okazało się- 0%- odpowiedź tą zaznaczyło aż 31% badanych studentów. Pozostałe odpowiedzi mówiły, że jest to od 20% do 30% budżetu. Wnioskiem z tego rozumowania jest więc zauważanie jak duży wpływ na ceny najmu miała inflacja oraz obecna sytuacja ekonomiczna, co wpłynęło także na studentów obciążając w znacznym stopniu ich budżet.

Budżet studentów zależy do wielu czynników takich jak: rodzaj studiów, fundusz finansowania studenta, dostępność pomocy finansowych, które uczelnia może zapewnić studentowi, opłaty za mieszkanie, wyżywienie, transport oraz inne bieżące potrzeby. Na pytanie: „Jakim budżetem miesięcznym Pan/Pani dysponuje?”, spośród trzech dostępnych odpowiedzi: poniżej 1000 zł, pomiędzy 1000-2000 zł, powyżej 2000 zł, najwięcej osób, bo aż 50% wybrało zakres 1000-2000 zł. 40% ankietowanych deklaruje, że dysponuje budżetem poniżej 1000 zł.

Warszawski Instytut Bankowości oraz Związek Banków Polskich w najnowszym raporcie „Portfel Studenta” szacują miesięczne wydatki studentów uczelni stacjonarnych

⁷ M. Szatkowska, *Polscy studenci mają deficyt wiedzy finansowej i pieniędzy na koncie*, <https://pieniadze.rp.pl/budzet-rodzinny/art37063571-polscy-studenci-maja-deficyt-wiedzy-finansowej-i-pieniedzy-na-koncie>, (21.04.2023 r.).

na około 2000 złotych⁸. Dane te dokładnie pokrywają się z wynikami badań więc można ustalić to jako budżet ogólny studentów w Polsce.

Choć studenci znani są ze swojego sprytu w zarządzaniu wydatkami i pomysłowości w ich minimalizowaniu, to jednak nadal łączne koszty utrzymania pozostają wysokie. Ważną informacją jest w jaki sposób finansowany jest budżet studentów i w jaki sposób oni starają się o niego zadbać. Wśród pytań badawczych pojawiło się: „*Jak finansowany jest Pani/Pana budżet?*”, było to pytanie wielokrotnego wyboru i studenci mogli wybrać odpowiedzi spośród takich jak: praca, wsparcie przez rodziców, stypendium naukowe, stypendium socjalne, inne środki. Największa część ankietowanych bo aż 79 osób zaznaczyło, że ich budżet finansowany jest ze wsparcia rodziców, 48 osób wybrało pracę, 29 osób inne środki, najmniej ankietowanych deklaruje przyjmowanie stypendium socjalnego i naukowego bo tylko odpowiednio 19 i 9 osób. Należy pamiętać jednak, że było to pytanie wielokrotnego wyboru i możliwe jest finansowanie budżetu z kilku wymienionych źródeł.

Aby jak najlepiej dbać o budżet studenci powinni oszczędzać. Oszczędzanie jest kluczowe dla osiągnięcia stabilności finansowej, pozwala na gromadzenie środków na przyszłość, a także na zachowanie pieniędzy w przypadku nieoczekiwanych zdarzeń, wydatków. W celu zdobycia informacji na ten temat w ankiecie pojawiło się pytanie: „*Czy w momencie wypełniania ankiety posiada Pan/Pani oszczędności?*”, studenci w 84% zadeklarowali, że posiadają odłożone środki. Tylko 12% odpowiedziało, że nie posiada takich oszczędności, a pozostałe 4% badanych wybrało opcję- nie oszczędzam. Ankieta pokazała więc, że studenci w większości oszczędzają co może świadczyć o chęci stabilizowania ich wydatków oraz rozważnego wykorzystywania budżetu w dość ciężkiej dla nich sytuacji ekonomicznej.

Pytaniem odnoszącym się także do oszczędzania było: „*Na czym Pan/Pani oszczędza?*”, studenci mieli do wyboru maksymalnie trzy odpowiedzi z pośród wymienionych. Zdecydowanie najczęściej głosów bo aż 57 oznaczyło, że oszczędza na zakupach odzieżowych, 54 osoby wybierają tańsze produkty w sklepie spożywczym, 50 osób ogranicza jedzenie posiłków na mieście, 38 osób rozważniej kupuje rzeczy elektroniczne, 37 osób ogranicza udział w wyjściach kulturowych takich jak kino, teatr, 31 osób ogranicza wydawanie pieniędzy na imprezy, 25 osób zadeklarowało oszczędność na zakupie paliwa oraz wyjściach ze znajomymi, tylko 6 osób zaznaczyło odpowiedź, że nie oszczędza. Statystyki te przedstawiają, że badani studenci w racjonalny sposób starają się gospodarować swoim budżetem i wydatki, które nie są potrzebami najwyższej wagi ograniczać. Jak można zauważyć odpowiedzi wymienione w pytaniu w ostatnich 3 latach zdecydowanie zdrożały na co duży wpływ miała pandemia, inflacja oraz obecna sytuacja ekonomiczna.

Studentki Uniwersytetu Warszawskiego przeprowadziły ankietę wśród 113 studentów z różnych wydziałów ich uczelni. Pytały m.in. o to na jakich usługach i towarach oszczędzają, a z których w ogóle przestali korzystać. Wykazało to, że mężczyźni są bardziej skłonni do oszczędzania niż kobiety. Studenci w największej ilości deklaruwali oszczędność na zakupie kawy w kawiarni, wyjściach do klubów czy też dobrach luksusowych, kupowaniu nowych ubrań, butów, biżuterii. Żacy nie zrezygnowali z podstawowych produktów spożywczych takich jak chleb, masło. Osoby, które mieszkają

⁸ B. Piotrowski, *Od pierwszego do pierwszego, czyli ile kosztuje studenckie życie?*, Warszawa 2021, <https://bankomania.pkobp.pl>, (21.04.2023 r.).

same, dwukrotnie częściej niż ludzie mieszkający z rodzicami, ograniczają udział w kulturze, czyli m.in. wyjścia do kina, a także prywatne wizyty u lekarza⁹. Wyniki tych ankiet ukazują na jakich usługach studenci zaczęli oszczędzać aby nie obciążać swojej sytuacji finansowej.

Przykładowy budżet studenta, który wybrał uczelnię w większym mieście wygląda następująco (według opracowania portalu Bankomania)¹⁰:

- zakupy zrobione w dużych sieciach handlowych albo osiedlowych sklepikach lub i bazarach. Miesięczne koszty związane z kupowaniem żywności mogą wynosić 400–600 zł,
- transport publiczny. Najtaniej i najłatwiej jest poruszać się korzystając z transportu publicznego. W Warszawie bilet studencki na jeden przejazd komunikacją miejską (autobusem, tramwajem lub metrem) – 1,70-2,20 zł, a 30-dniowy bilet studencki na wszystkie środki transportu – 55 zł,
- podróże. Wizyty w domu rodzinnym to norma. Zwykle co tydzień, czasem rzadziej. Dojazd również kosztuje, choć dzięki odwiedzinom można zaopatrzyć swoją lodówkę lub nawet spiżarnię. Koszt biletów kolejowych i PKS nie jest bardzo wysoki, ale trudno będzie zamknąć się w 100 zł miesięcznie,
- miesięczne wydatki na książki i gazety, materiały szkolne – ok. 50 zł,
- kosmetyki, artykuły chemiczne, do codziennej higieny – 150 zł,
- rachunek za telefon – 40 zł.

Ukazany przykładowy budżet jest opracowany na podstawie badań przeprowadzonych wśród studentów, którzy wybrali polskie uczelnie. Ponad 4,5 miliona studentów z całego świata uczy się poza granicami swojego kraju. 60 tysięcy z nich to Polacy, a liczba ta z każdym rokiem wyraźnie się zwiększa. Rosnące zainteresowanie zagranicznymi uczelniami – zwłaszcza w Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych. Nauka na drugim końcu świata to spory wydatek. Na Massachusetts Institute of Technology wynosi aż ok. 55 tys. dolarów za rok. W przypadku Uniwersytetu Harvarda koszt ten jest nieco niższy – 50 tys. rocznie. Co gorsza, koszty życia w amerykańskich ośrodkach akademickich także są znacznie wyższe niż w Europie. W przypadku Cambridge trzeba się liczyć ze średnim miesięcznym wydatkiem w wysokości nawet 12 tys. zł. W innych ośrodkach w Anglii koszty mogą być podobne, przynajmniej w Londynie. Poza nim zapłacimy mniej, ale nie będzie to niska kwota. W Belgii na studia na większości uczelni nie trzeba zdawać egzaminów wstępnych, wyjątkiem są kierunki artystyczne i uczelnie medyczne. Studia w Belgii są płatne, semestr kosztuje około 800 euro. Belgia należy do drogich miejsc do życia, trzeba mieć na miesięczne wydatki około 1000 euro na mieszkanie, transport, jedzenie. Studia medyczne w Holandii są płatne w wysokości niespełna 2000 euro rocznie. Różnice w opłatach między uczelniami to różnice w wysokości wpisowego, czyli od 0 – do około 300 euro jednorazowo. Koszty utrzymania to około 1000 euro, oczywiście drożej jest w Amsterdamie, a taniej poza nim.¹¹ Powyższe wyliczenia i informacje mają na

⁹ Z. Świerczek, N. Byra, *Studia w czasach inflacji. Jak młodzi ludzie radzą sobie ze wzrostem cen?*, Warszawa 2023 r., <https://polskieradio.pl/10/8905/artykul/3103592,studia-w-czasach-inflacji-jak-mlodzi-ludzie-radza-sobie-ze-wzrostem-cen>, (22.04.2023 r.).

¹⁰ *Studencki budżet*, <https://bankomania.pkobp.pl> (23.04.2023 r.).

¹¹ <https://bankomania.pkobp.pl> (24.04.2023 r.).

celu ukazanie, że finanse studentów muszą być na wysokim poziomie, aby móc pozwolić sobie na kształcenie poza granicami kraju.

Wielu młodych ludzi, którzy chcą studiować, bądź już studiuje nie mogą liczyć na pomoc i wsparcie finansowe rodziny a wybrany przez nich kierunek studiów jest na tyle wymagający czasu oraz poświęcenia uwagi, że nie są w stanie podzielić nauki i pracy jednocześnie. Z pomocą nadchodzi wtedy opcja wzięcia kredytu studenckiego¹² lub starania się o uzyskanie świadczeń socjalnych z uczelni. Kredyt studencki to kredyt udzielany studentom, na korzystniejszych niż normalnie warunkach dla kredytobiorcy. Charakteryzuje się na ogół niskimi stopami procentowymi i odroczoną spłatą pożyczonej kwoty. Kredytobiorca zwykle zaczyna spłacać pożyczkę z chwilą rozpoczęcia aktywności zawodowej lub dwa lata po ukończeniu studiów¹³. Poniżej przedstawiona zostanie informacja w sprawie liczby udzielonych kredytów studenckich w 2021 roku:

W latach 1998-2021 banki udzieliły kredytu studenckiego blisko 408. tysiącom studentów i doktorantów. Podczas akcji kredytowej w 2021 roku do banków wpłynęło 1.991 wniosków kredytowych spełniających kryterium wskazane w przepisach o kredytach studenckich, tj. dochód na osobę w rodzinie nie przekraczał 3.000 zł w roku akademickim 2020/2021 i 2021/2022 (od października do końca grudnia 2021 r.). W roku 2021 banki zawarły ze studentami i doktorantami 1.810 umów kredytowych. Liczba zawartych umów stanowiła 90,9% liczby studentów i doktorantów spełniających kryterium dochodu. Pozostałe osoby nie zgłosiły się w celu podpisania umowy lub nie przedstawiły odpowiedniego poręczenia. Najwięcej wnioskodawców (81,7%) podpisało umowę o kredyt studencki z wysokością miesięcznej transzy 1.000 zł. Kredyt w wysokości 800 zł miesięcznie wybrało 10,5% kredytobiorców, 600 zł – 7,1% kredytobiorców, a najmniejszym powodzeniem cieszyła się rata kredytu wynosząca 400 zł. Liczba kredytów studenckich objętych poręczeniem kapitału wraz z odsetkami od tego kredytu przez Bank Gospodarstwa Krajowego wyniosła 1.349 (74,5% wszystkich kredytów). Dodatkowo Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa objęła 80% lub 100% poręczeniem 9. umów kredytowych studentów pochodzących z obszarów wiejskich. Najczęściej wybieranym przez studentów bankiem był PKO Bank Polski S.A. z którym umowę o preferencyjny kredyt studencki podpisało ponad 79% ubiegających się studentów i doktorantów. Bank PEKAO S.A. udzielił ok. 20,1% nowych kredytów, a Bank Polskiej Spółdzielczości S.A. i SGB-Bank S.A. – po mniej niż 1%. Z umorzeń części lub całości kredytu w 2021 r. skorzystało 286 kredytobiorców, a od początku funkcjonowania systemu – ok. 20 tys. kredytobiorców. Największa liczba umorzeń wynikała ze znalezienia się w grupie od 1% do 10% najlepszych absolwentów uczelni (umorzenia od 20% do 50% kredytu). Spośród wszystkich udzielonych w latach 1998–2021 kredytów studenckich, w całości spłaconych zostało ok. 357 tysięcy. Z systemu nadal korzysta ok. 50 tysięcy osób, z których ok. 7 tysięcy otrzymuje comiesięczne wypłaty transz kredytu¹⁴. Jak można zauważyć kredyt studencki jest dość popularnym zjawiskiem. Badania prowadzone na potrzeby artykułu jednak nie powtarzają wyżej ukazanych

¹² M. Mucha, *Kredyty studenckie*, <https://finanse.rankomat.pl/poradniki/kredyt-studencki-szybciej-latwiej/> (24.04.2023 r.).

¹³ https://pl.wikipedia.org/wiki/Kredyt_studencki (24.04.2023 r.).

¹⁴ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/informacja-w-sprawie-liczby-udzielonych-kredytow-studenckich-w-2021-roku> (25.04.2023 r.).

statystyk. W ankiecie badawczej zadane zostało pytanie: „*Czy rozważa Pan/Pani wzięcie kredytu studenckiego?*”. Respondenci w zdecydowanej większości, bo aż w 94% odpowiedzieli, że nie są zainteresowani korzystaniem z takiej opcji, jedynie 4% badanych wyraziło chęć starania się o taką formę uzyskania wsparcia finansowego, wśród ankietowanych 2% zadeklarowało, że już korzysta z kredytu studenckiego.

Sytuacje finansowe studentów w zależności od miasta oraz uczelni może kształtować się w różnorodny sposób, najważniejsze jest jednak by dostrzec to, iż w każdym z wymienionych powyżej tematów w ostatnich latach poprzez pandemię, inflację, wojnę nastąpiły zmiany, które zauważalne są w finansach studentów. Najważniejsze jednak jest jak studenci oceniają swoją sytuację finansową i czy mają obawy z tym związane. W ankiecie zadane zostało pytanie: „*Jak ocenia Pan/Pani swoją sytuację materialną?*”, studenci mogli wybrać w odpowiedzi więcej niż jedną odpowiedź. Odpowiedzi na to pytanie kształtowały się następująco: 48% badanych określa swoją sytuację materialną jako finansowo podobną do rówieśników, 11% osób jako gorszą od rówieśników, 12% jako bardzo dobrą, 42% jako dobrą, 9% jako złą, a 2% jako dramatyczną. Konkluzją jest więc, że studenci w większości uważają swoją sytuację jako dobrą i podobną do swoich rówieśników. Określanie swojej sytuacji jako dobrej nie uspokaja jednak studentów, ponieważ w zapytaniu: „*Czy obawia się Pan/Pani o swoją zdolność finansową patrząc na obecny stan ekonomiczny?*”, aż 67% badanych odpowiedziało, że tak. Patrząc na to jak poziom inflacji z miesiąca na miesiąc wzrasta, co powoduje także wzrost cen a co za tym idzie wydatków nie uspokaja studentów.

Tematem coraz bardziej popularnym w mediach staje się rezygnacja, ze studiów z przyczyn ekonomicznych. Głównym powodem rezygnacji jest w większości trudna sytuacja ekonomiczna. Studenci otwarcie przyznają, że nie są w stanie opłacić wynajmu pokoju, mieszkania w dużych miastach, ponieważ ceny są tak wysokie że w sposób znaczący obciążąłyby ich budżet. W ankiecie na pytanie: „*Czy w przypadku coraz bardziej pogłębiającej się słabej sytuacji ekonomicznej rozważa Pan/Pani rezygnację ze studiów?*” większość, bo aż 75% ankietowanych na chwilę obecną nie zdecydowałoby się na porzucenie studiów, ale 20% rozważyłoby taką decyzję. Podjęcie decyzji o zrezygnowaniu ze studiów z pewnością nie należy do łatwych a wręcz przeciwnie jest jednym z bardziej znaczących i mających długofalowe skutki postanowieniem.

4. PODSUMOWANIE

Z przeprowadzonego badania ankietowanego wynika, że inflacja i obecna sytuacja ekonomiczna miała wpływ na pogorszenie się sytuacji finansowej studentów. Główną przyczyną tego zjawiska jest dynamiczny wzrost cen, co przekłada się na wzrost kosztów utrzymania. Sytuacja ta ma bezpośredni wpływ na studentów, z których większość mocno odczuwa negatywne skutki inflacji. Niestabilność otoczenia finansowego wpływa nie tylko na strukturę wydatkowania środków pieniężnych, ale i na komfort psychiczny. Wielu studentów musiało zrezygnować z konsumpcji niektórych dóbr i usług oraz zmienić środki transportu. Dodatkowo część studentów nie jest w stanie zaoszczędzić pieniędzy i ma problem ze świadomym planowaniem wydatków. W artykule przedstawione są opcje takie jak kredyt studencki, ale wśród ankietowanych nie było wybraną formą ratowania budżetu. Końcowa część nawiązująca do porzucenia studiów przedstawia najbardziej drastyczne rozwiązanie w celu radzenia sobie z obecną sytuacją ekonomiczną, która nie jest przyjazna studentom.

Wyniki, które zostały zaprezentowane w artykule pokazują jaki wpływ inflacja i obecna sytuacja ekonomiczna miały na finanse studentów. Ankietowani zdecydowanie odczuwają inflację i w pytaniach dotyczących wydawania ich zasobów pieniężnych z łatwością możemy zauważyć jak daleko idące skutki niesie ona za sobą.

Artykuł odpowiedział na postawione pytania, poszerzając przy tym wiedzę na temat finansów studentów w obliczu tak znacznej inflacji, która odczuwalna jest w dość dużym stopniu przez większość społeczeństwa.

LITERATURA

[1] Białek J., Bobel A., Turek D., *Co warto wiedzieć o inflacji?*, Warszawa 2019, https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5464/18/1/1/co_warto_wiedziec_o_inflacji.pdf.

[2] *Idealna ankieta-czyli jakich błędów unikać podczas tworzenia kwestionariusza*, <https://www.webankieta.pl/blog/idealna-ankieta-czyli-jakich-bledow-unikac-podczas-tworzenia-kwestionariusza>.

[3] Mucha M., *Kredyty studenckie*, <https://finanse.rankomat.pl/poradniki/kredyt-studencki-szybciej-latwiej>.

[4] *Nie stać nas na studia*, <https://www.money.pl/gospodarka/nie-stac-nas-na-studia-rektorzy-uczelni-bija-na-alarm-6819275205634912a.html>.

[5] Piotrowski B., *Od pierwszego do pierwszego, czyli ile kosztuje studenckie życie?*, Warszawa 2021, <https://bankomania.pkobp.pl/finanse/konta-i-karty/od-pierwszego-do-pierwszego-czyli-ile-kosztuje-studenckie-zycie/>.

[6] Rudke M., *Walka z inflacją będzie długa i zażarta*, Warszawa 2023, <https://businessinsider.com.pl/finanse/makroekonomia/walka-z-inflacja-bedzie-dluga-nie-mozna-dac-sie-zwiesc-spadajacemu-glownemu/y2jtd6g>.

[7] Szatkowska M., *Polscy studenci mają deficyt wiedzy finansowej i pieniędzy na koncie*, <https://pieniadze.rp.pl/budzet-rodzinny/art37063571-polscy-studenci-maja-deficyt-wiedzy-finansowej-i-pieniedzy-na-koncie>.

[8] Świerczek Z., Byra N., *Studia w czasach inflacji. Jak młodzi ludzie radzą sobie ze wzrostem cen?*, Warszawa 2023, <https://polskieradio.pl/10/8905/artykul/3103592,studia-w-czasach-inflacji-jak-mlodzi-ludzie-radza-sobie-ze-wzrostem-cen>.

[9] *Tworzenie ankiety to nie takie trudne*, <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-tworzenie-ankiety-to-nie-takie-trudne>.

IMPACT OF INFLATION AND THE CURRENT ECONOMIC SITUATION ON STUDENT FINANCES

Inflation and the current economic situation have significantly affected the economy and therefore the personal finances of all social groups. This article focuses on students and their financial situation. The aim of the article is to analyse the data collected through the dissemination of a survey questionnaire to the student community, and to show how inflation has a significant impact on students' finances. The article discusses and elaborates on the answers to questions such as: Do you experience inflation?, What is your monthly budget?, How is your budget financed?, What are you saving for?, Are you considering taking out a student loan?, and questions related to the topics of inflation, saving, budget. Issues raised

included saving, cost of living and giving up certain goods and services. The effects of inflation were found to have a negative impact on students' finances. A survey questionnaire relating to students' financial situation was used in the study.

Keywords: inflation, students, financial, budget, savings, financial security.

